

การอนุรักษ์พันธุ์กรรมผักพื้นเมืองภาคใต้
ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช
อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
สยามราชกุมารี

ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง
สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 8
กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อ	4
คำนำ	5
วัตถุประสงค์	6
วิธีดำเนินการ และสถานที่ดำเนินการ	6
(1) อุปกรณ์	6
(2) วิธีการ ขั้นตอนการปฏิบัติงาน การเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ผล	6
(3) เวลาและสถานที่	9
ผลและวิจารณ์ผลการดำเนินงาน	11
สรุปผลการดำเนินงานและคำแนะนำ	82
การนำไปใช้ประโยชน์/ขยายผล	83
ผลสัมฤทธิ์	88
เอกสารอ้างอิง	88
ภาคผนวก	90

การอนุรักษ์พันธุกรรมผักพื้นเมืองภาคใต้ ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอัน เนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ปิยะนุช มุสิกพงศ์¹ ชญานุช ตรีพันธ์¹ อรรถพล รุกขพันธ์¹ นาทยา คำอำไพ¹ ฉัตรชัย กิตติไพศาล¹
บุญณิศา ชังคมณี² ประพิศ วองเทียม² และจิระ สุวรรณประเสริฐ²

บทคัดย่อ

ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง ดำเนินโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) โดยมีงานอนุรักษ์พันธุกรรมผักพื้นเมืองของภาคใต้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 ตามแผนแม่บท อพ.สธ. ประกอบด้วย กรอบที่ 1 กรอบการเรียนรู้ทรัพยากร ในกิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากร โดยมีการสำรวจและรวบรวมพันธุ์ผักพื้นเมืองที่นิยมบริโภค หายาก และใกล้สูญพันธุ์ จำนวน 65 ชนิด 27 วงศ์ และกิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร นำผักพื้นเมืองจากการรวบรวมพันธุ์มาปลูกอนุรักษ์ไว้ในแปลง ณ ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง พื้นที่ 5 ไร่ กรอบที่ 2 กรอบการใช้ประโยชน์ทรัพยากร ในกิจกรรมที่ 4 กิจกรรมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร สามารถจัดกลุ่มผักพื้นเมืองภาคใต้ตามลักษณะส่วนที่นิยมนำมาใช้ประโยชน์ได้ จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ส่วนของลำต้น กลุ่มที่ 2 ส่วนของใบและยอด กลุ่มที่ 3 ส่วนของดอก กลุ่มที่ 4 ส่วนของผล และ กลุ่มที่ 5 ส่วนของเมล็ด พบว่า การใช้ประโยชน์กลุ่มที่ 2 ส่วนของใบและยอด มีชนิดผักพื้นเมืองมากที่สุด 37 ชนิด เช่น มะม่วงหิมพานต์ ผักเหลียง และกริม เป็นต้น นอกจากนี้ มีการวิเคราะห์องค์ประกอบและคุณค่าทางโภชนาการ จำนวน 47 ชนิด พร้อมคัดเลือกผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ สามารถคัดเลือกได้ จำนวน 6 ชนิด ได้แก่ ชี้เหล็ก ผักหวานบ้าน ผักหวานป่า มะม่วงหิมพานต์ หมรุย (ยอดขาว) และดาหลา มีการขยายต้นพันธุ์สำหรับสนับสนุนให้แก่หน่วยงานราชการ เกษตรกร และผู้สนใจทั่วไป เพื่อการอนุรักษ์และบริโภคในครัวเรือน จำนวนทั้งสิ้น 280 ต้น ซึ่งสนับสนุนในปี พ.ศ. 2566 จำนวน 100 ต้น และปี พ.ศ. 2567 จำนวน 180 ต้น และสนับสนุนต้นพันธุ์ผักพื้นเมือง จำนวน 6 ชนิด คือ ชี้เหล็ก ผักหวานบ้าน ผักหวานป่า มะม่วงหิมพานต์ หมรุย (ยอดขาว) และดาหลา จำนวนทั้งสิ้น 190 ต้น ปัจจัยการผลิต ร่วมกับถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต และการแปรรูปของกรมวิชาการเกษตร แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมขยายผลแปลงต้นแบบในพื้นที่จังหวัดตรัง จำนวน 7 ราย จนสามารถผลิตผักได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเป็นแปลงผักพื้นเมือง (มันปู ชะอม ผักเหลียง ผักหวานป่า หมรุย (ยอดขาว) ผักหวานบ้าน และยายถีบหลาน) จำนวน 2 ราย สร้างรายได้จากการจำหน่ายผักสดแก่เกษตรกร ระหว่าง 1,600-9,200 บาท/ปี เป็นแปลงดาหลา จำนวน 5 ราย สร้างรายได้จากการจำหน่ายดอกดาหลาสด และผลิตภัณฑ์แปรรูปจากดาหลาแก่เกษตรกร ระหว่าง 3,500 – 125,000 บาท/ปี ในกิจกรรมที่ 5 กิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากร จัดทำหนังสือ “พรรณผักพื้นเมือง” และรวบรวมผลวิเคราะห์ด้านคุณค่าทางโภชนาการ สำหรับเตรียมจัดทำเอกสารเกี่ยวกับพรรณผักพื้นเมืองและคุณค่าทางโภชนาการ และกรอบที่ 3 กรอบการสร้างจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากร ในกิจกรรมที่ 7 กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยจัดฝึกอบรมหลักสูตรการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร ให้แก่นักเรียนโรงเรียนบ้านกลังกลอง จังหวัดตรัง จำนวน 20 คน และให้ความรู้เรื่อง พันธุ์พืชผักและสมุนไพร การขยายพันธุ์พืช การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และการแปรรูปน้ำดาหลา แก่ นักเรียนโรงเรียนพรศิริกุล โรงเรียนบ้านควนสระแก้ว โรงเรียนบ้านกลังกลอง จังหวัดตรัง จำนวน 180 คน เป็นส่วนหนึ่งในการปลูกฝังให้เยาวชนเข้าใจความสำคัญ และรู้จักการนำทรัพยากรไปใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งทำให้เกิดประโยชน์หลายหลาก และบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

คำสำคัญ: ความหลากหลาย คุณค่าทางโภชนาการ การนำไปใช้ประโยชน์

¹ ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง 85 ม.2 ต.ไม้ฝาด อ.สิเกา จ.ตรัง 92150

² สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 8 9/116 ถ.กาญจนวนิช ต.คองหงส์ อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา 90110

คำนำ

แนวทางพระราชดำริและความเป็นมาของโครงการ

ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง ดำเนินการอนุรักษ์พันธุกรรมผักพื้นเมืองภาคใต้ ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) โดยจัดอยู่ในกลุ่ม G3 คือ กลุ่มส่วนราชการที่เกี่ยวกับทรัพยากร เริ่มดำเนินงานตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2537 มีการสำรวจ รวบรวม สร้างแปลงอนุรักษ์ พันธุกรรมผักพื้นเมืองต่างๆ ของภาคใต้ เช่น พันธุ์ผักพื้นเมืองที่นิยมบริโภค ผักพื้นเมืองที่หายาก หรือกำลังใกล้สูญพันธุ์ พร้อมบันทึกข้อมูลลักษณะประจำพันธุ์ และมีการใช้ประโยชน์ไว้เป็นแหล่งเชื้อพันธุ์พืชให้คงอยู่ตลอดไป ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุงพันธุ์ เพื่อให้ได้พันธุ์ดียิ่งขึ้น ซึ่งการดำเนินงานมีความสอดคล้องกับ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ตามหมุดหมายที่ 11 ไทยสามารถลดความเสี่ยง และผลกระทบ จากภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เป้าหมายที่ 2 ลดความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ในกลยุทธ์ที่ 4 อนุรักษ์ พันธุ์ พืช ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อป้องกันและลดผลกระทบ มีความสอดคล้องตามแผนแม่บท อพ.สธ. ระยะ 5 ปี ที่เจ็ด (1 ตุลาคม พ.ศ. 2564 – 30 กันยายน พ.ศ. 2569) ภายใต้กรอบการดำเนินงานแผนแม่บท อพ.สธ. จำนวน 3 กรอบ 5 กิจกรรม ประกอบด้วย กรอบที่ 1 กรอบการเรียนรู้ ทรัพยากร มีการดำเนินงานสอดคล้อง 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากร มีการปฏิบัติงานสำรวจ และเก็บรวบรวมพันธุกรรมผักพื้นเมืองของภาคใต้ที่หายาก หรือกำลังใกล้สูญพันธุ์ กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูก รักษา ทรัพยากร มีการปฏิบัติงานปลูกอนุรักษ์ พันธุกรรมผักพื้นเมืองของภาคใต้ ซึ่งนำมาปลูกรวบรวมไว้ ณ ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง ตลอดจนมีการดูแลรักษา กรอบที่ 2 กรอบการใช้ประโยชน์ทรัพยากร มีการดำเนินงานสอดคล้อง 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมอนุรักษ์ และใช้ประโยชน์ทรัพยากร โดยนำผักพื้นเมืองภาคใต้ที่ดำเนินการปลูกอนุรักษ์ภายในศูนย์วิจัยพืชสวนตรังมาใช้ประโยชน์ วิเคราะห์องค์ประกอบ และคุณค่าทางโภชนาการ รวมทั้งคัดเลือกผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพเพื่อขยายผลสู่แปลงเกษตรกร หรือนำไปพัฒนาเป็น พืชเศรษฐกิจทางเลือกใหม่ กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากร ดำเนินการวางแผนการจัดทำศูนย์ข้อมูล ทรัพยากร จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและคุณค่าทางโภชนาการ ข้อมูลลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และข้อมูลการใช้ประโยชน์ของผักพื้นเมือง สำหรับจัดทำเป็นหนังสือและเอกสารองค์ความรู้ กรอบที่ 3 กรอบการสร้าง จิตสำนึกในการรักทรัพยากร มีการดำเนินงานสอดคล้อง 1 กิจกรรม คือ กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมสร้างจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ทรัพยากร โดยมีการให้ความรู้เกี่ยวกับผักพื้นเมืองภาคใต้ให้แก่เยาวชนในโรงเรียนที่อยู่ภายใต้กิจกรรม อพ.สธ. ในพื้นที่จังหวัดตรัง โดยศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง จัดเป็นแหล่งอนุรักษ์ พันธุ์ ทรัพยากรผักพื้นเมืองภาคใต้ที่ใหญ่ ที่สุดในภาคใต้ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับนโยบายกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ “ตลาดนำ นวัตกรรมเสริม เพิ่มรายได้” ซึ่งศูนย์วิจัยพืชสวนตรังได้เข้ามาให้ความรู้ และถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิต และแปรรูปผลิตภัณฑ์ แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมขยายผล จนพัฒนาผลิตภัณฑ์จำหน่ายสู่ตลาดและห้างสรรพสินค้า สามารถเพิ่มรายได้ ภายในครัวเรือน ให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้

วัตถุประสงค์

- 1 เพื่อรวบรวม และอนุรักษ์ความหลากหลายทางพันธุกรรมพืชผักพื้นเมืองของภาคใต้
- 2 เพื่อการคัดเลือกพันธุ์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ และมีการใช้ประโยชน์
- 3 เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมผักพื้นเมืองภาคใต้ให้แก่เยาวชนในพื้นที่

วิธีดำเนินการ และสถานที่ดำเนินการ

(1) อุปกรณ์

1. พันธุ์ผักพื้นเมืองภาคใต้
2. เทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร
  - 2.1 การขยายพันธุ์ ได้แก่ การเพาะเมล็ด การปักชำ การตอนกิ่ง และการเสียบยอด
  - 2.2 การทำปุ๋ยหมัก ได้แก่ ปุ๋ยหมัก และปุ๋ยหมักเติมอากาศ
  - 2.3 การผลิตพืช (พืชผัก) ได้แก่ การดูแลรักษา การตัดแต่งทรงพุ่ม การให้ปุ๋ย และการใช้หนวดแดงพันธุ์ของกรมวิชาการเกษตร (*Azolla microphylla*)
  - 2.4 การจัดการป้องกันและกำจัดโรค/แมลง ได้แก่ เชื้อแบคทีเรียบาซิลลัส ทูริงเยนซิส (บี ที) มวนพิฆาต และแมลงช้างปีกใส
  - 2.5 การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า ได้แก่ น้ำดาหลา และชาดาหลา
3. วัสดุการเกษตร ได้แก่ ปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 ชุยมะพร้าว ถูพลาสติก ป้ายชื่อต้นไม้แบบบาง และเชือกฟาง เป็นต้น
4. อุปกรณ์ทางการเกษตร ได้แก่ กรรไกรตัดแต่งกิ่ง เลื่อยตัดแต่งกิ่งไม้ จอบ ปากกาน้ำมัน แผ่นสังกะสี มีดตอนกิ่ง ท่อพีวีซี หัวสปริงเกอร์ และสายยางพีวีซี เป็นต้น
5. อุปกรณ์บันทึกข้อมูล ได้แก่ กล้องถ่ายรูปดิจิทัล สมุด ปากกา และดินสอ เป็นต้น

(2) วิธีการ ขั้นตอนการปฏิบัติงาน การเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ผล

ดำเนินการปฏิบัติงาน ประกอบด้วย 3 กรอบ 5 กิจกรรม ดังนี้

กรอบที่ 1 กรอบการเรียนรู้ทรัพยากร

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากร

1. สำรวจ และเก็บรวบรวมพันธุกรรมพืชผักพื้นเมืองต่างๆ โดยเฉพาะพืชที่หายาก หรือกำลังใกล้สูญพันธุ์ และมีการใช้ประโยชน์จากแหล่งกระจายพันธุ์ในภาคใต้ คือ จังหวัดตรัง พัทลุง นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี สงขลา และสตูล ดำเนินงานตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2537 - 2564
2. จำแนกความหลากหลายของชนิดผักพื้นเมืองภาคใต้ หลังมีการสำรวจ และเก็บรวบรวมพันธุ์จากแหล่งกระจายพันธุ์ในภาคใต้

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร

1. ปลูกอนุรักษ์พันธุกรรมผักพื้นเมืองของภาคใต้ หลังจากเสร็จกิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากร โดยรวบรวมไว้ ณ ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง พื้นที่ 5 ไร่

2. การดูแลรักษา โดยนำเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตรมาใช้ในการปฏิบัติ ได้แก่ การกำจัดวัชพืชให้โล่งเตียนสม่ำเสมอ การตัดแต่งทรงพุ่มเพื่อกระตุ้นการแตกใบใหม่สำหรับผักพื้นเมืองที่ใช้ประโยชน์จากส่วนใบและยอด บำรุงต้นโดยการให้ปุ๋ยหมักเติมอากาศของกรมวิชาการเกษตร ร่วมกับปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 จำนวน 3 ครั้ง/ปี สำหรับผักพื้นเมืองที่ใช้ประโยชน์ส่วนใบและยอด และให้ปุ๋ยหมักเติมอากาศของกรมวิชาการเกษตร ร่วมกับปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 จำนวน 2 ครั้ง/ปี สำหรับผักพื้นเมืองที่เป็นไม้ยืนต้น นอกจากนี้ มีการใช้แหนแดงพันธุ์ของกรมวิชาการเกษตรทดแทนปุ๋ยเคมีกรณีที่ราคาปุ๋ยเคมีปรับราคาขึ้นสูง การจัดการให้น้ำในช่วงแล้งด้วยระบบสปริงเกอร์ โดยสำหรับผักพื้นเมืองที่ใช้ประโยชน์ส่วนใบและยอด ให้น้ำวันเว้นวัน ครั้งละ 30 นาที สำหรับผักพื้นเมืองที่เป็นไม้ยืนต้น ให้น้ำอาทิตย์ละ 2 ครั้งๆ ละ 30 นาที ป้องกันกำจัดโรคและแมลง ได้แก่ หนอนคืบ หนอนม้วนใบ ตัวงมหัดผัก ไรแดง และเพลี้ยหอย เป็นต้น โดยนำเทคโนโลยีการจัดการป้องกันและกำจัดโรค/แมลงของกรมวิชาการเกษตรมาปรับใช้ เช่น เชื้อแบคทีเรียบาซิลลัส ทูริงเยนซิส (บี ที) มวนพิฆาต และแมลงช้างปีกใส เป็นต้น โดยใช้ในช่วงที่มีการระบาดของแมลงภายในแปลงผักพื้นเมือง

3. ติดป้ายชื่อประจำแปลง และป้ายชื่อประจำพันธุ์ผักพื้นเมือง และบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับผักพื้นเมือง ได้แก่ ชื่อวงศ์ ชื่อพันธุ์ ชื่อวิทยาศาสตร์ และการใช้ประโยชน์ เป็นต้น

กรอบที่ 2 กรอบการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร

1. กลุ่มการใช้ประโยชน์จากพันธุกรรมผักพื้นเมืองของภาคใต้

จัดกลุ่มผักพื้นเมืองที่ปลูกอนุรักษ์พันธุกรรมไว้ภายในแปลงปลูกรวบรวมและอนุรักษ์ผักพื้นเมืองภาคใต้ ในพื้นที่ 5 ไร่ จำนวนทั้งสิ้น 65 ชนิดตามลักษณะการใช้ประโยชน์ 5 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ส่วนของลำต้น กลุ่มที่ 2 ส่วนของใบและยอด กลุ่มที่ 3 ส่วนของดอก กลุ่มที่ 4 ส่วนของผล และกลุ่มที่ 5 ส่วนของเมล็ด

2. การวิเคราะห์องค์ประกอบและคุณค่าทางโภชนาการ

ดำเนินงานร่วมกันระหว่างศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง และกรมวิทยาศาสตร์บริการ (วศ.) กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.) โดยกรมวิทยาศาสตร์บริการ ดำเนินโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ร่วมสนองพระราชดำรินี้ในกิจกรรมที่ 4 : อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรในด้านการวิเคราะห์ทดสอบสารอาหารและองค์ประกอบสำคัญในพืชอนุรักษ์กลุ่มเป้าหมาย โดยศูนย์วิจัยพืชสวนตรังเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ร่วมสนองพระราชดำริ มีแปลงปลูกรวบรวมและอนุรักษ์ผักพื้นเมืองภาคใต้ที่มีความหลากหลายด้านชนิดพรรณผักพื้นเมืองมากที่สุดในภาคใต้ จึงร่วมกันดำเนินงานในด้านงานวิจัยและพัฒนาผักพื้นเมืองและพืชอนุรักษ์ในภาคใต้ มีการคัดเลือกผักพื้นเมืองภาคใต้ที่มีการใช้ประโยชน์ และมีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นผักเศรษฐกิจได้จำนวน 47 ชนิด จากจำนวนทั้งสิ้น 65 ชนิด จำนวน 3 ครั้ง/ชนิด แต่ละชนิดใช้ปริมาณ 500 กรัม/ตัวอย่างนำไปวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ ประกอบด้วย คุณค่าทางโภชนาการ แร่ธาตุ วิตามิน และโลหะหนัก เก็บตัวอย่างผักพื้นเมือง โดยเริ่มในปี พ.ศ. 2563 จำนวน 12 ชนิด ในปี พ.ศ. 2564 จำนวน 12 ชนิด ในปี พ.ศ. 2565 จำนวน 12 ชนิด และในปี พ.ศ. 2567 จำนวน 11 ชนิด เพื่อเป็นฐานข้อมูลทรัพยากรของผักพื้นเมืองภาคใต้ที่มีคุณค่าทางโภชนาการ และจัดทำเอกสารเกี่ยวกับพรรณผักพื้นเมืองและคุณค่าทางโภชนาการ ซึ่งสอดคล้องกับกิจกรรมที่ 5 กิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากรต่อไป

3. การคัดเลือกผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ

คัดเลือกผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ เพื่อนำไปถ่ายทอดแก่เกษตรกรในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

1. มีองค์ประกอบ และคุณค่าทางโภชนาการสูง โดยคัดเลือกผักพื้นเมืองที่มีปริมาณสูงใน 5 อันดับแรกของผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและคุณค่าทางโภชนาการ ได้แก่ 1) คุณค่าทางโภชนาการ ประกอบด้วย คาร์โบไฮเดรต พลังงานทั้งหมด ไขมันทั้งหมด และโปรตีน 2) แร่ธาตุ ประกอบด้วย แคลเซียม โซเดียม โพแทสเซียม ฟอสฟอรัส แมกนีเซียม และสังกะสี 3) วิตามิน ประกอบด้วย เบตา-แคโรทีน วิตามินบี 1 วิตามินบี 2 และวิตามินซี นอกจากนี้พิจารณาปริมาณโลหะหนักต้องไม่เกินค่ามาตรฐาน ประกอบด้วย เหล็ก และทองแดง

2. ตลาดมีความต้องการสูง โดยคัดเลือกผักพื้นเมืองภาคใต้ที่มีความต้องการบริโภคมากในท้องถิ่น ซึ่งได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริโภคทั่วไป กลุ่มผู้ซื้อสำหรับเป็นวัตถุดิบ และกลุ่มผู้ขาย จากแปลงผู้ผลิตรายานค้า และตลาดสดในท้องถิ่น ซึ่งประเมินจากความต้องการอย่างน้อย 3 กิโลกรัม/ชนิด/วัน

3. มีการใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลาย โดยคัดเลือกจากการนำไปใช้ประโยชน์ได้หลากหลายรูปแบบ เช่น นำมาใช้บริโภคผักสด เป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหาร วัตถุดิบสำหรับการแปรรูปผลิตภัณฑ์ เป็นต้น

4. การขยายพันธุ์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ

เมื่อได้ชนิดผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพจากการคัดเลือกในขั้นตอนที่ 3 การคัดเลือกผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพแล้ว มีการดำเนินการขยายพันธุ์เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ ดังนี้

1. ขยายพันธุ์ผักพื้นเมืองเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร โดยการนำเทคโนโลยีการขยายพันธุ์ คือ การขยายพันธุ์ด้วยการตอนกิ่ง เป็นวิธีการที่รักษาพันธุกรรมเดิมที่มีองค์ประกอบและคุณค่าทางโภชนาการสูง สำหรับการเพิ่มปริมาณให้มีจำนวนมากในผักพื้นเมือง และการขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ด เพื่อกระจายพันธุ์ให้แก่เกษตรกร และหน่วยงานราชการในพื้นที่จังหวัดตรัง เพื่อกระจายพันธุ์ให้แก่เกษตรกร และหน่วยงานราชการในพื้นที่จังหวัดตรัง

2. การขยายผล โดยสนับสนุนต้นพันธุ์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ ปัจจัยการผลิต และถ่ายทอดเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร ได้แก่ การผลิตพืช (พืชผัก) และการจัดการป้องกันและกำจัดโรค/แมลง เพื่อสร้างแปลงผลิตผักให้แก่เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดตรัง จำนวน 7 ราย

5. การพัฒนาผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพสู่การเกิดผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

นำผลผลิตผักพื้นเมืองมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่า เพื่อเสริมรายได้ในท้องถิ่น ด้วยการสนับสนุนเทคโนโลยีการแปรรูปหลากหลายให้แก่เกษตรกรในท้องถิ่น โดยศูนย์วิจัยพืชสวนตรังได้ดำเนินการแปรรูปหลากหลายเป็นผลิตภัณฑ์เพิ่มรายได้ เช่น น้ำดาหลา และชาดาหลาสมุนไพรเพื่อสุขภาพ เป็นต้น

กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากร

ได้มีการวางแผนการจัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรของผักพื้นเมืองที่ปลูกรวบรวมไว้ ณ ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง ที่นำผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและคุณค่าทางโภชนาการของผักพื้นเมืองแต่ละชนิดมาสังเคราะห์ และรวบรวมร่วมกับข้อมูลลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และข้อมูลการใช้ประโยชน์ สำหรับจัดทำเป็นเอกสาร องค์กรความรู้เกี่ยวกับพรรณผักพื้นเมืองและคุณค่าทางโภชนาการต่อไป

กรอบที่ 3 กรอบการสร้างจิตสำนึกในการรักษาทรัพยากร

กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร

1. จัดฝึกอบรม หลักสูตร “การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร” ให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 3 โรงเรียนบ้านกึ่งกลาง ตำบลนาเมืองเพชร อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง จำนวน 20 คน โดยเป็นโรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม อพ.สธ. ของจังหวัดตรัง
2. ให้ความรู้ “พันธุ์พืชผักและสมุนไพร” ให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 1-3 โรงเรียนพรศิริกุล ตำบลโคกหล่อ อำเภอมืองตรัง จังหวัดตรัง จำนวน 50 คน
3. ให้ความรู้ “การขยายพันธุ์พืช การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และการทำชาตาหลา” ให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนบ้านควนสระแก้ว ตำบลนาโต๊ะหมิง อำเภอมืองตรัง จังหวัดตรัง จำนวน 30 คน

(3) เวลาและสถานที่

ระยะเวลา : เริ่มปี พ.ศ. 2537 – 2567

สถานที่ : ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง สถาบันวิจัยพืชสวน

กรอบการดำเนินงานตามแผนแม่บท อพ.สธ.

การอนุรักษ์พันธุกรรมผักพื้นเมืองภาคใต้ ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

แนวทางพระราชดำริและความเป็นมาของโครงการ

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระราชดำริ ให้มีโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ขึ้นในปี พ.ศ. 2537 โดยทรงเน้นให้มีการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชที่หายากหรือกำลังใกล้สูญพันธุ์เพื่อให้เป็นแหล่งเชื้อพันธุ์พืชให้คงอยู่ตลอดไป

ศูนย์วิจัยพืชสวนตรังดำเนินงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมผักพื้นเมืองของภาคใต้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ สนองพระราชดำริ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยสำรวจ รวบรวม สร้างแปลงอนุรักษ์พันธุกรรมผักพื้นเมืองต่างๆ ของภาคใต้ไว้ในศูนย์ฯ บันทึกข้อมูลลักษณะประจำพันธุ์ การใช้ประโยชน์ สรรพคุณทางยา วิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ แร่ธาตุ วิตามิน และโลหะหนัก เพื่อคัดเลือกเป็นผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพสำหรับขยายผลสู่แปลงเกษตรกร และดำเนินงานฝึกอบรมเพื่อสร้างจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรพันธุ์พืชให้แก่เยาวชน ซึ่งแปลงอนุรักษ์พันธุกรรมพืชผักในศูนย์วิจัยพืชสวนตรังจัดเป็นแหล่งอนุรักษ์ พันธุ์ ทรัพยากรผักพื้นเมืองภาคใต้ที่ใหญ่ที่สุดในภาคใต้

วัตถุประสงค์

- 1 เพื่อรวบรวม และอนุรักษ์ความหลากหลายทางพันธุกรรมพืชผักพื้นเมืองของภาคใต้
- 2 เพื่อการคัดเลือกพันธุ์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ และมีการใช้ประโยชน์
- 3 เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมผักพื้นเมืองภาคใต้ให้แก่เยาวชนในพื้นที่

วิธีการและขั้นตอนการปฏิบัติงาน

กรอบที่ 1. กรอบการเรียนรู้ทรัพยากร : ดำเนินการ 2 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากร : สำรวจ และเก็บรวบรวมพันธุกรรมพืชผักพื้นเมืองในภาคใต้ และจำแนกความหลากหลาย
กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร : ปลูกอนุรักษ์พันธุกรรมผักพื้นเมืองของภาคใต้ที่ได้จากการสำรวจ บันทึกลักษณะทางพฤกษศาสตร์

กรอบที่ 2. กรอบการใช้ประโยชน์ทรัพยากร : ดำเนินการ 2 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร : จัดกลุ่มการใช้ประโยชน์ วิเคราะห์องค์ประกอบและคุณค่าทางโภชนาการ คัดเลือกผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ ขยายพันธุ์ ขยายผลแปลงต้นแบบสู่เกษตรกร และพัฒนาผักพื้นเมืองสู่ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น
กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากร : จัดทำฐานข้อมูลทรัพยากรของผักพื้นเมืองที่ปลูกรวบรวมไว้

กรอบที่ 3. กรอบการสร้างจิตสำนึกในการรักทรัพยากร : ดำเนินการ 1 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร : ให้ความรู้แก่เยาวชนในพื้นที่ในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร

ผลผลิต (Output)

1. แปลงปลูกอนุรักษ์พันธุกรรมผักพื้นเมืองของภาคใต้ที่นิยมบริโภค หายาก และใกล้สูญพันธุ์ จำนวน 1 แปลง พื้นที่ 5 ไร่
2. ชนิดผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพสำหรับขยายสู่เกษตรกร พร้อมข้อมูลองค์ประกอบและคุณค่าทางโภชนาการ
3. แปลงต้นแบบเกษตรกรขยายผลผักพื้นเมืองในพื้นที่ อย่างน้อย 1 แปลง

ผลลัพธ์ (Outcome)

1. มีแปลงปลูกอนุรักษ์พันธุกรรมผักพื้นเมืองของภาคใต้ สำหรับขยายพันธุ์ ต่อยอดงานวิจัย และการปรับปรุงพันธุ์
2. เกษตรกร เจ้าหน้าที่ และผู้สนใจทั่วไป นำพันธุ์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพไปปลูก สำหรับบริโภคภายในครัวเรือนและสร้างรายได้
3. เกษตรกรแปลงต้นแบบที่เข้าร่วมกิจกรรมขยายผล นำต้นพันธุ์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ ปัจจัยการผลิต และเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตรไปปรับใช้

ผลกระทบ (Impact)

1. เกษตรกร เจ้าหน้าที่ และผู้สนใจทั่วไป ศึกษาดูงานภายในแปลงรวบรวมผักพื้นเมืองภาคใต้ และมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชผักพื้นเมืองภาคใต้
2. เกษตรกรแปลงต้นแบบมีผลผลิตเพิ่มขึ้นจากการนำเทคโนโลยีการพัฒนาการผลิตผักพื้นเมืองตามหลักวิชาการไปปรับใช้ให้ได้ผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 30

กลุ่มเป้าหมาย : กรมวิชาการเกษตร เกษตรกร เจ้าหน้าที่ และผู้สนใจทั่วไป

กรมวิชาการเกษตร มีแปลงปลูกอนุรักษ์พันธุกรรมผักพื้นเมืองภาคใต้ สำหรับรักษาเชื้อพันธุกรรมผักพื้นเมืองที่มีการใช้ประโยชน์หายาก และใกล้สูญพันธุ์ไว้ภายในศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง ขณะเดียวกัน เกษตรกร เจ้าหน้าที่ และผู้สนใจทั่วไป สามารถใช้ประโยชน์จากแปลงปลูกอนุรักษ์พันธุกรรมผักพื้นเมืองภาคใต้จากการศึกษาดูงาน นำต้นพันธุ์ที่มีการขยายพันธุ์จากแปลงไปปลูกอนุรักษ์พันธุ์ บริโภคเสริมรายได้ต่อไป

ผลและวิจารณ์ผลการดำเนินงาน

กรอบที่ 1 กรอบการเรียนรู้ทรัพยากร

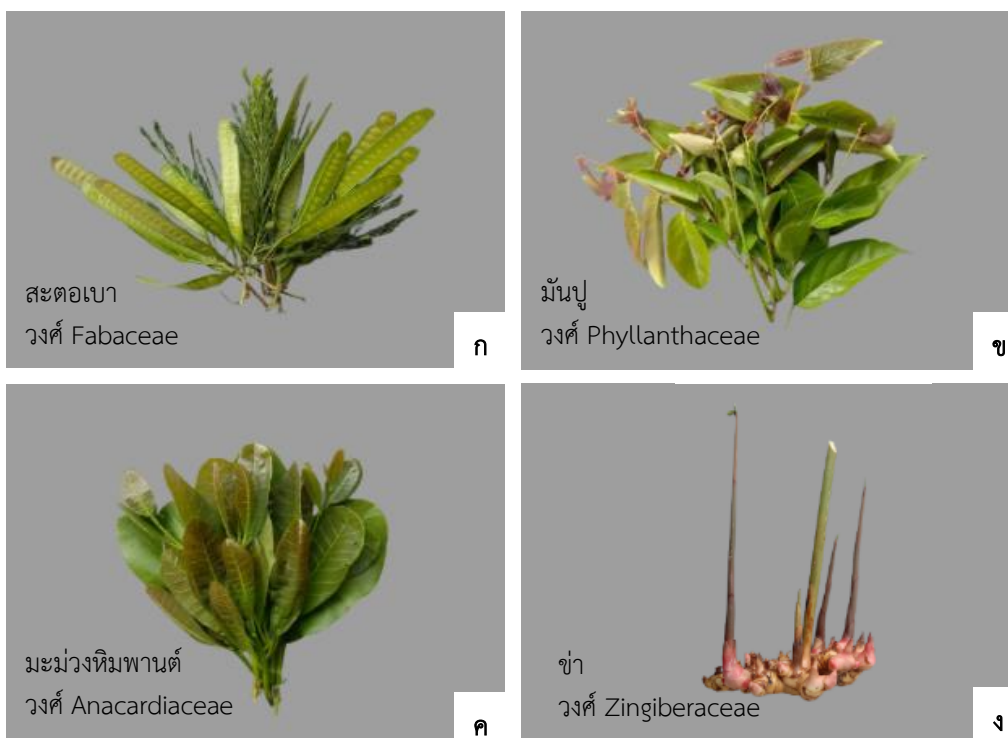
กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากร

1. สำรวจ และเก็บรวบรวมพันธุ์กรรมผักพื้นเมืองของภาคใต้

ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง ดำเนินการสำรวจและรวบรวมผักพื้นเมือง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537-2564 ที่มีแหล่งกระจายพันธุ์ และมีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ภาคใต้ ได้แก่ จังหวัดตรัง พัทลุง นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี สงขลา และสตูล โดยสำรวจและเก็บรวบรวมในพื้นที่ที่กำลังพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิมจากป่ากลายเป็นสวนที่มีการปลูกพืชเศรษฐกิจของภาคใต้ เช่น ยางพารา และปาล์มน้ำมัน เป็นต้น ทำให้ผักพื้นเมืองภาคใต้เสี่ยงต่อการสูญพันธุ์ในอนาคต พื้นที่สำรวจมีระยะห่างจากศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง ตั้งแต่รัศมี 50 กิโลเมตร ขึ้นไป สามารถสำรวจและรวบรวมได้จำนวนทั้งสิ้น 65 ชนิด

2. จำแนกความหลากหลายของชนิดผักพื้นเมืองภาคใต้

ศึกษาความหลากหลายของผักพื้นเมือง สามารถจำแนกตามลักษณะทางพฤกษศาสตร์ จำนวน 27 วงศ์ พบว่า วงศ์ Fabaceae มีความหลากหลายมากที่สุด จำนวน 9 ชนิด รองลงมา คือ วงศ์ Phyllanthaceae Anacardiaceae และ Zingiberaceae จำนวน 7 6 และ 6 ชนิด ตามลำดับ (ภาพที่ 1)

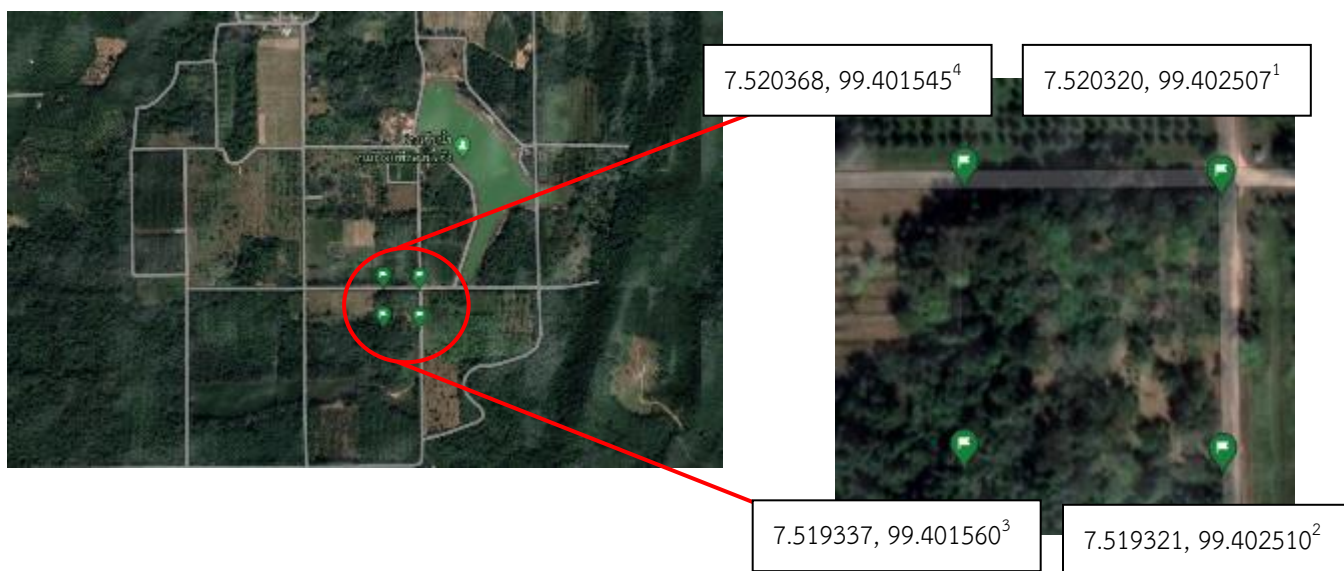

ภาพที่ 1 ลักษณะของชนิดผักพื้นเมืองที่ปลูกอนุรักษ์ไว้ในแปลงรวบรวมพันธุ์ฯ ที่มีความหลากหลายของชนิดมาก จำนวน 4 วงศ์ จากทั้งสิ้น 27 วงศ์ ได้แก่ (ก) วงศ์ Fabaceae (ข) วงศ์ Phyllanthaceae (ค) วงศ์ Anacardiaceae (ง) วงศ์ Zingiberaceae

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมปลูกรักษาทรัพยากร

1. ปลูกอนุรักษ์พันธุ์กรรมผักพื้นเมืองของภาคใต้

นำผักพื้นเมืองที่ได้จากการดำเนินการในรอบที่ 1 กรอบการเรียนรู้ทรัพยากร กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมสำรวจเก็บรวบรวมทรัพยากร จำนวนทั้งสิ้น 65 ชนิด มาปลูกอนุรักษ์ไว้ในแปลง ณ ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง ในพื้นที่ 5 ไร่ ตามพิกัด 4 จุด ดังนี้ (7.520320, 99.402507¹) (7.519321, 99.402510²) (7.519337, 99.401560³) และ (7.520368, 99.401545⁴) (ภาพที่ 2 และตารางที่ 1) มีการปฏิบัติดูแลแปลง โดยนำเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร ได้แก่ การกำจัดวัชพืชให้โล่งเตียนสม่ำเสมอ การตัดแต่งทรงพุ่มเพื่อกระตุ้นการแตกใบใหม่สำหรับผักพื้นเมืองที่ใช้ประโยชน์จากส่วนใบและยอด บำรุงต้นโดยการให้ปุ๋ยหมักเติมอากาศของกรมวิชาการเกษตร ร่วมกับปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 มีการใช้แผนผังพันธุ์ของกรมวิชาการเกษตรทดแทนปุ๋ยเคมีกรณีที่มีราคาปุ๋ยเคมีปรับราคาขึ้นสูง การจัดการให้น้ำในช่วงแล้งด้วยระบบสปริงเกอร์ มีการป้องกันกำจัดโรคและแมลงที่พบมีการระบาดของหนอนคืบ หนอนม้วนใบ ตัวงหมัดผัก ไรแดง และเพลี้ยหอย เป็นต้น มีวิธีการป้องกันกำจัดโดยใช้เทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร คือ เชื้อแบคทีเรียบาซิลลัส ทูริงเยนซิส (บี ที) มวนพิฆาต และแมลงช้างปีกใส ซึ่งผลจากการนำเทคโนโลยีมาปรับใช้ในการปลูกผักพื้นเมืองภาคใต้ พบว่า ผักพื้นเมือง มีการเจริญเติบโตที่ดี โดยมีขนาดของยอดและใบที่สมบูรณ์ ผลผลิตมีคุณภาพไม่พบการเข้าทำลายของแมลง ให้ปริมาณผลผลิตมากและสม่ำเสมอหลังจากตัดแต่งทรงพุ่มในแต่ละครั้ง และช่วยลดต้นทุนผักพื้นเมืองได้ (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 2 พื้นที่แปลงปลูกรวบรวมและอนุรักษ์ผักพื้นเมืองภาคใต้ ณ ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง พื้นที่ 5 ไร่

ตารางที่ 1 ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ของผักพื้นเมืองภาคใต้ จำนวน 27 วงศ์ 65 ชนิด

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
1. Anacardiaceae	<p>ชื่อพืช : มะกอก</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Spondias pinnata</i> (L.f.) Kurz.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ความสูง 8-13 เมตร ลำต้นเดี่ยวตั้งตรง เนื้อไม้แข็ง</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ ก้านใบยาว 20.2-40.0 เซนติเมตร กว้าง 0.2-0.4 เซนติเมตร มีใบย่อย 8-13 ใบเรียงเป็นคู่ตรงข้ามกัน</p> <p>ดอก : เป็นช่อแบบแยกแขนง ออกที่ปลายกิ่ง และซอกใบ ดอกย่อยสีขาว ถึงครีม มีขนาดเล็ก</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว ออกเป็นช่อ มี 1-6 ผล/ช่อ ผลรูปกลมรี ปลายแหลม ผลแก่สีเขียว ผลสุกสีเขียวอมเหลืองน้ำตาล</p> <p>เมล็ด : รูปไข่-รี ปลายมน เปลือกแข็ง ผิวขรุขระ เป็นร่องตามยาว สีเสี้ยน</p>	
Anacardiaceae	<p>ชื่อพืช : มะปริง</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Bouea oppositifolia</i> (Roxb.) Meisn.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก-กลาง ไม่ผลัดใบ ความสูง 4.5-5 เมตร กิ่งห้อยลงเปลือกเรียบ สีน้ำตาลปนขาว มียางสีเหลืองออกมาตามลำต้น</p> <p>ใบ : ใบเดี่ยว ออกตรงกันข้ามเป็นคู่ รูปขอบขนาน ปลายเรียวแหลม โคนใบสอบ เป็นลิ้ม ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบ สีเขียว ใบอ่อนสีม่วง</p> <p>ดอก : เป็นช่อแบบแยกแขนง มีดอก 171-283 ดอก/ช่อ มีทั้งดอกตัวผู้ ดอกตัวเมีย และดอกสมบูรณ์เพศ</p> <p>ผล : ออกเป็นช่อ มี 4-13 ผล/ช่อ เป็นผลเดี่ยวมีเนื้อ รูปรางกลมหรือรี ผิวเรียบ ผลอ่อนสีเขียว สุกสีเหลืองส้ม</p> <p>เมล็ด : มีเปลือกแข็งหุ้ม และมีเสี้ยนมาก เนื้อในมีม่วง</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์
Anacardiaceae	<p>ชื่อพืช : มะม่วงแก้วแดง</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Mangifera</i> sp.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ต้นสูง 18.0 เมตร เปลือกสีน้ำตาลอมเทา ผิวไม่เรียบ</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว รูปร่างป้อมตรงกลางใบ ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบเรียว แผ่นใบเรียบ เห็นเส้นใบชัด ขอบใบเรียว สีเขียว</p> <p>ดอก : เป็นช่อแบบแยกแขนง ออกที่ปลายกิ่งรอบทรงพุ่ม มีดอก 1,200-3,292 ดอก/ช่อ เป็นดอกสมบูรณ์เพศ แต่ดอกตัวผู้เป็นดอกสมบูรณ์เพศที่เกสรตัวเมียไม่พัฒนา</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว ออกเป็นช่อ มี 4-10 ผล/ช่อ รูปร่างกลมรี ผลดิบสีเขียว ผลสุกมีเขียวอมเหลืองหรือสีเหลือง ที่ไหล่ผลมีสีเหลืองอมแดง เนื้อสีเหลืองส้ม มีเสี้ยนน้อยมาก</p> <p>เมล็ด : มีเปลือกแข็งหุ้ม มีเสี้ยนเล็กน้อย รูปไข่ยาว</p>
Anacardiaceae	<p>ชื่อพืช : มะม่วงเบา</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Mangifera indica</i> L.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้น ต้นสูง 3.0-8.5 เมตร เปลือกเรียบ สีน้ำตาลอมเทา มีสีขาวแต้มเป็นปื้น</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว รูปหอก โคนใบสอบ แหลม และเอียง ปลายใบเรียวแหลมแผ่นใบเป็นคลื่นเล็กน้อย ขอบใบเรียบเห็นเส้นใบชัด สีเขียว</p> <p>ดอก : เป็นช่อ แบบแยกแขนง ออกที่ปลายกิ่งรอบทรงพุ่ม มีดอก 1,380-3,011 ดอก/ช่อ เป็นดอกสมบูรณ์เพศ แต่ดอกตัวผู้เป็นดอกที่เกสรตัวเมียไม่พัฒนา</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว ออกเป็นช่อ มี 5-20 ผล/ช่อ รูปไข่กลับไหล่ผลด้านท้องผลนูนเล็กน้อย ผลดิบสีเขียว สุกสีเหลืองอมส้ม เนื้อสีเหลืองอมส้ม</p> <p>เมล็ด : มีเปลือกแข็งหุ้ม มีเสี้ยนเล็กน้อย รูปปร่างกลมรี</p>

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์
Anacardiaceae	<p>ชื่อพืช : มะม่วงหิมพานต์</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Anacardium occidentale</i> L.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ต้นสูง 5-10 เมตร เนื้อไม้แข็ง เปลือกหนา ขรุขระ สีสน้ำตาลอมเทา มียางสีน้ำตาลไหล</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แน่นที่ปลายกิ่ง ใบรูปรี หรือรูปไข่กลับ ปลายใบมน หรือเว้าเล็กน้อย โคนใบสอบ ผิวเงา แผ่นใบหนาแข็ง เป็นคลื่น ขอบใบเรียบ ใบแก่สีเขียว ยอดอ่อนสีเขียวอมเหลือง หรือสีแดงอมเขียว</p> <p>ดอก : เป็นช่อแบบแยกแขนง ออกที่ปลายกิ่ง มีดอก 211-462 ดอก/ช่อ</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว ออกเป็นช่อห้อยลง ส่วนของฐานรองดอกพัฒนาใหญ่ขึ้นกลายเป็นผลชมพู ผลอ่อนสีเขียว สุกสีเหลือง หรือสีแดงส้ม เนื้อนุ่ม</p> <p>เมล็ด : ติดอยู่ที่ปลายผล รูปไต สีสน้ำตาลอมเทา ในเปลือกมียางที่เป็นพิษ</p>
Anacardiaceae	<p>ชื่อพืช : มะมุด</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Mangifera foetida</i> L.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ลำต้นตรง สูง 40 เมตร เปลือกเป็นร่องตื้นๆ ตามยาวลำต้น สีสน้ำตาล มียางสีขาวขุ่น</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับเป็นกลุ่มที่ปลายกิ่ง รูปร่างป้อมตรงกลาง โคนใบสอบเรียว ปลายใบสอบแหลม แผ่นใบไม่เรียบ เป็นคลื่น เส้นใบลึก แข็งกรอบ ขอบใบเรียบ สีเขียว</p> <p>ดอก : เป็นช่อแบบแยกแขนง ช่อดอกสีม่วงแดง</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว ออกเป็นช่อ 1-4 ผล/ช่อ รูปไข่ ใหญ่ผลด้านท้องผลกลมกว้าง มีจะงอยที่ปลายผล ผลสุกสีเหลือง เนื้อสีเสี้ยนมาก</p> <p>เมล็ด : มีเปลือกแข็งหุ้ม มีเสี้ยน</p>

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์
2. Araceae	<p>ชื่อพืช : ผักหนาม</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Lasia spinosa</i> (L.) Thwaites.</p> <p>ลำต้น : ไม้ล้มลุก ลำต้นทอดเลื้อยและชูยอดขึ้น มีหนาม</p> <p>ใบ : ใบเดี่ยว เรียวสลับ รูปลูกศร หรือขอบใบหยักเว้าลึก มีหนามบริเวณเส้นใบด้านล่าง ก้านใบยาวถึง 1 เมตร มีหนาม</p> <p>ดอก : ช่อแทงออกมาจากกาบใบ ก้านด้านมีหนาม ใบประดับสีน้ำตาลแกมเขียวถึงสีม่วง บิดเป็นเกลียวเล็กน้อย กลีบดอกสีชมพู แล้วเปลี่ยนเป็นสีตาลน้ำตาลแกมเขียว</p> <p>ผล : ผลสด หนาและเหนียว</p>
3. Araliaceae	<p>ชื่อพืช : เล็บครุฑ</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Polyscias fruiticosa</i> (L.) Harms</p> <p>ต้น : เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก สูง 2-3 เมตร แตกกิ่ง 3-5 กิ่ง บริเวณโคนต้น ทำให้ทรงพุ่มแน่น เปลือกสีน้ำตาล</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนก 2-3 ชั้น ติดกับกึ่งแบบเวียน โคนก้านใบรวมมีกาบหุ้มส่วนของลำต้น หรือกึ่งแกนกลางใบรวม ใบย่อยรูปร่างไม่แน่นอน ปลายใบแหลม โคนใบสอบเรียว เอียงไม่สมมาตร ขอบใบหยักลึกแบบขนนก ก้านใบสีเขียวอมน้ำตาล</p> <p>ดอก : เป็นช่อแบบแยกแขนง ที่มีช่อดอกย่อยแบบซี่ร่ม ออกที่ปลายกิ่ง ในแต่ละระแ่งมีดอก 9-46 ดอก</p> <p>ผล : เป็นช่อ เป็นกระจุกที่ปลายช่อ มี 3-16 ผล/กระจุก รูปร่างกลมค่อนข้างแบน สีเทาอมม่วง</p> <p>เมล็ด : เป็นรูปพระจันทร์ครึ่งซีก ค่อนข้างแบน</p>

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
4. Arecaaceae	<p>ชื่อพืช : เต่าร้าง</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Caryota mitis</i> L.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้น ไม้แตกกิ่ง สูง 5-10 เมตร มีการแตกกอ 5-12 ต้น/กอ</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนก 2-ชั้น ยาว 200-330 เซนติเมตร ก้านใบรวมยาว 41-85 เซนติเมตร มีใบย่อย 15-21 ใบ/แกน ใบย่อยรูปพัด ปลายใบหยักเว้า</p> <p>ดอก : เป็นช่อ มีช่อย่อยแบบช่อเชิงลด ดอกตัวผู้และตัวเมีย แยกช่อบนต้นเดียวกัน</p> <p>ผล : เป็นช่อ แต่ละช่อมี 30-63 กระจัง ผลนุ่มเมล็ดเดี่ยว ผลอ่อนสีเขียวอมเหลือง สุกสีแดงดำ</p> <p>เมล็ด : เป็นรูปร่างกลมแบน สีดำเมื่อปอกใหม่ แต่จะเป็นเปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลเทาเมื่อตั้งไว้ ผิวเป็นมันวาว มีร่องตื้นๆ</p>	
Arecaaceae	<p>ชื่อพืช : กะพ้อ</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Licuala spinosa</i> Thunb.</p> <p>ต้น : เป็นไม้พุ่ม แตกกอ สูง 4-5 เมตร ลำต้น สีน้ำตาล มีรอยของก้านใบที่ติดกับลำต้นหลังจากใบร่วง ยอดอ่อน ใบอ่อน และช่อดอกมีสะเก็ดสีน้ำตาลคลุม</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบรูปพัด ก้านใบส่วนโคนเป็นกาบหุ้มลำต้น ขอบก้านใบมีหนาม สีน้ำตาลทั้ง 2 ด้าน กลุ่มใบย่อยเป็นรูปสามเหลี่ยม ขอบใบเรียบและเชื่อมติดกันในแต่ละกลุ่ม ปลายใบหยักเว้า โคนใบเป็นลิ้ม</p> <p>ดอก : เป็นช่อเชิงซ้อน 2 ชั้น 85-300 เซนติเมตร ในช่อรวมแต่ละช่อมีช่อชั้นที่ 1 จำนวน 4-9 ชูด และในแต่ละชูดมีช่อย่อย 2-10 ช่อ ดอกสมบูรณ์เพศ</p> <p>ผล : เป็นช่อ ผลเป็นผลเดี่ยว มีเมล็ดเดี่ยว รูปร่างกลมรี</p> <p>เมล็ด : เป็นรูปร่างกลม-รูปไข่ หัวเรียว ปลายมน ที่ปลายทั้ง 2 ด้านมีติ่งแหลม สีครีม ผิวเรียบ</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์
Areaceae	<p>ชื่อพืช : หลุมพี</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Eleiodoxa conferta</i> (Griff.) Burret</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นตระกูลปาล์ม ลำต้นสั้น แตกหน่อเป็นกอใหญ่</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนก ออกเวียนสลับ ก้านใบรวมและกาบใบมีหนามแหลม ยาว เรียงเป็นแผง ใบย่อยรูปรียาว ปลายใบแหลม โคนใบเป็นลิ้ม</p> <p>ดอก : เป็นช่อ ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียอยู่บนช่อเดียวกัน</p> <p>ผล : เป็นช่อ แต่ละช่อเรียกว่า ทางหนู มีผลที่อัดกันแน่น จำนวน 27-56 ผล/ทางหนู ผลเดี่ยวสีน้ำตาลอ่อน</p> <p>เมล็ด : เป็นรูปร่างกลมแบน-สีน้ำตาล</p>
5. Athyriaceae	<p>ชื่อพืช : ผักกูด</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Diplazium esculentum</i> (Tetzius) Swartz</p> <p>ลำต้น : เป็นพืชล้มลุกมีอายุยืน ลำต้นตั้งตรงมีทรงพุ่ม ออกต้นแตกหน่อมีไหลแตกออกจากกอ ลำต้นมีลักษณะกลมๆ มีกาบใบล้อมรอบ ลำต้นอ่อนมีสีเขียวอ่อน ลำต้นแก่มีสีน้ำตาลอมเขียว ก้านออกจากลำต้น ใบมีส่วนปลายม้วนงอ</p> <p>ราก : มีระบบรากแขนง มีลักษณะกลมๆ ฝอยๆ ออกรอบๆ เหง้า มีสีน้ำตาล</p> <p>เหง้า : มีเหง้าเป็นไหลแตกออกมา มีลักษณะมีเหง้าตั้งตรง มีใบเกล็ดปกคลุมเหง้า มีเป็นข้อๆ และมีปล้องชัดเจน มีสีน้ำตาล</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบขนนกสองชั้น ออกเรียงสลับ มีก้านใบยาว มีก้านใบย่อยก้านสั้น ออกตรงข้ามกัน มีลักษณะรูปหอก ทรงยาวรี โคนใบรูปหัวใจปลายใบเรียวแหลม ขอบฟันเลื่อย ใบมีสีเขียว มีขนเล็กๆ ยอดอ่อนและปลายยอดโค้งงอคล้ายกันหอย</p>

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
6. Bignoniaceae	<p>ชื่อพืช : เพกา</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Oroxylum indicum</i> (L.) Benth.ex.Kurz.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้น สูง 3-8 เมตร เรือนยอดเล็ก แตกกิ่งน้อย เปลือกสีเทาปนขาว ขรุขระ กิ่งเปราะและหักง่าย</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบรูปขนนก 3 ชั้น เรียงเวียนที่ปลายกิ่ง ใบยาวตั้งแต่โคนก้านใบ ถึงปลายใบ 110-157 เซนติเมตร จำนวนคู่ของก้านใบย่อยชั้นที่ 1 ต่อก้านใบรวมมี 5 คู่ และจำนวนคู่ของก้านใบย่อยชั้นที่ 2 ต่อก้านใบย่อยชั้นที่ 1 มี 5 คู่ ในแต่ละก้านใบมีใบย่อย 2-7 ใบ ใบย่อยรูปไข่ ปลายใบแหลม โคนใบมน</p> <p>ดอก : เป็นกระจุก ออกที่ปลายกิ่ง</p> <p>ผล : เป็นฝัก แบบผลแห้งแตก ออกเป็นช่อมี 2-3 ฝัก/ช่อ ฝักรูปแถบ แบน ปลายเรียวแหลม ผิวเรียบ</p> <p>เมล็ด : แบน รี สีขาว มีปีกบางสีขาว</p>	
7. Capparaceae	<p>ชื่อพืช : กุ่มน้ำ</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Crateva magna</i> (Lour.) DC.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้น แตกกิ่งต่ำ เปลือกเรียบ สีน้ำตาล ปนเทา ผลัดใบในฤดูแล้ง ส่วนมากมีการตัดยอด หรือตัดต้นให้เตี้ย เพื่อสะดวกในการเก็บยอดและดอก</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบมี 3 ใบย่อย สีเขียวอมแดง ใบย่อยรูปหอกกลับ ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบเรียว ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบ</p> <p>ดอก : เป็นช่อกระจุก ออกที่ปลายกิ่งหรือซอกใบ มี 4-16 ดอก/ช่อ กลีบเลี้ยง 4 กลีบ รูปไข่ ปลายแหลม</p> <p>ผล : กลมรี เปลือกหนา สีเทาอมเขียว สุกสีน้ำตาล</p> <p>เมล็ด : รูปเกือบกลม สีน้ำตาลเข้ม</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์
8. Clusiaceae	<p>ชื่อพืช : ชะมวงช้าง</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Garcinia atroviridis</i> Griff. ex T. Anderson</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้น สูง 5.5-10.0 เมตร เปลือกไม้เรียบ แตกเป็นร่องตื้นและสันสีน้ำตาลอมแดงปนเทา มียางสีเหลืองอ่อนที่ก้านใบ กิ่ง และลำต้น</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนาน โคนใบแหลม ปลายใบเป็นติ่งแหลม ด้านหน้าใบสีเขียวเข้ม หลังใบสีเขียวอมเหลือง แผ่นใบหนา เรียบ ขอบใบเรียบ ยอดอ่อนสีแดง</p> <p>ดอก : เป็นดอกช่อ ออกที่ปลายกิ่ง และตามซอกใบ มีทั้งดอกตัวผู้ และดอกตัวเมียอยู่บนต้นเดียวกัน หรือแยกต้นกัน</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว รูปไข่ ฐานขั้วผลเว้า มีกลีบเลี้ยงติดอยู่ที่ขั้วผล ปลายผลเรียวแหลม มีรอยของยอดเกสรตัวเมียอยู่ มีรอยแบ่งผลเป็นพู</p> <p>เมล็ด : ทรงสามเหลี่ยม รูปรี เปลือกสีน้ำตาล เนื้อสีเหลืองอ่อน</p>
Clusiaceae	<p>ชื่อพืช : ชะมวงทราย</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Garcinia</i> sp.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้น สูง 8-15 เมตร ผิวเปลือกเรียบ สีน้ำตาลอมเทาปนขาว อมเขียว ที่กิ่งและลำต้นยางสีเหลืองสด</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว รูปรี ปลายใบแหลม โคนใบเฉียง แผ่นใบเรียบ หนา ขอบใบเรียบ สีเขียวเป็นมัน ยอดอ่อนสีน้ำตาลอมเขียว</p> <p>ดอก : เป็นดอกช่อ ดอกตัวผู้ และดอกตัวเมียแยกต้นกัน</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว ดิบสีเขียว สุกสีส้ม รูปร่างกลมรี ที่ปลายผลมีรอยของยอดเกสรตัวเมียติดอยู่ ผิวผลมีเส้นแบ่งเป็นพูชัดเจน มียางสีเหลือง</p> <p>เมล็ด : ทรงสามเหลี่ยม รูปรี สีเหลืองอ่อน</p>

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
Clusiaceae	<p>ชื่อพืช : ชะมวงส้ม</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Garcinia cowa</i> Roxb. ex Choisy</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้น สูง 8.7 เมตร เปลือกมีรอยแตกสั้นๆ ตามยาวลำต้นสีน้ำตาลอมเทา มียางสีเหลืองสด</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว รูปยาวรี กลางใบกว้าง โคนใบแหลมและเอียง ปลายใบเรียว คอดเป็นติ่งแหลมใบสีเขียว หน้าใบสีเขียวเข้มเป็นมัน หลังใบสีเขียวอมเทา</p> <p>ดอก : เป็นดอกช่อ ดอกตัวผู้ และดอกตัวเมียแยกต้นกัน</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว ดิบสีเขียว สุกสีเหลืองส้ม รูปร่างรี ที่ด้านข้างและปลายผลเรียวแหลม ที่ขั้วผลมีกลีบเลี้ยง และปลายผลมีรอยของยอดเกสรตัวเมียติดอยู่ ผิวผลมีเส้นแบ่งเป็นพูชัดเจน มียางสีเหลือง</p> <p>เมล็ด : ทรงสามเหลี่ยม รูปรี สีเหลือง-น้ำตาล</p>	
Clusiaceae	<p>ชื่อพืช : ส้มแขก</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Garcinia atroviridis</i> Griff. ex T. Anderson</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ สูง 4-5 เมตร ทรงพุ่มเป็นทรงพีระมิด เปลือกสีน้ำตาลอมเขียว มีปื้นสีเทาแต้มกระจาย เปลือกชั้นนอกแตกเป็นร่องเล็กๆ และสั้นตามยาวลำต้น</p> <p>ใบ : รูปขอบขนาน แฉก ยาว โคนใบแหลม ปลายใบเป็นติ่งแหลม ใบหนาขอบใบเรียบ สีเขียวเข้ม เป็นมัน</p> <p>ดอก : เป็นดอกช่อ ดอกตัวผู้ และดอกตัวเมียแยกต้นกัน</p> <p>ผล : กลมแป้น ขั้วผลมีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกติดอยู่ และปลายผลมีรอยของยอดเกสรตัวเมียเป็นกลีบชัดเจน และเป็นรอยเว้าเข้าใบ มีพูชัดเจน ผลแก่สีเขียว สุกสีเหลืองเป็นมัน และมียางเหนียวสีเหลือง</p> <p>เมล็ด : ทรงสามเหลี่ยม รูปรี สีเหลือง</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
9. Fabaceae	<p>ชื่อพืช : สะตอ (ตอหนัก)</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Parkia speciosa</i> Hassk.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ ผลัดใบ สูง 6-10 เมตร ลำต้นแข็งแรง ตั้งตรง แตกกิ่งที่ปลายยอด เปลือกสีน้ำตาลปนขาว เรียบ แตกกอกเป็นสะเก็ด หรือเป็นแผ่น</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนก 2 ชั้น เรียงตรงข้าม แต่บางใบที่ส่วนโคนเรียงสลับ ใบย่อยรูปขอบขนาน ปลายใบมน มีติ่งแหลม โคนใบตัดเฉียง และด้านหนึ่งมีติ่งแหลม สีเขียวเข้ม เป็นมัน</p> <p>ดอก : เป็นช่อ กระจุก รูปร่างคล้ายดวงไฟ ปลายแหลม ออกที่ปลายกิ่ง</p> <p>ผล : ออกเป็นช่อมี 6-23 ฝัก/ช่อ เป็นฝักแบน รูปแถบ ปลายมนมีติ่งแหลม โคนฝักเรียวสอบ ฝักเป็นคลื่น ส่วนที่เป็นเมล็ดนูนขึ้น ฝักบิดเป็นเกลียวเล็กน้อย ฝักอ่อนสีเขียว สุกสีดำ</p> <p>เมล็ด : รูปรี สีเขียวอ่อน</p>	
Fabaceae	<p>ชื่อพืช : สะตอเบา</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Leucaena leucocephala</i> (Lam.) de Wit.</p> <p>ต้น : เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก สูง 3-5 เมตร เปลือกลำต้นที่แก่สีน้ำตาลอมเทา มีรูอากาศ สีน้ำตาลอ่อน เปลือกขรุขระ</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนก 2 ชั้น ใบย่อยเรียงตรงข้าม เป็นคู่ เป็นรูปขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนใบมน เอียง ไม่สมมาตร ขอบใบเรียบ สีเขียว หลังใบสีเขียวนวล</p> <p>ดอก : เป็นช่อกระจุกแน่น กลม เป็นฝอยนุ่ม สีขาวนวล มีกลิ่นหอม</p> <p>ผล : ออกเป็นช่อมี 3-11 ฝัก/ช่อ เป็นฝักแบน ปลายแหลม ฝักสีเขียว บริเวณเมล็ดสีเขียวอ่อน ฝักแก่สีเหลืองอมเขียว เมล็ดเรียงเป็นแถวเดียว</p> <p>เมล็ด : แบน รูปไข่ ปลายแหลม ผิวเรียบเป็นมัน สีเขียวอมเหลือง สีน้ำตาล</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
Fabaceae	<p>ชื่อพืช : เหยียง</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Parkia rimoriana</i> (DC.) Merr.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ผลิตใบ สูง 7-15 เมตร ลำต้นแข็งแรง ตั้งตรง แตกกิ่งที่ปลายยอด พุ่มใบแน่น เปลือกเรียบ สีน้ำตาลอมขาว โคนต้นมีพอน</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนก 2 ชั้น ใบย่อยเรียงตรงข้าม เป็นคู่ เป็นรูปขอบขนาน แผ่นใบเรียบ ขอบใบเรียบ ปลายใบและโคนใบมน</p> <p>ดอก : เป็นช่อกลมยาว แต่ปลายกลมมน ออกที่ปลายยอด ดอกย่อยเป็นดอกสมบูรณ์เพศ</p> <p>ผล : เป็นฝัก ออกเป็นช่อ ฝักค่อนข้างตรง ไม่บิด เมล็ดไม่นูน ฝักแก่สีเขียว สุกสีดำอมเขียว</p> <p>เมล็ด : รูปไข่ ปลายมน ค่อนข้างแบน สีน้ำตาลดำ ผิวเรียบ เนื้อในสีเขียวเข้ม</p>	
Fabaceae	<p>ชื่อพืช : ชี่เหล็ก</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Senna siamea</i> (Lam.) H.S. Irwin&Barneby</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ ไม่ผลิตใบ สูง 9-15 เมตร เปลือกเรียบ</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ ใบย่อย 8-15 คู่ รูปรี ปลายใบมน มีหนามแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบ ยอดอ่อนและใบอ่อนสีแดงอมเขียว ใบแก่สีเขียวเข้ม หลังใบสีเขียวซีด</p> <p>ดอก : เป็นช่อที่ปลายยอด</p> <p>ผล : เป็นฝัก ออกเป็นช่อ มี 2-7 ฝัก/ช่อ ลักษณะแบน โค้งเล็กน้อย</p> <p>เมล็ด : รูปขอบขนาน หัวแหลม ปลายป้าน แบน และบางมาก ผิวเรียบ เป็นมัน สีน้ำตาล ตรงกลางเมล็ดสีน้ำตาลอ่อน</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
Fabaceae	<p>ชื่อพืช : แคฝรั่ง</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Gliricidia sepium</i> (Jacq.) Walp.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้น ผลิตใบ สูง 3-6 เมตร ทรงพุ่มโปร่ง เปลือกขรุขระ สีน้ำตาล ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ ก้านใบรวม มีใบย่อย 9-19 ใบ ใบย่อยรูปหอก ปลายแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบ</p> <p>ดอก : เป็นช่อตามซอกใบ ดอกเป็นแบบดอกถั่ว กลีบดอกสีขาว บางกลีบมีสีเหลือง</p> <p>ผล : เป็นฝักแบน รูปขอบขนาน โคนและปลายฝักแหลม ฝักสีเขียว เปลี่ยนเป็นสีน้ำตาลอมดำเมื่อแก่ ฝักแตก 2 ด้าน มีเมล็ด 3-8 เมล็ด/ฝัก</p> <p>เมล็ด : รูปไข่ แบน สีน้ำตาล</p>	
Fabaceae	<p>ชื่อพืช : มะขาม</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Tamarindus indica</i> L.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ แตกกิ่งก้านสาขามาก เปลือกสีน้ำตาล หนา ขรุขระ และแตกเป็นร่องตามยาว ลำต้น</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคี่ เรียงสลับ ก้านใบรวม มีใบย่อยเรียงตรงข้าม จำนวน 20-36 ใบ ใบย่อยเป็นรูปขอบขนาน ปลายใบเว้าตื้น โคนใบตัดและเอียง ขอบใบเรียบ ใบแก่สีเขียว ใบอ่อนสีเขียวอ่อน มีหูใบหุ้มยอดอ่อน</p> <p>ดอก : เป็นช่อเดี่ยวแบบช่อเชิงลด ออกที่ปลายกิ่งและซอกใบ</p> <p>ผล : เป็นฝัก ออกเป็นช่อ 1-8 ฝัก/ช่อ ฝักตรงหรือโค้ง เป็นคลื่น และคอดบริเวณช่องว่างระหว่างเมล็ด ฝักอ่อนสีเขียว มีขุยสีน้ำตาลคลุมทั่วทั้งฝัก ฝักแก่สุกเปลือกสีน้ำตาล แข็งกรอบ แตกง่าย ไม่ติดเนื้อและเนื้อไม่ติดเมล็ด</p> <p>เมล็ด : รูปร่างค่อนข้างกลม สีน้ำตาลเข้ม-ดำ เป็นมัน ผิวค่อนข้างขรุขระ</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์
Fabaceae	<p>ชื่อพืช : ชะอม</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Acacia pennata</i> subsp. <i>Insuavis</i> (Lace) I.C. Nielsen</p> <p>ต้น : เป็นไม้พุ่มขนาดเล็กถึงกลาง เปลือกเรียบ สีน้ำตาลปนขาว มีหนามแหลมกระจายตามลำต้น กิ่ง และก้านใบ</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนก 2 ชั้น มีใบย่อยเรียงตรงข้าม จำนวน 88-158 ใบ ใบรูปขอบขนาน ปลายใบเป็นติ่งแหลม โคนใบเฉียง ด้านที่อยู่ทางปลายก้านใบรวมสอบเรียว ด้านโคนใบรวมกว้างมนขอบใบเรียบ หน้าใบสีเขียวเข้ม หลังใบสีเขียวอมเทา</p> <p>ดอก : เป็นช่อแบบกระจุกแน่น ออกตามซอกใบและปลายกิ่ง ช่อดอกกลม สีขาว</p> <p>ผล : เป็นฝัก ออกเป็นช่อ 2-8 ฝัก/ช่อ ฝักแบนถั่ว แบน รูปขอบขนาน โคนและปลายเรียวแหลม</p> <p>เมล็ด : รูปไข่ แบน</p>
Fabaceae	<p>ชื่อพืช : เนียง</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Archidenron jiringa</i> I.C. Nielsen</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นไม่ผลัดใบ สูง 8-10 เมตร เปลือกเรียบ สีน้ำตาลปนเทา</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนกปลายคู่ มีใบย่อยเรียงตรงข้าม เป็นคู่ จำนวน 4-6 ใบ รูปร่างขอบขนาน ปลายใบเรียวแหลม โคนใบเป็นลิ้ม ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบ ใบแก่สีเขียว ใบอ่อนสีน้ำตาลแดง</p> <p>ดอก : เป็นช่อแบบแยกแขนง ออกตามกิ่งที่ซ้อ หรือซอกใบ และที่ปลายกิ่ง มีดอกย่อยจำนวนมาก</p> <p>ผล : เป็นฝัก แบน บิดเป็นเกลียว ส่วนที่มีเมล็ดจะนูน มีส่วนคอดเว้าระหว่างเมล็ด สีเขียวอมม่วง ฝักแก่จะแตกอ้า</p> <p>เมล็ด : กลมแบน เปลือกสีน้ำตาลอมแดง เนื้อสีเหลืองอ่อนมีกลิ่นฉุน</p>

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
Fabaceae	<p>ชื่อพืช : ส้มป่อย</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Acacia concinna</i> (Willd.) DC.</p> <p>ต้น : เป็นไม้พุ่มรอเลื้อย มีเนื้อไม้ เปลือกไม้เรียบ สีน้ำตาล ตามลำต้น กิ่ง และก้านใบมีหนาม</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนก 2 ชั้น เรียงสลับ 2 ข้างกิ่ง มีใบย่อย จำนวน 30-46 ใบ รูปร่างขอบขนาน ปลายมนมีติ่งแหลม โคนใบป้าน แผ่นใบเรียบ ขอบใบเรียบ ยอดอ่อนสีน้ำตาลอมแดง</p> <p>ดอก : เป็นช่อกระจุกแน่น ทรงกลม ออกที่ปลายกิ่ง หรือตามซอกใบ ช่อดอกรวมเป็นช่อกระจุก ดอกย่อยเป็นดอกสมบูรณ์เพศ</p> <p>ผล : เป็นฝัก ผิวเรียบ คอดหรือหยักระหว่างเมล็ด ปลายแหลม สันฝักหนา ฝักอ่อนสีเขียวอมแดง ฝักแก่สีน้ำตาลเข้ม</p> <p>เมล็ด : รูปร่างมีทั้งขอบขนาน ไข่กลับ และกลมรีแบน ปลายมน ผิวค่อนข้างขรุขระ เป็นมัน สีน้ำตาล</p>	
10. Gnetaceae	<p>ชื่อพืช : ผักเหลียง</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Gnetum gnemom</i> var. <i>tenerum</i> Markgr.</p> <p>ต้น : เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก สูง 2-4 เมตร เปลือกเรียบ สีน้ำตาลปนเทา ทรงพุ่มทึบ</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปขอบขนาน ปลายใบแหลมเรียว โคนใบมน ขอบใบเรียบ สีเขียวเป็นมัน แผ่นใบบางไม่เรียบ เส้นใบลึก ยอดอ่อนสีน้ำตาลแดงอมเขียว</p> <p>ดอก : เป็นช่อเกิดที่ซอกใบ ตามข้อที่กิ่ง หรือลำต้น ดอกตัวผู้จะอยู่ใต้ดอกตัวเมีย แต่ละช่อมีดอกตัวเมีย 35-60 ดอก</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว เมล็ดเดี่ยว ออกเป็นช่อ มี 4-20 ผล/ช่อ รูปทรงกระบอกยาว ปลายแหลม ผิวเรียบ ผลสุกสีเหลือง</p> <p>เมล็ด : ทรงกระบอก ถึงไข่กลับ ปลายมนมีติ่งแหลม ผิวเรียบ สีเหลืองอมน้ำตาล มีเส้นสีน้ำตาลตามยาวเมล็ด</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
11. Hypericaceae	<p>ชื่อพืช : ตั้ว</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Cratoxylum formosum</i> subsp. <i>Formosum</i></p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ สูง 8-11 เมตร เปลือกสีน้ำตาล ผิวขรุขระ แตกออกเป็นสะเก็ด มีน้ำยางสีเหลืองอ่อนที่ลำต้น</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปรี หรือขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ ใบอ่อนสีเขียวอมน้ำตาล ใบแก่สีแดงส้ม</p> <p>ดอก : เป็นดอกเดี่ยว ออกดอกตามซอกใบ ออกพร้อมกับการแตกใบอ่อน เป็นดอกสมบูรณ์เพศ</p> <p>ผล : เป็นช่อ มี 3-5 ผล/ช่อ รูปกระสวย กลม แข็ง ผิวมัน มีนวลที่ขั้วผล มีกลีบเลี้ยง และที่ปลายผลมียอดเกสรตัวเมียติดอยู่ ผลสุกสีน้ำตาลเข้ม-ดำ</p> <p>เมล็ด : รูปรี แบน สีน้ำตาลเข้ม ส่วนปลายมีปีกบางใส สีน้ำตาลอ่อน</p>	
12. Lauraceae	<p>ชื่อพืช : ตะไคร้ต้น</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Litsea cubeba</i> (Lour.) Pers.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลางถึงใหญ่ ผลัดใบ สูง 10-15 เมตร เปลือกสีน้ำตาลอมเทา ผิวขรุขระ มีรูระบายอากาศทั่วไปตามลำต้น</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปหอก ปลายใบเรียว คอดแหลม โคนใบมน-สอบ และเอียง ขอบใบเรียบ แผ่นใบบาง สีเขียวเข้มเป็นมัน หลังใบสีเขียวเข้มลายสีเขียวอมเทานวล</p> <p>ดอก : ออกเป็นช่อ แบบช่อกระจุก ตามซอกใบ มี 4-10 ดอก/ช่อ ดอกกลมสีเหลืองนวล</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว เมล็ดเดี่ยว ออกดอกเป็นช่อ 2-4 ผล/ช่อ ผลรูปร่างกลมแป้น สีเขียวอมเหลือง สุกสีม่วงเข้ม-ดำ มีกลีบเลี้ยงเป็นกระสวย ติดอยู่ที่ขั้วผล</p> <p>เมล็ด : กลมแป้น ผิวเรียบ เปลือกแข็ง</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์
Lauraceae	<p>ชื่อพืช : ทำมัง</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Litsea elliptica</i> Blume</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ไม้ผลัดใบ สูง 10-11 เมตร เปลือกเรียบ แต่มีรอยแตกตามยาวทั้งไป สีเทาอมเขียว</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว รูปรี ปลายใบเรียวมีติ่งแหลม โคนใบแหลม และเอียง ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบ หน้าใบสีเขียวเป็นมัน หลังใบสีเขียวอมเหลือง ยอดอ่อนสีน้ำตาลอมแดง ใบมีกลิ่นแมลงดานา</p> <p>ดอก : ออกเป็นช่อกระจุกสั้น ออกตามกิ่ง มี 7-16 ดอก/กิ่ง ดอกสีเหลือง</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว ชนิดผลสดเมล็ดเดี่ยว รูปทรงกลมแป้น มี 2-5 ผล/ช่อ ผลอ่อนสีเขียว สุกสีแดงอมชมพู มีจุดสีขาวกระจายทั่วผล</p> <p>เมล็ด : กลม สีครีม</p>
13. Lecythidaceae	<p>ชื่อพืช : กระโดน</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Careya arborea</i> Roxb.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูง 10-12 เมตร เปลือกลำต้นสีน้ำตาลอมเทา ขรุขระ เปลือกนอกแตกเป็นแผ่นบางๆ</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงเวียน และถี่ที่ปลายกิ่ง รูปไข่กลับ ปลายใบมีติ่งแหลม โคนใบสอบ ขอบใบหยักเป็นฟันเลื่อย สีเขียว ใบแก่ก่อนร่วงสีส้มแดง แผ่นใบบางเป็นคลื่น ผลัดใบในฤดูแล้ง</p> <p>ดอก : เป็นดอกเดี่ยว ออกเป็นช่อที่ปลายกิ่ง มี 5-12 ดอก/ช่อ</p> <p>ผล : เป็นผลสดแบบมีเนื้อ ทรงกลมแป้น ปลายผลมีก้านเลี้ยง และส่วนของคอกและยอดเกสรตัวเมียติดอยู่ ผิวผลเรียบ สีเขียว เปลือกหนา ผลสุกสีน้ำตาล</p> <p>เมล็ด : แบน รูปไข่-ขอบขนาน สีน้ำตาล มีเยื่อหุ้ม</p>

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์
Lecythidaceae	<p>ชื่อพืช : จิก</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Barringtonia acutangula</i> (L.) Gaertn.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้น สูง 5-12 เมตร เปลือกลำต้นขรุขระ สีน้ำตาลปนเทา กิ่งแผ่และปลายกิ่ง มักลู่ลง</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ เป็นกระจุกที่ปลายกิ่ง ใบอ่อนสีเขียวอมน้ำตาล ใบแก่สีเขียวและมีจุดสีน้ำตาลทั่วไป ใบรูปหอกกลับ ปลายใบมีติ่งแหลม โคนใบสอบเรียว ขอบใบหยักเป็น ฟันเลื่อย</p> <p>ดอก : เป็นช่อแบบช่อเชิงลด ออกที่ปลายกิ่งและห้อยลง</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว ออกเป็นช่อ มี 5-8 ผล/ช่อ ผลทรงกลม ขั้วและปลายผลมน ที่ขั้วผลมีกลีบรองดอกติดอยู่ ผิวขรุขระและเป็นร่อง มีสันเล็กๆ</p> <p>เมล็ด : รูปไข่ป้านถึงกลม มีสันเหลี่ยม 4 สัน รอบเมล็ด สีน้ำตาลอ่อน เนื้อเมล็ดสีขาวอมม่วง</p>
14. Meliaceae	<p>ชื่อพืช : เทียม</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Azadirachta excelsa</i> (Jack) Jacobs</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้น ไม้ผลัดใบ สูง 12-19 เมตร เปลือกเรียบ เปลือกแตกและหลุดเป็นแผ่นบริเวณโคนต้น สีน้ำตาลอมเทา</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบขนนกใบคู่ ใบย่อย จำนวน 18-24 ใบ ใบรูปหอกปลายใบเรียวแหลม ฐานใบมน เอียง ใบเรียบ สีเขียวเข้ม เป็นมัน หลังใบสีเขียวอมเหลือง</p> <p>ดอก : เป็นช่อแบบแยกแขนง ออกตามซอกใบที่ปลายยอด</p> <p>ผล : ออกเป็นช่อ เป็นผลสดแบบมีเนื้อเมล็ดเดี่ยว รูปไข่ ผลอ่อนสีเขียว สุกสีเหลือง เปลือกผลหนา ผิวเกลี้ยง</p> <p>เมล็ด : รูปรี เปลือกหุ้มเมล็ดบางแต่แข็ง</p>

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์
<p>15. Menispermaceae</p>	<p>ชื่อพืช : ย่านาง</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Tiliacora triandra</i> (Colebr.) Diels</p> <p>ต้น : เป็นไม้เถาเลื้อย มีหัว (เหง้า) ใต้ดิน เถากลมขนาดเล็ก มีเนื้อไม้ เถาอ่อนสีเขียว มีขน เถาแก่สีน้ำตาล</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงแบบสลับ รูปไข่-หอก ปลายใบแหลม โคนใบหยัก เว้า ใบหนา เหนียว สีเขียวเข้ม เป็นมัน เป็นคลื่นเล็กน้อย</p> <p>ดอก : เป็นช่อแบบแยกแขนง ออกตามข้อหรือซอกใบตามลำต้น</p> <p>ผล : เป็นผลกลุ่ม ผลย่อยแบบเมล็ดเดี่ยวแข็ง รูปไข่ ค่อนข้างแบน ปลาย้าน ผิวเรียบ</p> <p>เมล็ด : รูปเกือบกลม ค่อนข้างแบน ส่วนปลายมน ส่วนโคนแหลม ผิวขรุขระ</p>
<p>16. Moraceae</p>	<p>ชื่อพืช : ขนุน</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Artocarpus heterophyllus</i> Lam.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ไม้ผลัดใบ มีความสูง 25 เมตร เรือนยอดทึบ เปลือกเรียบ สีน้ำตาลปนเทา</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปหอก-รี ปลายใบมน-เรียว คอดแหลม โคนใบมน หรือสอบเรียว แผ่นใบหนา มีเส้นใบลึก ขอบใบเรียบ สีเขียวเข้ม เป็นมัน หลังใบมีสีเขียวอมเหลือง มีขนประปรายตามเส้นกลางใบและเส้นใบ</p> <p>ดอก : ออกเป็นช่อแบบช่อเชิงลด มีหูใบหุ้มเมื่ออ่อน ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียแยกช่อบนต้นเดียวกัน ดอกตัวผู้ออกที่ปลายกิ่งอ่อน ส่วนดอกตัวเมียออกมกรกลีบชั้นนอก 2 อัน เหมือนกาบดอก</p> <p>ผล : เป็นผลรวม รูปร่างกลม-ยาวรี ผิวเปลือกเป็นหนามสั้น แหลมแต่ไม่คม ภายในมีผลย่อย เรียกว่า ยวง</p> <p>เมล็ด : รูปร่างกลมรี มีเปลือกบางและมีเนื้อเยื่อสีน้ำตาลหุ้ม เนื้อเมล็ด เนื้อสีขาว</p>

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
Moraceae	<p>ชื่อพืช : ขว้างค้อน</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Artocarpus</i> sp.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ ไม้ผลัดใบ มีความสูง 5-8 เมตร เปลือกเรียบ สีเทาปนน้ำตาลปนขาว มักมียางไหลออกจากลำต้น</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรี-หอก ปลายใบมน โคนใบมน หรือสอบเรียว แผ่นใบหนา มีเส้นใบลึก ขอบใบสอบ แผ่นใบมีขนสากมือ ขอบใบเรียบ สีเขียว ยอดอ่อนมีหูใบหุ้ม</p> <p>ดอก : ออกเป็นช่อ แบบช่อเชิงลด ดอกตัวผู้และดอกตัวเมีย แยกช่อบนต้นเดียวกัน</p> <p>ผล : เป็นผลรวม รูปร่างกลม-ยาวรี เปลือกเป็นหนามสั้นแหลมแต่ไม่คม ภายในมีผลย่อย เรียกว่า ยวง</p> <p>เมล็ด : รูปร่างกลมรี มีเปลือกบางและมีเนื้อเยื่อสีน้ำตาลหุ้ม เนื้อเมล็ด เนื้อสีขาว</p>	
<p>17.</p> <p>Moraceae-Ficeae</p>	<p>ชื่อพืช : มะเดื่อชุมพร</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Ficus racemosa</i> L.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูง 8-20 เมตร เปลือกเรียบ สีขาวอมเทา มียางสีขาว โคนต้น มีพอน</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว รูปหอก เรียงเวียนสลับ ปลายใบเรียวคอดแหลม โคนใบสอบ เอียง ขอบใบเรียบ แผ่นใบบาง สีเขียว มีขนปกคลุมเล็กน้อย</p> <p>ดอก : ออกเป็นช่อ มีช่อรวม ออกบริเวณลำต้นและกิ่ง ดอกเกิดบนฐานรองดอกที่มีรูปร่างคล้ายผล ภายในจะมีดอกขนาดเล็กจำนวนมาก ดอกแยกเพศ แต่อยู่บนฐานรองดอกเดียวกัน</p> <p>ผล : เป็นช่อ มี 5-19 ผล/ช่อ หน่วยผลเป็นกลุ่ม แบบผลมะเดื่อ ผลอ่อนสีเขียว มีขนปกคลุม ผลแก่ผิวเกลี้ยง สุกสีแดง</p> <p>เมล็ด : มีขนาดเล็กมาก</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
Moraceae-Ficeae	<p>ชื่อพืช : ลูกฉิ่ง</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Ficus fistulosa</i> var. <i>tengerensis</i> (Miq.) Kuntze</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูง 3-4 เมตร เปลือกเรียบ สีน้ำตาลปนเทา</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปหอกแกมขอบขนาน ปลายใบแหลมเรียวคอดเป็นติ่ง โคนใบมน-แหลม และเอียง แผ่นใบไม่เรียบ สีเขียว มีรูอากาศกระจายทั่วไป ขอบใบเป็นคลื่น ยอดอ่อนสีแดงหรือสีเขียว</p> <p>ดอก : ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียแยกต้น หน่วยดอกตัวเมียเป็นช่อกระจุก ออกตามกิ่ง และลำต้น</p> <p>ผล : ออกเป็นกลุ่ม มี 3-14 หน่วยผล/กลุ่ม เป็นผลกลุ่ม ผลสดแบบผลมะเดื่อ รูปทรงกลม ผลอ่อนสีเขียว สุกสีเหลือง ภายในมีผลย่อยแบบแห้งเมล็ดล่อน สีแดงอมชมพู</p> <p>เมล็ด : มีขนาดเล็ก</p>	
18. Musaceae	<p>ชื่อพืช : กล้วยเถื่อน</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Musa acuminata</i> Colla. Subsp. <i>Acuminata</i></p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นไม่ผลัดใบ ขนาดเล็กถึงกลาง สูง 3-7 เมตร</p> <p>ใบ : เรียงวน เป็นใบเดี่ยว รูปขอบขนาน ปลายตัด โคนใบมน และเอียงก้านใบร่อง สีเขียวอมแดง มีครีบกั้นใบสีเขียว หลังใบสีนวล เป็นคลื่น</p> <p>ดอก : ออกช่อเป็นช่อ เรียกว่าปลี ก้านช่อดอกมีขนอ่อนเป็นจำนวนมาก มีใบประดับ รูปหอกปลายแหลม ด้านนอกสีม่วงอมแดง มีนวล ด้านในสีแดงสด</p> <p>ผล : เป็นช่อ เรียกว่า เครือ ในแต่ละเครือจะมี 2-7 ทวี ผลรูปร่างกลมยาว มีเหลี่ยม มีเนื้อน้อย สีขาว รสหวาน</p> <p>เมล็ด : รูปร่างไม่แน่นอน ผนังหนา แข็ง มีเหลี่ยม สีน้ำตาลอมเทา-อมดำ</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์
19. Myrtaceae	<p>ชื่อพืช : เสม็ดชุน</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Syzygium antisepticum</i> (Blume) Merr.&L.M. Perry</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นไม่ผลัดใบ ขนาดเล็ก-กลาง สูง 3-7 เมตร ทรงพุ่มกลม-ครึ่งวงกลม กิ่งล่างห้อยลง</p> <p>ใบ : ใบเดี่ยว เรียงตรงกันข้าม รูปไข่-หอก ปลายใบแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบ หนา สีเขียวเข้มเป็นมัน หลังใบสีเขียวอ่อน ยอดอ่อนสีแดง</p> <p>ดอก : เป็นช่อแบบแยกแขนง ออกตามง่ามใบและปลายกิ่ง ดอกสีขาว</p> <p>ผล : เป็นผลสดเมล็ดเดี่ยว ออกเป็นช่อ ผลสุกสีขาว กลม ผิวเรียบ</p> <p>เมล็ด : รูปไข่-กลมแป้น สีน้ำตาลอมเขียว ผิวไม่เรียบ มีร่องตามยาวเมล็ด</p>
20. Opiliaceae	<p>ชื่อพืช : ผักหวานป่า (โตเต๋)</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Champereia manillana</i> (Blume) Merr.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้น ขนาดเล็ก ผลัดใบ สูง 2-3 เมตร เนื้อไม้แข็ง เปลือกเรียบ สีน้ำตาลอ่อน หรือเทาอมน้ำตาล</p> <p>ใบ : ใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรี-หอก ปลายใบแหลม โคนใบสอบ ขอบใบเรียบ แผ่นใบค่อนข้างเป็นคลื่น สีเขียวเข้มเป็นมัน</p> <p>ดอก : ออกเป็นช่อแบบแยกแขนง ส่วนแขนงเป็นช่อแบบกระจุก อยู่เป็นกลุ่ม หรือเป็นช่อเดี่ยว ตามลำต้น กิ่ง และซอกใบ ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียแยกต้น</p> <p>ผล : ออกเป็นช่อ เป็นผลเดี่ยวแบบผลสดมีหนึ่งเมล็ด ผลอ่อนสีเขียว สุกสีแดง-ดำ เนื้อและเปลือกหนา</p> <p>เมล็ด : รูปร่างกลม ยาว ปลายมน แข็ง ผิวเรียบ สีครีม-เหลือง</p>

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์
Opiliaceae	<p>ชื่อพืช : หมากหมก</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Lepionurus sylvertris</i> Blume</p> <p>ลำต้น : เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก ทรงพุ่มค่อนข้างโปร่ง เปลือกเรียบ สีน้ำตาลปนขาว</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ แผ่นใบหนา ไม้เรียบ เส้นใบลึก สีเขียวเข้ม เป็นมัน</p> <p>ดอก : เป็นช่อกระจุก ออกที่ซอกใบ มี 1-2 ช่อ</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว แบบผลสดเมล็ดเดี่ยว ออกเป็นช่อ มี 1-12 ผล/ช่อ รูปร่างทรงกระบอก ปลายผลมนหรือค่อนข้างแหลม ผลแก่สีเขียว สุกสีแดงส้ม ผิวผลเรียบ เนื้อสีส้ม บาง</p> <p>เมล็ด : รูปกลมรีปลายมนหรือรูปไข่ยาว สีขาวนวล ผิวเรียบ เปลือกค่อนข้างเหนียว เนื้อเมล็ดสีครีม</p>
21. Oxalidaceae	<p>ชื่อพืช : มะเฟือง</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Averrhoa carambola</i> L.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นไม่ผลัดใบ เปลือกเรียบแต่มีรอยแตกตามยาว กระจายทั่วต้น สีน้ำตาลอมเขียว แตกกิ่งก้านไม่เป็นระเบียบ กิ่งล่างห้อยลง</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบแบบขนนก ปลายคี่ เรียงเวียนสลับ ก้านใบรวมและแกนกลางใบสีม่วงแดง มีใบย่อย 9-11 ใบ ใบย่อยคู่ล่างสุดค่อนข้างกลมคู่ถัดไปรูปไข่ปลายเรียว</p> <p>ดอก : เป็นช่อกระจุก ออกที่ซอกใบ ที่กิ่งและลำต้น ดอกสีม่วงอมชมพู</p> <p>ผล : ออกเป็นช่อเป็นผลเดี่ยว แบบผลสดมีเนื้อ ปลายผลแหลม เป็นเหลี่ยมผลเป็นหยักลึกตามยาวผลเป็นเหมือนเฟือง 5-6 เฟือง หน้าตัดตามขวางเป็นรูปดาว ผิวเรียบ บาง ผลอ่อนสีเขียว สุกสีเหลือง หรือสีส้ม เนื้อนุ่ม ฉ่ำน้ำ รสเปรี้ยว</p> <p>เมล็ด : รูปยาวรี ปลายมน หรือเรียวแหลม สีน้ำตาลเป็นมัน มีเมือกชุ่มสีเขียวอมเหลือง</p>

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
<p>22. Phyllanthaceae</p>	<p>ชื่อพืช : กริม ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Aporosa planchoniana</i> Baill. ex Mull.Arg. ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ไม้ผลัดใบ เปลือกเรียบ สีน้ำตาล ใบ : เป็นใบเดี่ยว รูปขอบขนาน เรียวสลับ ปลายใบเรียวแหลม โคนใบเป็นลิ้น ขอบใบเรียบ สีเขียว มีหูใบรูปหอกขนาดเล็กที่ซอกใบ ทั้ง 2 ข้างของก้านใบ ใบอ่อนสีน้ำตาลอมเขียว ดอก : ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียแยกต้น ดอกตัวผู้เป็นช่อแบบช่อเชิงลด ดอกตัวเมียเป็นช่อแบบกระจุก ออกเป็นจุก ผล : เป็นผลเดี่ยว ออกเป็นช่อ อยู่เป็นกลุ่ม ผลรูปร่างรี ปลายเป็นติ่งแหลม ผลสุกสีเขียว เนื้อสี เหลืองอมส้ม เปลือกแตกด้านข้างแนวเดียวตามยาวผล เปลือกมี 2 ชั้น ชั้นนอกสีเขียว ชั้นในสีขาวขุ่นและแข็งมีเมล็ด 1-2 เมล็ด เมล็ด : รูปหอกแบน ปลายเรียว สีเหลืองอมน้ำตาล ผิวเรียบเป็นมัน</p>	
<p>Phyllanthaceae</p>	<p>ชื่อพืช : นกนอน ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Cleistanthus polyphylls</i> F.N. Williams ต้น : เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก-กลาง มีกิ่งแน่น ทรงพุ่มทึบ เปลือกสีน้ำตาลอมเขียว ผิวขรุขระ แตกเป็นร่องตื้นและสันตามยาวลำต้น ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรีปลายใบเป็นติ่งแหลม โคนใบมน ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบ สีเขียวอ่อน มีขนที่โคน ดอก : ออกเป็นกระจุกที่ซอกใบ มี 3-8 ดอก มีขน ดอกสีเหลืองอ่อนอมเขียวแยกเป็นดอกตัวผู้และดอกตัวเมีย อยู่บนต้นเดียวกัน ผล : เป็นผลแบบแห้ง มี 3 พู เมื่อแก่จะแตกตายเป็นสามเหลี่ยมและกลางพู ที่หัวผลมีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกติดอยู่ และที่ปลายผลมีรอยของยอดเกสรตัวเมีย มีขน เมล็ด : รูปร่างทรงสามเหลี่ยม ด้านนอกโค้ง ด้านในแบนและมีร่องตรงกลางคล้ายกับถั่วลูกไก่ หรือถั่วหัวข้าง สีน้ำตาลดำ</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
Phyllanthaceae	<p>ชื่อพืช : แพบ</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Hymenocardia punctata</i> Wall. Ex. Lindl.</p> <p>ต้น : เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก-กลาง ผลัดใบ เปลือกเรียบ สีสน้ำตาลอมเขียว</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรี ปลายใบแหลม โคนใบมน หรือเว้าเข้าไปเล็กน้อย ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบ บาง สีเขียว ยอดอ่อนสีน้ำตาลแดง มีหู 2 อัน และแห้งไปเมื่ออายุมากขึ้น</p> <p>ดอก : ออกเป็นช่อ พร้อมกับการแตกยอดใหม่ ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียแยกต้น ดอกตัวเมียเป็นช่อ แบบช่อกระจุก มี 6-10 ดอก/ช่อ รังไข่มีรูปร่างแบน มีเส้นกลางแบ่งเป็น 2 ซีก สีแดงอมชมพู ดอกตัวผู้เป็นช่อกลม แบบทางกระรอก</p> <p>ผล : เป็นช่อ มี 3-9 ผล/ช่อ ผลเป็นผลแห้ง รูปร่างรี แบน ปลายมน</p> <p>เมล็ด : กลม แบน</p>	
Phyllanthaceae	<p>ชื่อพืช : ผักหวานบ้าน</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Sauropus androgynus</i> (L) Merr.</p> <p>ต้น : เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก เปลือกเรียบ สีสน้ำตาลอมเขียว</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปหอบ ปลายใบเรียวแหลม โคนใบเรียว-มน ขอบใบเรียบ แผ่นใบเรียบ บาง สีเขียวเข้ม เป็นมัน ยอดอ่อนสีเขียวอ่อน</p> <p>ดอก : ออกช่อ ออกเป็นกระจุกที่ซอกใบ มีทั้งดอกตัวผู้และดอกตัวเมีย 1-3 ดอก/ช่อ</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว แบบผลแห้ง รูปร่างกลมแป้น เป็นสันนูนเล็กน้อย มีร่องแบ่งพู สีขาวอมเขียว มีกลีบเลี้ยงและกลีบดอกสีแดง รูปไข่กลับ ติดอยู่ที่ขั้วผล</p> <p>เมล็ด : รูปครึ่งวงกลมด้านนอกโค้ง ด้านในเว้า และไม่เรียบ เปลือกหนาและแข็ง สีสน้ำตาลเข้ม หรือน้ำตาลดำ เป็นมัน</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
Phyllanthaceae	<p>ชื่อพืช : มันปู</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Glochidion littorale</i> Blume</p> <p>ต้น : เป็นไม้พุ่มขนาดใหญ่ เปลือกผิวขรุขระ สีน้ำตาลอมเทา มีกิ่งในทรงพุ่มแน่น ปลายกิ่งห้อยลง</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว รูปหอก ขอบขนานเรียวสลับ 2 ข้างของกิ่ง ปลายใบคอดเรียวแหลม โคนใบมนสอบ เอียง ไม่สมมาตร ขอบใบเรียบ แผ่นใบไม่เรียบเป็นคลื่นเล็กน้อย เส้นใบลึก สีเขียวสด เป็นมัน</p> <p>ดอก : ออกเป็นกลุ่มที่ซอกใบ มี 10-16 ดอก/กลุ่ม ดอกแยกเพศ อยู่ต้นเดียวกัน</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว รูปร่างกลมแบน ผิวเรียบ ผลสุกสีน้ำตาลและแตก</p> <p>เมล็ด : รูปร่างทรงสามเหลี่ยมฐานโค้ง มีเยื่อหุ้มเมล็ดสีส้ม เปลือกแข็ง สีเหลือง-น้ำตาล</p>	
Phyllanthaceae	<p>ชื่อพืช : ยายถีบหลาน</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Phyllanthus oxyphyllus</i> Miq.</p> <p>ต้น : เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก แตกกิ่งที่ระดับใกล้กับผิวดิน 2-8 กิ่ง ทรงพุ่มแน่นเป็นกอ กิ่งก้านเป็นเหลี่ยม เปลือกเรียบ สีน้ำตาลปนขาว</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ ใบรูปขอบขนานแกมรูปไข่ ปลายใบแหลม โคนใบมน ปลายเว้าที่เส้นกลางใบ ขอบใบเรียบ เส้นใบลึก ใบอ่อนสีเขียวอมแดง</p> <p>ดอก : เป็นช่อออกที่ซอกใบ และอยู่ใต้ใบ มี 4-6 ดอก/ช่อ ดอกแยกเพศอยู่บนต้นเดียวกัน</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยวแบบผลแห้ง รูปร่างกลมแบน มี 3 พู ที่ขั้วผลมีกลีบเลี้ยงติดอยู่ สีเขียวอ่อน และแตกตรงกลางพู ในแต่ละพูมี 2 เมล็ด</p> <p>เมล็ด : รูปร่างทรงสามเหลี่ยมฐานโค้งคล้ายจันทร์เสี้ยว สีน้ำตาลเข้มอมดำ</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
Phyllanthaceae	<p>ชื่อพืช : มะเฒ่า</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Antidesma leuocladon</i> Hook. F.</p> <p>ต้น : เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก เปลือกสีเทาอมขาว ผิวขรุขระ</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงสลับ รูปรี หรือรูปหอก โคนใบสอบแหลม ปลายใบแหลม เส้นใบลึก ยอดเขียวมีใบสีเขียว</p> <p>ดอก : ออกเป็นช่อแบบช่อเชิงลด ออกที่ซอกใบ อาจเป็นช่อเดี่ยว หรือแตกแขนง มีดอกย่อยจำนวน 37-120 ดอก/ช่อ</p> <p>ผล : เป็นช่อยาว เป็นผลสด เมล็ดเดี่ยว รูปร่างกลม ผลอ่อนสีเขียว สุกสีดำแดง</p> <p>เมล็ด : รูปร่างกลม แข็ง ผิวเรียบ สีครีม</p>	
23. Piperaceae	<p>ชื่อพืช : พริกไทย</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Piper nigrum</i> L.</p> <p>ต้น : ไม้เถาประเภทเลื้อย อาศัยเกาะยึดติดอยู่กับค้าง ลำต้นมีข้อ และปล้องชัดเจน ต้นเพศผู้และต้นเพศเมียจะอยู่ต่างต้นกัน</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว ออกสลับกันตามข้อของลำต้นและกิ่งแขนง ใบรูปไข่ โคนใบใหญ่ ปลายใบแหลม ขอบใบเรียบ เนื้อใบแข็ง ผิวใบเรียบเป็นมัน ท้องใบจะเป็นสีเขียวออกเทา และมีเส้นใบนูน ส่วนหลังใบจะเป็นสีเขียวเข้ม</p> <p>ดอก : จะออกดอกเป็นช่อ เกิดตรงข้ามกับใบในส่วนของกิ่งแขนง ดอกย่อยเป็นดอกสมบูรณ์เพศ</p> <p>ผล : ลักษณะรูปทรงกลม เรียงบิดตัวกันอย่างหนาแน่นอยู่กับแกนของช่อ ผลอ่อนสีเขียวอ่อน ผลแก่สุกเต็มที่มีสีส้มแดง เมื่อผลแห้งสีดำ</p> <p>เมล็ด : สีขาวนวล ลักษณะแข็ง รูปร่างค่อนข้างกลม</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์
24. Primulaceae	<p>ชื่อพืช : ตาเป็ดตาไก่</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Ardisia fulva</i> var. <i>ciliate</i> H.R. Fletcher</p> <p>ต้น : เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก ลำต้นตั้งตรง</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงวนสลับ รูปหอกกลับ ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบเรียว ผิวใบเรียบ ขอบใบหยักมนเป็นลอนตื้น แผ่นใบค่อนข้างหนา</p> <p>ดอก : ออกเป็นช่อ แบบซี่ร่ม ที่ปลายยอด มี 16-41 ดอก/ช่อ สีขาวอมชมพู หรือชมพู</p> <p>ผล : ออกเป็นช่อ เป็นผลเดี่ยวเมล็ดเดี่ยว มี 7-19 ผล/ช่อ รูปร่างกลมแป้นครึ่งวงกลม และขั้วผลมีกลีบเลี้ยงติดอยู่ ผิวเรียบ ผลสุกสีแดง เป็นมัน</p> <p>เมล็ด : ทรงกลม สีแดงอมน้ำตาล ส่วนที่ติดกับขั้วผลมีสีขาว และมีเส้นสีขาวตามยาวเมล็ด</p>
25. Rubiaceae	<p>ชื่อพืช : พาโหม</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Paederia tomentosa</i> Blume var. <i>glabra</i> Kurz.</p> <p>ต้น : เป็นไม้เลื้อย ลักษณะเลื้อยไปตามพื้นดิน ผิวเปลือกเรียบ สีน้ำตาลเทา เถามีอายุหลายปี เปลือกจะแตก</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงตรงข้าม รูปหอก ปลายใบแหลม โคนใบมน และเอียง ใบแผ่นไม่เรียบ มีขน หน้าใบสีเขียว หลังใบสีเขียวอมเหลือง ขอบใบเรียบ ก้านใบสีเขียวอมม่วง ส่วนโคนจะโค้งงอ มีหูใบขนาดเล็กรูปสามเหลี่ยม 2 ใบ อยู่ตรงข้ามระหว่างก้านใบ</p> <p>ดอก : ออกเป็นช่อ แบบช่อกระจุกแยกแขนง ที่ซอกใบ มีดอก 5-25 ดอก/ช่อ เป็นดอกสมบูรณ์เพศ</p> <p>ผล : เป็นช่อ มี 1-4 ผล/ช่อ เป็นผลเดี่ยว มีเมล็ดเดี่ยว รูปร่างกลมรี ผิวเรียบ ผลแก่สีเขียว ผลสุกสีเหลือง</p> <p>เมล็ด : เป็นรูปครึ่งวงกลม ด้านนอกโค้ง ด้านในเว้า มีเยื่อหุ้มเมล็ดสีเขียว แต่เป็นสีเหลืองส้มเมื่อสุก</p>

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
Rubiaceae	<p>ชื่อพืช : ยอบ้าน</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Morinda citrifolia</i> L.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง ผลัดใบ กิ่งก้านคดงอ เปลือกสีน้ำตาลอมเทา ผิวขรุขระ แตกเป็นร่องตื้นตามยาวลำต้น</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยวเรียงตรงข้ามสลับตั้งฉาก เป็นกระจุกที่ปลายยอด รูปรีหรือรูปหอกแกมไข่กลับ ปลายใบแหลม โคนใบสอบ แผ่นใบเป็นคลื่นเล็กน้อย สีเขียว เส้นใบค่อนข้างลึก เห็นชัด</p> <p>ดอก : เป็นกระจุก ออกตามซอกใบและปลายกิ่ง มีดอกย่อย 17-47 ดอก/ช่อ</p> <p>ผล : เป็นผลสดแบบผลรวม ทรงกลมถึงทรงกระบอก ผิวนอกเป็นปุ่มปม สีเขียว เมื่อสุกสีดำ</p> <p>เมล็ด : เป็นรูปไข่กลับ หรือบิดเบี้ยว ที่ฐาน มีรอยเว้าตื้น ผิวไม่เรียบแบน</p>	
26. Rutaceae	<p>ชื่อพืช : มะกรูด</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Citrus hystrix</i> DC.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก เปลือกมีรอยแตกตื้นและสันตามยาว ลำดับ เปลือกสีน้ำตาลเทา เป็นปื้นทั่วต้น มีหนามแหลมตามลำต้นและกิ่ง</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบ 1 ใบ รูปไข่ โคนใบมน ปลายใบมนแต่มีรอยเว้าตื้น แผ่นใบเป็นคลื่น ขอบใบหยัก สีเขียวเป็นมัน หลังใบสีเขียวอมเหลือง มีกลิ่นหอม</p> <p>ดอก : เป็นดอกเดี่ยว หรือออกเป็นช่อกระจุกสั้น มี 1-8 ดอก/ช่อ เป็นดอกสมบูรณ์เพศ</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว รูปไข่ มีคอผิวขรุขระ มีต่อมน้ำมันปลายใบ้าน สีเขียวเข้มเป็นมัน ผลสุกสีเหลืองอมเขียว</p> <p>เมล็ด : รูปร่างคล้ายกระบอง สีขาวนวล ผิวไม่เรียบ</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
Rutaceae	<p>ชื่อพืช : มะนาว</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Citrus x aurantifolia</i> (Christm.) Swingle</p> <p>ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดเล็ก สูง 2-3 เมตร มีหนามตามกิ่ง เปลือกเรียบ สีน้ำตาลดำ</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบ 1 ใบ รูปรี-ไข่ โคนใบมน ปลายใบแหลม มีหยักเว้าตื้นตรงเส้นกลางใบ ขอบใบหยัก แผ่นใบเรียบ สีเขียวเป็นมัน</p> <p>ดอก : เป็นดอกเดี่ยว หรือออกเป็นช่อกระจุกสั้น มี 3-9 ดอก/ช่อ เป็นดอกสมบูรณ์เพศ</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว รูปร่างกลม ผิวไม่เรียบ มีต่อมน้ำมันจำนวนมาก สีเขียวเข้มเป็นมัน ผลสุกสีเหลืองอมเขียว ปลายผลมีส่วนของยอดเกสรตัวเมียติดอยู่เป็นติ่งแหลม</p> <p>เมล็ด : รูปไข่ หรือรูปทรงกระบอกปลายมน สีขาวนวล ผิวเรียบ</p>	
Rutaceae	<p>ชื่อพืช : ส้มจี๊ด</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Citrus japonica</i> Thunb.</p> <p>ต้น : เป็นไม้เล็ก เปลือกสีเขียวอมน้ำตาล มีลายสีน้ำตาลดำเป็นสันนูนขึ้นเล็กน้อย ลำต้นและกิ่งแก่มีหนาม กิ่งที่แตกใหม่จะมีหนามแหลมที่ซอกใบ</p> <p>ใบ : เป็นใบประกอบ 1 ใบ แผ่นใบรูปรี โคนใบสอบแหลม ปลายใบแหลม แต่อาจมีรอยเว้าตื้นที่ปลายใบ เป็นคลื่น เล็กน้อย ขอบหยัก สีเขียวเป็นมัน</p> <p>ดอก : เป็นดอกเดี่ยว หรือเป็นช่อ แบบช่อกระจุกสั้น มี 1-5 ดอก/ช่อ เป็นดอกสมบูรณ์เพศ</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว กลมแป้น ผิวเรียบมีต่อมน้ำมันจำนวนมาก</p> <p>เมล็ด : รูปหอก ผิวเรียบ สีขาวนวล</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์
Rutaceae	<p>ชื่อพืช : หมรูย</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Micromelum pubescens</i> Blume</p> <p>ต้น : เป็นไม้พุ่มขนาดเล็ก เปลือกสีเขียวอมเทาอมน้ำตาล ผิวขรุขระ</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว ออกตรงข้ามสลับ รูปสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูน ปลายใบเรียวแหลม โคนใบสอบ เอียง ไม่สมมาตร แผ่นใบไม่เรียบ ขอบใบหยักมน สีเขียวมีขน มีกลิ่นหอม</p> <p>ดอก : เป็นช่อแบบแยกแขนง ออกที่ปลายกิ่ง มี 9-12 ระแนง/ช่อ</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว ออกเป็นช่อทรงรี หรือรูปไข่มีขน</p> <p>เมล็ด : ทรงรี หรือทรงไข่ สีครีมถึงน้ำตาล อมเขียว ผิวเรียบ</p>
27. Zingiberaceae	<p>ชื่อพืช : ข่าเหลือง</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Alpinia galangal</i> (L.) Willd.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ล้มลุก มีหัวใต้ดิน เรียกว่า เหง้า ลำต้นเทียมเป็นส่วนของกาบใบที่อัดกันแน่น มีการแยกกอ</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว รูปหอก ปลายใบเรียวคอดเป็นติ่งสั้นๆ โคนใบสอบแผ่นใบเรียบ ขอบใบเรียบ มีขนเล็กน้อย</p> <p>ดอก : ออกเป็นช่อที่ปลายยอด ช่อดอกเป็นแบบแยกแขนง ดอกสีขาว กลีบดอกสีขาว โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอดสั้นๆ ปลายกลีบแยกเป็น 3 กลีบ กลีบใหญ่มีริ้ว สีน้ำตาลแดง</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว แบบผลแห้ง รูปร่างกลมรี เวลาผลสุกจะสีแดงส้ม ในแต่ละช่อมี 1-2 ผล แต่ละผลมี 2-3 เมล็ด</p> <p>เมล็ด : รูปร่างไม่แน่นอน เป็นเหลี่ยมมีเยื่อหุ้ม</p>

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
Zingiberaceae	<p>ชื่อพืช : ข่าตาแดง</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Alpinia siamensis</i> K.Schu</p> <p>ต้น : เป็นไม้ล้มลุก มีหัวใต้ดิน เรียกว่า เหง้า ลำต้นเทียมเป็นส่วนของกาบใบที่อัดกันแน่น มีการแยกกอ</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว รูปหอก ปลายใบเรียวคอดเป็นติ่งสั้นๆ โคนใบสอบแผ่นใบเรียบ ขอบใบเรียบ มีขนเล็กน้อย</p> <p>ดอก : ออกเป็นช่อที่ปลายยอด ช่อดอกเป็นแบบแยกแขนง ดอกสีขาว กลีบดอกสีขาว โคนกลีบเชื่อมติดกันเป็นหลอดสั้นๆ ปลายกลีบแยกเป็น 3 กลีบ กลีบใหญ่มีริ้ว สีน้ำตาลแดง</p> <p>ผล : เป็นผลเดี่ยว แบบผลแห้ง รูปร่างกลมรี เวลาผลสุกจะสีแดงส้ม ในแต่ละช่อมี 1-2 ผล แต่ละผลมี 2-3 เมล็ด</p> <p>เมล็ด : รูปร่างไม่แน่นอน เป็นเหลี่ยมมีเยื่อหุ้ม</p>	
Zingiberaceae	<p>ชื่อพืช : กระเจียว (จวด)</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Curcuma sessilis</i> Gage</p> <p>ต้น : เป็นพืชล้มลุกหลายฤดู มีเหง้า เป็นลำต้นใต้ดิน และลำต้นเทียมที่อยู่เหนือดินเป็นส่วนของกาบใบ มีการแตกกอ ลำต้นเทียมจะแทงในฤดูแล้งและเหง้าจะพักตัวอยู่ในดินพร้อมที่จะงอกใหม่ในฤดูฝน</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว กาบใบซ้อนกันแน่นเป็นลำต้นเทียม ใบรูปหอก - ยาวรี ปลายใบเรียวคอดเป็นติ่งยาว โคนใบเป็นลิ้ม แผ่นใบเป็นคลื่น ขอบใบเรียบเส้นกลางใบสีแดง</p> <p>ดอก : เป็นช่อดอก ตาดอกแยกจากตาใบ และงอกก่อนตาใบ มีกลีบประดับสีเขียวและสีแดงอมม่วง ดอกจริงสีเหลือง</p> <p>ผล : เป็นผลแก่แล้วแตก ทรงกลมหรือรูปไข่ ภายในมีหลายเมล็ด</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
Zingiberaceae	<p>ชื่อพืช : ดาหลา (ดอกแดง)</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Etilingera elatior</i> (Jack) R.M.Sm.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปี มีลำต้นใต้ดิน เรียกว่าเหง้า ส่วนลำต้นเหนือดินเป็นกาบใบซ้อนกันแน่นเป็นลำต้นเทียม มีการแยกกอ</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว รูปขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนใบมนแผ่นใบเรียบสีเขียว ขอบใบเป็นคลื่นเล็กน้อย</p> <p>ดอก : เป็นช่อแบบกระจุกแน่น ก้านช่อดอกแทงจากตาดอกที่อยู่ใต้ดิน มีกลีบเรียงเป็นวงสลับกับดอกจริง กลีบประดับสีขาวหรือ สีแดง</p> <p>ผล : ออกเป็นช่อ ผลเป็นผลเดี่ยวที่แก่แล้วแตก มีรังไข่หลายอัน และมีเมล็ดมากกว่า 1 เมล็ด เป็นรูปร่างทรงกรวย</p> <p>เมล็ด : รูปร่างรี มีปลายเรียว หรือสามเหลี่ยม สีน้ำตาลดำ เป็นมัน มีเนื้อเยื่อสีขาวอมชมพูเป็นเมือกหุ้ม</p>	
Zingiberaceae	<p>ชื่อพืช : ดาหลา (ดอกขาว)</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Etilingera elatior</i> (Jack) R.M.Sm.</p> <p>ต้น : เป็นไม้ล้มลุกอายุหลายปี มีลำต้นใต้ดิน เรียกว่าเหง้า ส่วนลำต้นเหนือดินเป็นกาบใบซ้อนกันแน่นเป็นลำต้นเทียม มีการแยกกอ</p> <p>ใบ : เป็นใบเดี่ยว รูปขอบขนาน ปลายใบแหลม โคนใบมนแผ่นใบเรียบสีเขียว ขอบใบเป็นคลื่นเล็กน้อย</p> <p>ดอก : เป็นช่อแบบกระจุกแน่น ก้านช่อดอกแทงจากตาดอกที่อยู่ใต้ดิน มีกลีบเรียงเป็นวงสลับกับดอกจริง กลีบประดับสีขาวหรือ สีแดง</p> <p>ผล : ออกเป็นช่อ ผลเป็นผลเดี่ยวที่แก่แล้วแตก มีรังไข่หลายอัน และมีเมล็ดมากกว่า 1 เมล็ด เป็นรูปร่างทรงกรวย</p> <p>เมล็ด : รูปร่างรี มีปลายเรียว หรือสามเหลี่ยม สีน้ำตาลดำ เป็นมัน มีเนื้อเยื่อสีขาวอมชมพูเป็นเมือกหุ้ม</p>	

วงศ์	ลักษณะพฤกษศาสตร์	
Zingiberaceae	<p>ชื่อพืช : กระวาน</p> <p>ชื่อวิทยาศาสตร์ : <i>Amomum cardamomum</i> L.</p> <p>ต้น : ไม้ล้มลุก มีเหง้า สูงประมาณ 2 เมตร</p> <p>ใบ : กาบใบหุ้มซ้อนกันทำให้ดูคล้ายลำต้น ใบเดี่ยว แฉกยาว ปลายแหลม</p> <p>ดอก : ช่อดอกออกจากเหง้าชูขึ้นมาเหนือพื้นดิน รูปทรงกระบอก ยาว 6-15 ซม. ก้านช่อดอกยาว 5-15 เซนติเมตร ใบประดับ สีเหลืองนวล มีขนคาย เรียงซ้อนสลับกันตลอดช่อ ในช่อ ใบประดับมีดอก 1-3 ดอก ปลายกลีบเลี้ยงมี 3 หยัก กลีบดอกสีเหลือง เป็นหลอดแคบ เกสรเพศผู้ไม่สมบูรณ์แปรสภาพเป็นกลีบขนาดใหญ่ สีขาว มีแถบสีเหลืองตรงกลาง</p> <p>ผล : ผลค่อนข้างกลม สีนวล มี 3 พู ผลอ่อนมีขนและจะร่วงไปเมื่อแก่ ผลแก่จะแตก</p> <p>เมล็ด : เมล็ดขนาดเล็กจำนวนมาก เมล็ดอ่อนสีขาวมีเยื่อหุ้ม เมื่อแก่เปลี่ยนเป็นสีดำ ทั้งผลและเมล็ดมีกลิ่นหอม</p>	

ก

ข

ค

ง

จ

ฉ

ภาพที่ 3 การปลูกอนุรักษผักพื้นเมือง และการปฏิบัติดูแลแปลง ประกอบด้วย

(ก) การปลูกผักพื้นเมือง (ข) การตัดแต่งทรงพุ่ม (ค) การใส่ปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15

(ง) การใส่ปุ๋ยหมักเติมอากาศของกรมวิชาการเกษตร (จ) การจัดการให้น้ำ

(ฉ) การกำจัดวัชพืชบริเวณแปลงผักพื้นเมือง

กรอบที่ 2 กรอบการใช้ประโยชน์ทรัพยากร

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ทรัพยากร

1. การใช้ประโยชน์จากพันธุกรรมผักพื้นเมืองของภาคใต้

จากการสำรวจและรวบรวมผักพื้นเมืองที่ผ่านมา ได้นำผักพื้นเมืองชนิดต่างๆ มาปลูกอนุรักษ์ไว้ในแปลง ณ ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง ในพื้นที่ 5 ไร่ จำนวนทั้งสิ้น 65 ชนิด ผักพื้นเมืองนิยมนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งบริโภคในครัวเรือน และยังสามารถนำมาปลูกเพื่อเสริมรายได้ โดยผักพื้นเมืองแต่ละชนิดมีการนำส่วนต่างๆ มาใช้ประโยชน์ได้แตกต่างกัน สามารถจัดกลุ่มตามลักษณะส่วนที่นิยมนำมาใช้ประโยชน์ได้ จำนวน 5 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 ส่วนของลำต้น กลุ่มที่ 2 ส่วนของใบและยอด กลุ่มที่ 3 ส่วนของดอก กลุ่มที่ 4 ส่วนของผล และกลุ่มที่ 5 ส่วนของเมล็ด พบว่า กลุ่มที่ 2 ส่วนของใบและยอด มีจำนวนชนิดผักพื้นเมืองมากที่สุด เท่ากับ 37 ชนิด เช่น มะม่วงหิมพานต์ ผักเหลียง กริม และมะเเมา เป็นต้น (ภาพที่ 4) รองลงมา คือ กลุ่มที่ 4 ส่วนของผล กลุ่มที่ 3 ส่วนของดอก กลุ่มที่ 1 ส่วนของลำต้น และ กลุ่มที่ 5 ส่วนของเมล็ด เท่ากับ 19 6 4 และ 3 ชนิด ตามลำดับ (ตารางที่ 2)

ก

ข

ค

ง

ภาพที่ 4 ลักษณะของชนิดผักพื้นเมืองที่จัดอยู่ในกลุ่มที่ 2 ส่วนของใบและยอด โดยมีความหลากหลายของชนิดผักพื้นเมืองมากที่สุด ได้แก่ (ก) มะม่วงหิมพานต์ (ข) ผักเหลียง (ค) กริม และ (ง) มะเเมา

ตารางที่ 2 ลักษณะการใช้ประโยชน์ของผักพื้นเมืองภาคใต้ จำนวน 5 กลุ่ม ดังนี้

วงศ์	ชื่อพืช	ชื่อวิทยาศาสตร์
กลุ่มที่ 1 ส่วนของลำต้น		
Musaceae	กล้วยเถื่อน	<i>Musa acuminata</i> Colla. Subsp. <i>Acuminata</i>
Zingiberaceae	ข่าเหลือง	<i>Alpinia galangal</i> (L.) Willd.
	ข่าตาแดง	<i>Alpinia siamensis</i> K.Schum.
	กระวาน	<i>Amomum cardamomum</i> L.
กลุ่มที่ 2 ส่วนของใบ/ยอด		
Anacardiaceae	มะกอก	<i>Spondias pinnata</i> (L.f.) Kurz.
	มะม่วงหิมพานต์	<i>Anacardium occidentale</i> L.
Araceae	ผักหนาม	<i>Lasia spinosa</i> (L.) Thwaites.
Araliaceae	เล็บครุฑ	<i>Polyscias fruiticosa</i> (L.) Harms
Athyriaceae	ผักกูด	<i>Diplazium esculentum</i> (Tetzius) Swartz
Clusiaceae	ชะมวงข้าง	<i>Garcinia atroviridis</i> Griff. ex T. Anderson
	ชะมวงทราย	<i>Garcinia</i> sp.
	ชะมวงส้ม	<i>Garcinia cowa</i> Roxb. ex Choisy
	ส้มแขก	<i>Garcinia atroviridis</i> Griff. ex T. Anderson
Fabaceae	สะตอเบา	<i>Leucaena leucocephala</i> (Lam.) de Wit.
	ขี้เหล็ก	<i>Senna siamea</i> (Lam.) H.S. Irwin&Barneby
	มะขาม	<i>Tamarindus indica</i> L.
	ชะอม	<i>Acacia pennata</i> subsp. <i>Insuavis</i> (Lace) I.C. Nielsen
	ส้มป่อย	<i>Acacia concinna</i> (Willd.) DC.
Gnetaceae	ผักเหลียง	<i>Gnetum gnemom</i> var. <i>tenerum</i> Markgr.
Hypericaceae	ตัว	<i>Cratoxylum formosum</i> subsp. <i>Formosum</i>
Lauraceae	ตะไคร้ต้น	<i>Litsea cubeba</i> (Lour.) Pers.
	ทำม้ง	<i>Litsea elliptica</i> Blume
Lecythidaceae	กระโดน	<i>Careya arborea</i> Roxb.
	จิก	<i>Barringtonia acutangula</i> (L.) Gaertn.
Meliaceae	เทียน	<i>Azadirachta excelsa</i> (Jack) Jacobs
Menispermaceae	ย่านาง	<i>Tiliacora triandra</i> (Colebr.) Diels
Myrtaceae	เสม็ดขุน	<i>Syzygium antisepticum</i> (Blume) Merr.&L.M. Perry
Opiliaceae	ผักหวานป่า (โด้เต้)	<i>Champereia manillana</i> (Blume) Merr.
	หมากหมก	<i>Lepionurus sylvertris</i> Blume

ตารางที่ 2 ลักษณะการใช้ประโยชน์ของผักพื้นเมืองภาคใต้ จำนวน 5 กลุ่ม ดังนี้ (ต่อ)

วงศ์	ชื่อพืช	ชื่อวิทยาศาสตร์
กลุ่มที่ 2 ส่วนของใบ/ยอด (ต่อ)		
Phyllanthaceae	กริม	<i>Aporosa planchoniana</i> Baill. Ex Mull.Arg.
	นกกอน	<i>Cleistanthus polyphylls</i> F.N. Williams
	แพบ	<i>Hymenocardia punctata</i> Wall. Ex. Lindl.
	ผักหวาน	<i>Sauropus androgynus</i> (L) Merr.
	มันปู	<i>Glochidion littorale</i> Blume
	ยายถีบหลาน	<i>Phyllanthus oxyphyllus</i> Miq.
	มะเมี	<i>Antidesma leuocladon</i> Hook. F.
Primulaceae	ตาเปิดตาไก่	<i>Ardisia fulva</i> var. ciliate H.R. Fletcher
Rubiaceae	พาโหม	<i>Paederia tomentosa</i> Blume var. glabra Kurz.
	ยอป่า (ยอเถื่อน)	<i>Morinda citrifolio</i> L.
Rutaceae	มะกรูด	<i>Citrus hystrix</i> DC.
	หมรุย	<i>Micromelum pubescens</i> Blume
กลุ่มที่ 3 ส่วนของดอก		
Capparaceae	กุ่มน้ำ	<i>Crateva magna</i> (Lour.) DC.
Fabaceae	แคฝรั่ง	<i>Gliricidia sepium</i> (Jacq.) Walp.
Lecythidaceae	กระโดน	<i>Careya arborea</i> Roxb.
Zingiberaceae	กระเจียว (จวด)	<i>Curcuma sessilis</i> Gage
	ดาหลา (ดอกสีแดง)	<i>Etlingera elatior</i> (Jack) R.M.Sm.
	ดาหลา (ดอกสีขาว)	<i>Etlingera elatior</i> (Jack) R.M.Sm.
กลุ่มที่ 4 ส่วนของผล		
Anacardiaceae	มะปริง	<i>Bouea oppositifolia</i> (Roxb.) Meisn.
	มะม่วงแก้วแดง	<i>Mangifera</i> sp.
	มะม่วงเบา	<i>Mangifera indica</i> L.
Anacardiaceae	มะมุด	<i>Mangifera foetida</i> Lour.
Arecaceae	หลุมพี	<i>Eleiodoxa conferta</i> (Griff.) Burret
Bignoniaceae	เพกา	<i>Oroxylum indicum</i> (L.) Benth.ex.Kurz.
Clusiaceae	ส้มแขก	<i>Garcinia atroviridis</i> Griff. ex T. Anderson
Fabaceae	มะขาม	<i>Tamarindus indica</i> L.
	เนียง	<i>Archidenron jiringa</i> I.C. Nielsen
Moraceae	ขนุน	<i>Artocarpus heterophyllus</i> Lam.
	ขี้วงค้อน	<i>Artocarpus</i> sp.

ตารางที่ 2 ลักษณะการใช้ประโยชน์ของผักพื้นเมืองภาคใต้ จำนวน 5 กลุ่ม ดังนี้ (ต่อ)

วงศ์	ชื่อพืช	ชื่อวิทยาศาสตร์
กลุ่มที่ 4 ส่วนของผล (ต่อ)		
Moraceae-Ficeae	มะเดื่อชุมพร	<i>Ficus racemosa</i> L.
	ลูกฉิ่ง	<i>Ficus fistulosa</i> var. <i>tengerensis</i> (Miq.) Kuntze
Musaceae	กล้วยเถื่อน	<i>Musa acuminata</i> Colla. Subsp. <i>Acuminata</i>
Oxalidaceae	มะเฟือง	<i>Averrhoa carambola</i> L.
Piperaceae	พริกไทย	<i>Piper nigrum</i> L.
Primulaceae	ตาเป็ดตาไก่	<i>Ardisia fulva</i> var. <i>ciliate</i> H.R. Fletcher
Rutaceae	มะนาว	<i>Citrus x aurantifolia</i> (Christm.) Swingle
	ส้มจี๊ด	<i>Citrus japonica</i> Thunb.
กลุ่มที่ 5 ส่วนของเมล็ด		
Fabaceae	สะตอ (ตอหนัก)	<i>Parkia speciosa</i> Hassk.
	สะตอเบา	<i>Leucaena leucocephala</i> (Lam.) de Wit.
	เทรียง	<i>Parkia rimoriana</i> (DC.) Merr.

2. การวิเคราะห์องค์ประกอบ และคุณค่าทางโภชนาการ

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบและคุณค่าทางโภชนาการของผักพื้นเมืองภาคใต้ จำนวน 47 ชนิด โดยเก็บส่วนการใช้ประโยชน์ตามชนิดพืช ได้แก่ ส่วนของลำต้น ส่วนของใบและยอด ส่วนของดอก ส่วนของผล และส่วนของเมล็ด วิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ ประกอบด้วย คุณค่าทางโภชนาการ แร่ธาตุ วิตามิน และโลหะหนัก มีรายละเอียด ดังนี้

1) คุณค่าทางโภชนาการ ประกอบด้วย คาร์โบไฮเดรต พลังงานทั้งหมด ไขมันทั้งหมด และโปรตีน พบว่า คาร์โบไฮเดรตมีมากที่สุดใน มะม่วงหิมพานต์ เท่ากับ 18.44 กรัม/100 กรัม รองลงมา นกนอน หมรุย (ยอดดำ) และกุ่มน้ำ เท่ากับ 18.42 17.09 และ 17.02 กรัม/100 กรัม ตามลำดับ พลังงานทั้งหมดมีมากที่สุดใน นกนอน เท่ากับ 176.30 กิโลแคลอรี/100 กรัม รองลงมา กุ่มน้ำ มะม่วงหิมพานต์ และซีเหล็ก เท่ากับ 123.90 119.30 และ 113.25 กิโลแคลอรี/100 กรัม ตามลำดับ ส่วนไขมันทั้งหมดมีมากที่สุดในหมรุย (ยอดดำ) เท่ากับ 35.90 กรัม/100 กรัม รองลงมา กุ่มน้ำ ซีเหล็ก และผักหวานบ้าน เท่ากับ 1.62 1.14 และ 1.09 กรัม/100 กรัม ตามลำดับ และโปรตีนมีมากที่สุดในผักหวานป่า เท่ากับ 8.78 กรัม/100 กรัม รองลงมา หมากหมก หมรุย (ยอดขาว) และซีเหล็ก เท่ากับ 8.60 6.60 และ 6.49 กรัม/100 กรัม ตามลำดับ (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ ประกอบด้วย คาร์โบไฮเดรต พลังงานทั้งหมด ไขมันทั้งหมด และโปรตีนของผักพื้นเมือง

ชื่อผัก	คาร์โบไฮเดรต	พลังงานทั้งหมด	ไขมันทั้งหมด	โปรตีน
	(กรัม/ 100 กรัม)	(กิโลแคลอรี/ 100 กรัม)	(กรัม/ 100 กรัม)	(กรัม/ 100 กรัม)
กุ่มน้ำ	17.02	123.90	1.62	4.67
ขี้เหล็ก	15.90	113.25	1.14	6.49
ดาหลา	3.90	27.10	0.42	0.83
นกกอน	18.42	176.30	0.40	5.55
ผักหวานบ้าน	3.66	54.60	1.09	5.27
ผักหวานป่า	7.13	82.10	0.98	8.78
มะม่วงหิมพานต์	18.44	119.30	1.06	6.34
ยอบ้าน	10.05	72.40	0.77	2.84
หมากหมก	4.11	69.00	0.80	8.60
หมรุย (ยอดขาว)	16.43	111.10	0.89	6.60
หมรุย (ยอดดำ)	17.09	55.67	35.90	5.05

หมายเหตุ : คัดเลือกผักพื้นเมืองที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง จำนวน 11 ชนิด จากจำนวนทั้งสิ้น 47 ชนิด

วิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ โดยกรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

2) แร่ธาตุ ประกอบด้วย แคลเซียม โซเดียม โพแทสเซียม ฟอสฟอรัส แมกนีเซียม และสังกะสี พบว่า แคลเซียมมีมากที่สุดในหมากหมก เท่ากับ 292.90 มิลลิกรัม/100 กรัม รองลงมา หมรุย (ยอดขาว) ยอบ้าน และ หมรุย (ยอดดำ) เท่ากับ 276.70 252.60 และ 248.30 มิลลิกรัม/100 กรัม ตามลำดับ โซเดียมมีมากที่สุดในยอบ้าน เท่ากับ 44.20 มิลลิกรัม/100 กรัม รองลงมา มะม่วงหิมพานต์ หมากหมก และนกกอน เท่ากับ 12.40 7.74 และ 7.04 มิลลิกรัม/100 กรัม ตามลำดับ โพแทสเซียมมีมากที่สุดในหมากหมก เท่ากับ 760.00 มิลลิกรัม/100 กรัม รองลงมา หมรุย (ยอดขาว) ผักหวานป่า และหมรุย (ยอดดำ) เท่ากับ 699.55 664.55 และ 659.05 มิลลิกรัม/100 กรัม ตามลำดับ ฟอสฟอรัสมีมากที่สุดในหมากหมก เท่ากับ 162.60 มิลลิกรัม/100 กรัม รองลงมา มะม่วงหิมพานต์ ผักหวานบ้าน และขี้เหล็ก เท่ากับ 122.50 102.60 และ 92.55 มิลลิกรัม/100 กรัม ตามลำดับ แมกนีเซียมมีมากที่สุดในหมากหมก เท่ากับ 240.20 มิลลิกรัม/100 กรัม รองลงมา หมรุย (ยอดดำ) ยอบ้าน และกุ่มน้ำ เท่ากับ 171.80 170.60 และ 169.40 มิลลิกรัม/100 กรัม ตามลำดับ และสังกะสีมีมากที่สุดในหมากหมก เท่ากับ 0.96 มิลลิกรัม/100 กรัม รองลงมา ผักหวานป่า นกกอน และผักหวานบ้าน เท่ากับ 0.88 0.80 และ 0.80 มิลลิกรัม/100 กรัม ตามลำดับ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 การวิเคราะห์แร่ธาตุ ประกอบด้วย แคลเซียม โซเดียม โพแทสเซียม ฟอสฟอรัส แมกนีเซียม และสังกะสี ของผักพื้นเมือง

ชื่อผัก	แคลเซียม (มิลลิกรัม/ 100 กรัม)	โซเดียม (มิลลิกรัม/ 100 กรัม)	โพแทสเซียม (มิลลิกรัม/ 100 กรัม)	ฟอสฟอรัส (มิลลิกรัม/ 100 กรัม)	แมกนีเซียม (มิลลิกรัม/ 100 กรัม)	สังกะสี (มิลลิกรัม/ 100 กรัม)
กุ่มน้ำ	232.50	3.62	604.60	91.00	169.40	0.19
ขี้เหล็ก	127.40	2.72	391.50	92.55	60.75	0.74
ดาหลา	17.80	3.12	285.30	22.50	51.80	0.28
นกนอน	130.69	7.04	552.00	85.20	56.70	0.80
ผักหวานบ้าน	76.20	2.72	482.70	102.60	96.10	0.80
ผักหวานป่า	217.80	4.62	664.55	91.05	165.60	0.88
มะม่วงหิมพานต์	28.80	12.40	420.50	122.50	68.80	0.71
ยอบ้าน	252.60	44.20	433.20	56.40	170.60	0.51
หมากหมก	292.90	7.74	760.00	162.60	240.20	0.96
หนมรุษ (ยอดขาว)	276.70	3.42	699.55	90.10	143.40	0.60
หนมรุษ (ยอดดำ)	248.30	2.47	659.05	85.25	171.80	0.63

หมายเหตุ : คัดเลือกผักพื้นเมืองที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง จำนวน 11 ชนิด จากจำนวนทั้งสิ้น 47 ชนิด

วิเคราะห์แร่ธาตุ โดยกรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

3) วิตามิน ประกอบด้วย เบตา-คาโรทีน วิตามินบี 1 วิตามินบี 2 และวิตามินซี พบว่า เบตา-คาโรทีน มีมากที่สุดใผักหวานบ้าน เท่ากับ 32,271.70 ไมโครกรัม/100 กรัม รองลงมา ผักหวานป่า หมากหมก และยอบ้าน เท่ากับ 26,048.25 12,306.50 และ 9,796.50 ไมโครกรัม/100 กรัม ตามลำดับ วิตามินบี 1 มีมากที่สุดใขี้เหล็ก เท่ากับ 959.20 ไมโครกรัม/100 กรัม รองลงมา ผักหวานบ้าน ผักหวานป่า และยอบ้าน เท่ากับ 830.70 784.05 และ 665.30 ไมโครกรัม/100 กรัม ตามลำดับ วิตามินบี 2 มีมากที่สุดในกนอน เท่ากับ 447.60 ไมโครกรัม/100 กรัม รองลงมา หนมรุษ (ยอดขาว) ผักหวานบ้าน และหนมรุษ (ยอดดำ) เท่ากับ 297.80 237.30 และ 208.00 ไมโครกรัม/100 กรัม ตามลำดับ และวิตามินซีพบใหนมรุษ (ยอดดำ) ผักหวานบ้าน และดาหลาเท่านั้น โดยวิตามินซีมีมากที่สุดใหนมรุษ (ยอดดำ) เท่ากับ 58.80 มิลลิกรัม/100 กรัม รองลงมา ผักหวานบ้าน และดาหลา เท่ากับ 11.90 และ 3.60 มิลลิกรัม/100 กรัม (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์วิตามิน ประกอบด้วย เบตา-คาโรทีน วิตามินบี 1 วิตามินบี 2 และวิตามินซีของผักพื้นเมือง

ชื่อผัก	เบตา-คาโรทีน	วิตามินบี 1	วิตามินบี 2	วิตามินซี
	(ไมโครกรัม/ 100กรัม)	(ไมโครกรัม/ 100กรัม)	(ไมโครกรัม/ 100กรัม)	(มิลลิกรัม/ 100กรัม)
กุ่มน้ำ	3,921.90	527.90	182.80	-
ซีเหล็ก	8,510.65	959.20	-	-
ดาหลา	26.50	307.10	-	3.60
นกกอน	5,958.50	-	447.60	-
ผักหวานบ้าน	32,271.70	830.70	237.30	11.90
ผักหวานป่า	26,048.25	784.05	110.05	-
มะม่วงหิมพานต์	6,361.60	250.10	36.60	-
ยอบ้าน	9,796.50	665.30	110.50	-
หมากหมก	12,306.50	-	101.50	-
หมรุษ (ยอดขาว)	7,836.15	595.10	297.80	-
หมรุษ (ยอดดำ)	8,404.30	560.10	208.00	58.80

หมายเหตุ : คัดเลือกผักพื้นเมืองที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง จำนวน 11 ชนิด จากจำนวนทั้งสิ้น 47 ชนิด

วิเคราะห์แร่ธาตุ โดยกรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

4) โลหะหนัก ประกอบด้วย เหล็ก และทองแดง พบว่า หมากหมกมีการสะสมของเหล็กน้อยที่สุดและต่ำกว่าค่ามาตรฐานที่กำหนด เท่ากับ 0.83 มิลลิกรัม/100 กรัม รองลงมา ผักหวานป่า ซีเหล็ก และมะม่วงหิมพานต์ เท่ากับ 1.15 1.20 และ 1.20 มิลลิกรัม/100 กรัม ตามลำดับ ขณะที่ ยอบ้าน หมรุษ (ยอดดำ) และกุ่มน้ำ มีการสะสมของเหล็กเกินกว่าค่ามาตรฐานที่กำหนด อยู่ระหว่าง 2.05-5.87 มิลลิกรัม/100 กรัม สำหรับค่ามาตรฐานของสถาบันอาหารที่กำหนดของเหล็กที่ยอมรับได้ ต้องมีการสะสมในผักพื้นเมืองไม่เกิน 2 มิลลิกรัม/100 กรัม (ศิริวรรณ และปิยะดา, 2564) ส่วนทองแดง พบว่า ผักพื้นเมืองทั้ง 11 ชนิด มีการสะสมของทองแดงที่ต่ำกว่าค่ามาตรฐานกำหนด โดยดาหลา และกุ่มน้ำสะสมทองแดงน้อยที่สุดและมีค่าเท่ากัน เท่ากับ 0.06 มิลลิกรัม/100 กรัม รองลงมา หมรุษ (ยอดขาว) ยอบ้าน และผักหวานบ้าน เท่ากับ 0.14 0.20 และ 0.20 มิลลิกรัม/100 กรัม ตามลำดับ ซึ่งค่ามาตรฐานที่กำหนดของทองแดงที่ยอมรับได้ ต้องมีการสะสมในผักพื้นเมืองไม่เกิน 2 มิลลิกรัม/100 กรัม (กระทรวงสาธารณสุข, 2529) (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์โลหะหนัก ประกอบด้วย เหล็ก และทองแดงของผักพื้นเมือง

ชื่อผัก	เหล็ก	ทองแดง
	(มิลลิกรัม/ 100กรัม)	(มิลลิกรัม/ 100กรัม)
กุ่มน้ำ	2.05	0.06
ขี้เหล็ก	1.20	0.24
ดาหลา	0.32	0.06
นกกอน	1.94	0.63
ผักหวานบ้าน	1.42	0.20
ผักหวานป่า	1.15	0.31
มะม่วงหิมพานต์	1.20	0.24
ยอบ้าน	5.87	0.20
หมากหมก	0.83	0.86
หมรุย (ยอดขาว)	1.30	0.14
หมรุย (ยอดดำ)	2.61	0.21
ค่ามาตรฐานที่กำหนด	< 2.00	< 2.00

หมายเหตุ : คัดเลือกผักพื้นเมืองที่มีการสะสมของโลหะหนักต่ำ จำนวน 11 ชนิด จากจำนวนทั้งสิ้น 47 ชนิด

ค่ามาตรฐานของเหล็กที่ยอมรับได้ ต้องมีการสะสมในผักพื้นเมืองไม่เกิน 2 มิลลิกรัม/100 กรัม (ศิริวรรณ และปิยะดา, 2564)

ค่ามาตรฐานของทองแดงที่ยอมรับได้ ต้องมีการสะสมในผักพื้นเมืองไม่เกิน 2 มิลลิกรัม/100 กรัม (กระทรวงสาธารณสุข, 2529)

วิเคราะห์แร่ธาตุ โดยกรมวิทยาศาสตร์บริการ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

3 การคัดเลือกผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ

การวิเคราะห์องค์ประกอบ และคุณค่าทางโภชนาการที่ผ่านมา โดยมีการวิเคราะห์ด้านคุณค่าทางโภชนาการ แร่ธาตุ วิตามิน และประเมินการสะสมโลหะหนักที่ต่ำกว่าค่ามาตรฐานที่กำหนด ร่วมกับการคัดเลือกตามเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนด ดังนี้

1) มืองค์ประกอบ และคุณค่าทางโภชนาการสูงตามที่กรมวิทยาศาสตร์บริการดำเนินการวิเคราะห์ (<http://www.sptn.dss.go.th/rspg/>) สามารถคัดเลือกได้ 7 ชนิด คือ ขี้เหล็ก นกกอน ผักหวานบ้าน ผักหวานป่า มะม่วงหิมพานต์ หมากหมก และหมรุย (ยอดขาว) (ภาพที่ 5-8)

2) ตลาดมีความต้องการสูง จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริโภคตลาดสดในท้องถิ่น ร่วมกับการสัมภาษณ์กลุ่มผู้บริโภคทั่วไป กลุ่มผู้ซื้อสำหรับเป็นวัตถุดิบ และกลุ่มผู้ขาย จากแปลงผู้ผลิต ร้านค้า และตลาดสดในท้องถิ่น ซึ่งประเมินจากความต้องการอย่างน้อย 3 กิโลกรัม/ชนิด/วัน สามารถคัดเลือกได้ 6 ชนิด คือ ขี้เหล็ก ผักหวานบ้าน ผักหวานป่า มะม่วงหิมพานต์ หมรุย (ยอดขาว) และดาหลา

3) การใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลาย โดยสามารถนำมาใช้ประโยชน์อย่างแพร่หลาย ทั้งการบริโภคสด สำหรับเป็นเครื่องเคียงของอาหารปักษ์ใต้ ได้แก่ น้ำพริก ขนمجิ้น และแกงไตปลา เป็นต้น เป็นวัตถุดิบหลักในการประกอบอาหารหลากหลายเมนู ได้แก่ ลวก ผัด ต้ม และแกง นอกจากนี้ สามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ให้เกิดมูลค่าเพิ่มในท้องถิ่นที่ช่วยเสริมรายได้แก่เกษตรกรได้ สามารถคัดเลือกได้ 5 ชนิด คือ ขี้เหล็ก ผักหวานบ้าน ผักหวานป่า มะม่วงหิมพานต์ และดาหลา

ผลการคัดเลือกผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ โดยเป็นชนิดที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือก 2 ใน 3 ข้อ ได้จำนวน 6 ชนิด คือ ชี้เหล็ก ผักหวานบ้าน ผักหวานป่า มะม่วงหิมพานต์ หมรุย (ยอดขาว) และดาหลา (ภาพที่ 9) นอกจากนี้มีการใช้ประโยชน์ด้านการบริโภคแล้ว ยังมีการใช้ประโยชน์ทางยาด้วย ซึ่งนับได้ว่าเป็นการ “บริโภคอาหารเป็นยา” ดังนี้

1) ชี้เหล็ก เป็นผักพื้นเมือง ที่มีประโยชน์เพื่อการบริโภค ใช้ส่วนของใบอ่อน และดอกอ่อน สำหรับนำมาใช้เป็นวัตถุดิบในการประกอบอาหาร ได้แก่ แกงเลียง แกงกะทิ และยำ เป็นต้น โดยมีลักษณะเด่นในด้านคุณค่าทางโภชนาการ ประกอบด้วย พลังงานทั้งหมด 113.25 กิโลแคลอรี/100 กรัม โปรตีน 6.49 กรัม/100 กรัม ฟอสฟอรัส 92.55 มิลลิกรัม/100 กรัม และเบตา-คาโรทีน 8,510.65 ไมโครกรัม/100 กรัม ซึ่งใกล้เคียงกับ รุ่งระวี (2555) มีพลังงานทั้งหมด 87.00 กิโลแคลอรี/100 กรัม และโปรตีน 7.70 กรัม/100 กรัม นอกจากนี้มีประโยชน์ทางยา โดยนำส่วนเปลือกกรักษาอาการริดสีดวง ใบอ่อนใช้เป็นยาระบายกรณีท้องผูก ใบแก่รักษาอาการระดูขาว ขับปัสสาวะ และแก้บิด ดอกใช้เป็นยานอนหลับ รากและแก่นแก้อาการไข้ โดยมีมูลค่าในท้องตลาดสูง โดยมีราคา 50-100 บาท/กิโลกรัม (กระทรวงสาธารณสุข, ม.ป.ป.)

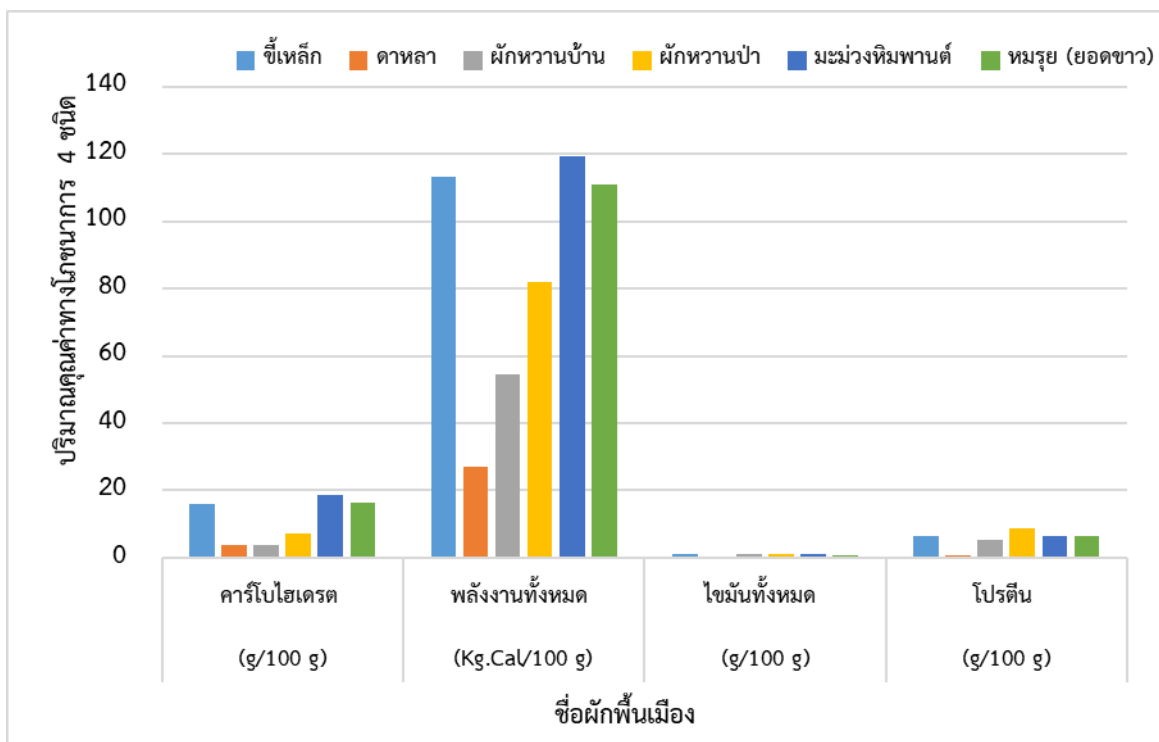
2) ผักหวานบ้าน นิยมนำส่วนยอดอ่อน ใบ และลูกอ่อน มาบริโภคเป็นผักสด ต้มเป็นผัก แกงจืด แกงเลียง และผัด โดยมีลักษณะเด่นในด้านวิตามินสูง ประกอบด้วย เบตา-คาโรทีน วิตามินบี 1 วิตามินบี 2 และวิตามินซี เท่ากับ 32,271.70 830.70 237.30 ไมโครกรัม/100 กรัม และ 11.90 มิลลิกรัม/100 กรัม ตามลำดับ โดยมีส่วนช่วยในด้านการมองเห็น บำรุงสายตา ต้านอนุมูลอิสระ และใยอาหาร ช่วยในการขับถ่าย รุ่งระวี (2556) ในด้านประโยชน์ทางยาใช้ส่วนใบปรุงเป็นยาเขียวแก้ไข้ น้ำยางจากใบและลำต้นใช้หยอดตาแก้อาการตาอักเสบ และรักษาแผลในจมูก ส่วนรากนำมาต้มเป็นยาแก้ไข้ (มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 2553)

3) ผักหวานป่า หรือ โด่เต้ เป็นผักหวานที่พบเฉพาะในภาคใต้เท่านั้น และมีรสชาติดีที่สุดในภาคใต้นิยมนำส่วนยอด และใบอ่อนมาผัด นึ่ง ลวก หรือต้มกะทิ โดยมีลักษณะเด่นที่หลากหลากรวมทั้งด้านคุณค่าทางโภชนาการ มีโปรตีนสูง 8.78 กรัม/100 กรัม ด้านแร่ธาตุ มีแคลเซียม โพแทสเซียม แมกนีเซียม และสังกะสีสูง 217.80 664.55 165.60 และ 0.0.88 มิลลิกรัม/100 กรัม ตามลำดับ และด้านวิตามิน มีเบตา-คาโรทีน และวิตามินบี 1 สูง 26,048.25 และ 784.05 ไมโครกรัม/100 กรัม ตามลำดับ มีสารต้านอนุมูลอิสระจากเบตา-คาโรทีน ช่วยป้องกันและลดความเสี่ยงจากการเกิดโรคมะเร็ง ป้องกันอัลไซเมอร์ ลดระดับคอเลสเตอรอลในร่างกาย ช่วยเผาผลาญกรดอะมิโนจากโปรตีน เป็นแหล่งแคลเซียม ช่วยในการบำรุงกระดูก และฟันให้แข็งแรง สำหรับประโยชน์ทางยา นิยมใช้ส่วนรากต้มแล้วดื่มสรรพคุณช่วยลดไข้

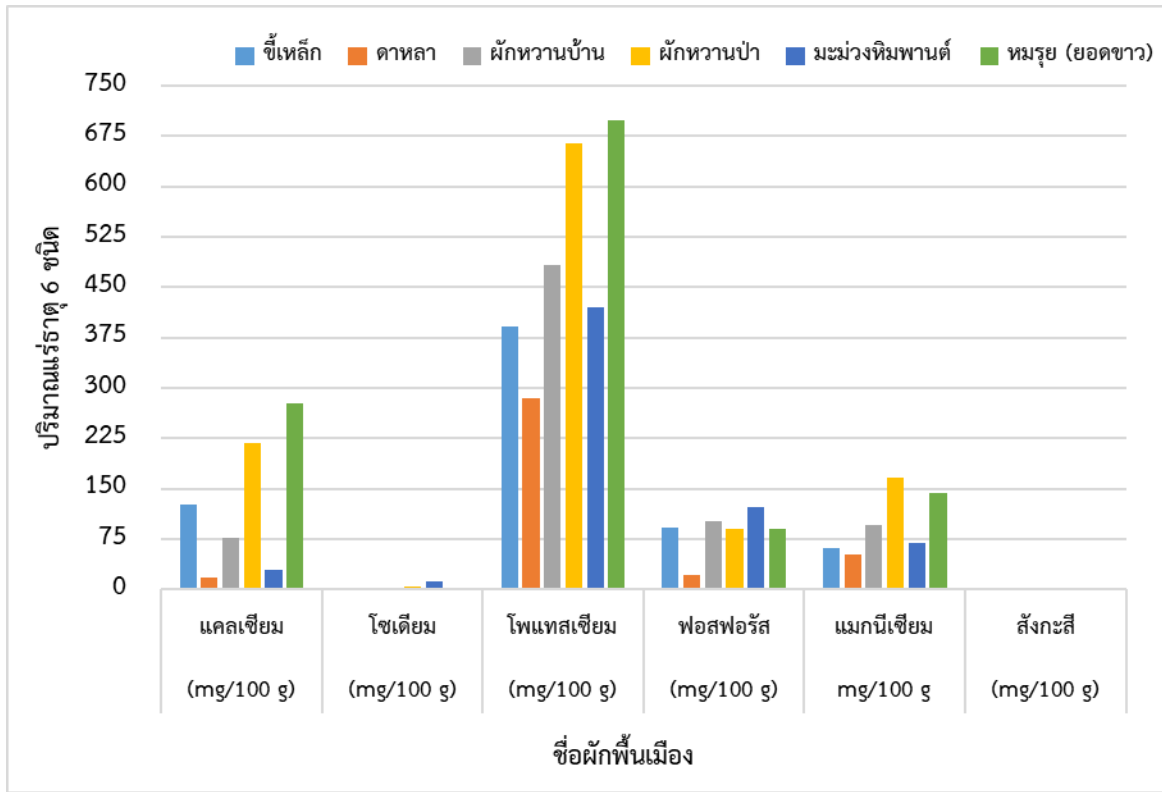
4) มะม่วงหิมพานต์ ในภาคใต้มีรสชาติมันๆ ฝาดๆ อมเปรี้ยวเล็กน้อย ซึ่งมีความแตกต่างและดีกว่าที่อื่นเนื่องจากในภาคใต้ไม่มีกลิ่นชื้น ในขณะที่ภาคอื่นมีกลิ่นชื้น นิยมนำส่วนใบ และยอดอ่อนมาบริโภคเป็นผักสด สำหรับเป็นเครื่องเคียงของอาหารปักษ์ใต้ ได้แก่ แกงไตปลา น้ำพริก และขนมจีน เป็นต้น โดยมีลักษณะเด่นในด้านคุณค่าทางโภชนาการ มีคาร์โบไฮเดรต และพลังงานทั้งหมดสูง 18.44 กรัม/100 กรัม และ 119.30 กิโลแคลอรี/100 กรัม ตามลำดับ และด้านแร่ธาตุ มีโพแทสเซียมและฟอสฟอรัสสูง 420.50 และ 122.50 มิลลิกรัม/100 กรัม ตามลำดับ เหมาะสำหรับผู้ป่วยหวานที่เสี่ยงการบริโภคข้าว-แป้งปริมาณมากในแต่ละวัน เปลี่ยนเป็นการบริโภคข้าว-แป้งปริมาณน้อย และเสริมด้วยการบริโภคยอดมะม่วงหิมพานต์แทน นอกจากนี้ ผลสุกนำมารับประทานสด ยำ และแกง สำหรับประโยชน์ทางยา ใช้ส่วนเมล็ด แก้กกลากเกลื้อน ยางจากกิ่งและลำต้นช่วยทำลายเนื้อที่เป็นไต เช่น หูด ตาปลา ส่วนน้ำมันจากเมล็ดใช้รักษากลาก เกลื้อน และโรคผิวหนัง (ฐานข้อมูลพืชสมุนไพรไทย, 2563)

5) หมรุ่ย (ยอดขาว) สำหรับหมรุ่ยในท้องถิ่นมีลักษณะสัณฐานของยอด 2 แบบ คือ ยอดขาว และยอดดำ โดยส่วนใหญ่นิยมบริโภคยอดขาวมากกว่า เนื่องจากมีรสชาติดม่น และไม่มึรสชาติฝาด ส่วนที่มีการใช้ประโยชน์ ได้แก่ ส่วนใบ ยอดอ่อน และดอก นิยมใช้บริโภคสดเป็นเครื่องเคียงกับอาหารปักษ์ใต้ ได้แก่ แกงไตปลา และน้ำพริก เป็นต้น โดยลักษณะเด่นในด้านคุณค่าทางโภชนาการ มีคาร์โบไฮเดรต และพลังงานทั้งหมดสูง 16.43 กรัม/100 กรัม และ 111.10 กิโลแคลอรี/100 กรัม ตามลำดับ ด้านแร่ธาตุ มีแคลเซียม และโพแทสเซียมสูง 276.710 และ 699.55 มิลลิกรัม/100 กรัม ตามลำดับ ด้านการใช้ประโยชน์ทางยา นิยมใช้ใบเพสลาดมาตำ (ใส่พริกไทย และเกลือ อย่างละ 7 เม็ด) แล้วคั้นน้ำสำหรับแก้ไข้ ส่วนใบนำไปต้มน้ำอาบหลังคลอดบุตร แก้หวัดคัดจมูก ช่วยทำให้สบายตัว ส่วนรากแก้ลม แก้ไข้ และแก้หอบหืด เป็นต้น (โรงพยาบาลอนันตมหิตล, ม.ป.ป.)

6) ดาหลา เป็นพืชผักพื้นเมืองภาคใต้ที่นำส่วนของดอกมาใช้ประโยชน์ สามารถใช้ประโยชน์หลายหลาก เช่น ประดับแจกัน นำไปประกอบอาหาร ได้แก่ ข้าวยาสมุนไพร แกงส้มดอกดาหลา น้ำดาหลา นอกจากนี้สามารถแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่เพิ่มมูลค่าได้ เช่น ขนมไต่ฟูกุ กัมมี พุดดิ่ง ชาสมสมุไพร เป็นต้น ลักษณะเด่น มีกลิ่นและสีที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว รสชาติเปรี้ยวเล็กน้อย เป็นผักพื้นเมืองที่สร้างมูลค่าเพิ่ม สามารถยกระดับความเป็นอยู่ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ได้ ซึ่งในพื้นที่จังหวัดตรังเกษตรกรในเครือข่ายที่รับต้นพันธุ์ดาหลาจากการศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จนสามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร

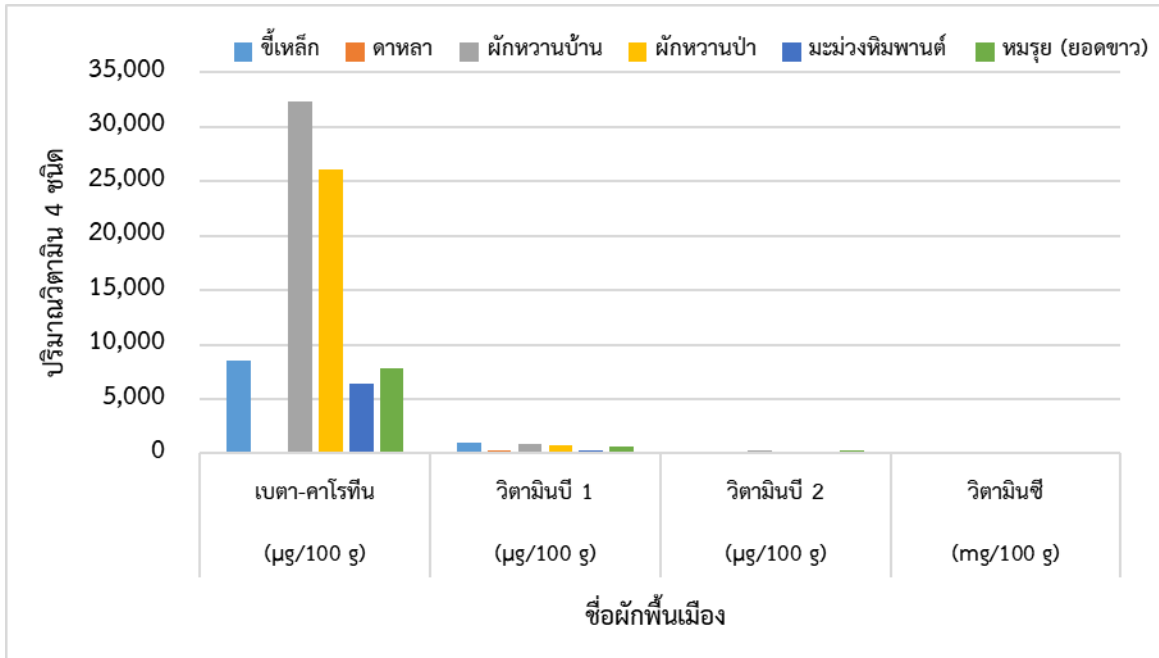

ภาพที่ 5 ปริมาณคุณค่าทางโภชนาการ (คาร์โบไฮเดรต พลังงานทั้งหมด ไขมันทั้งหมด และโปรตีน) ของผักพื้นเมืองที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนด

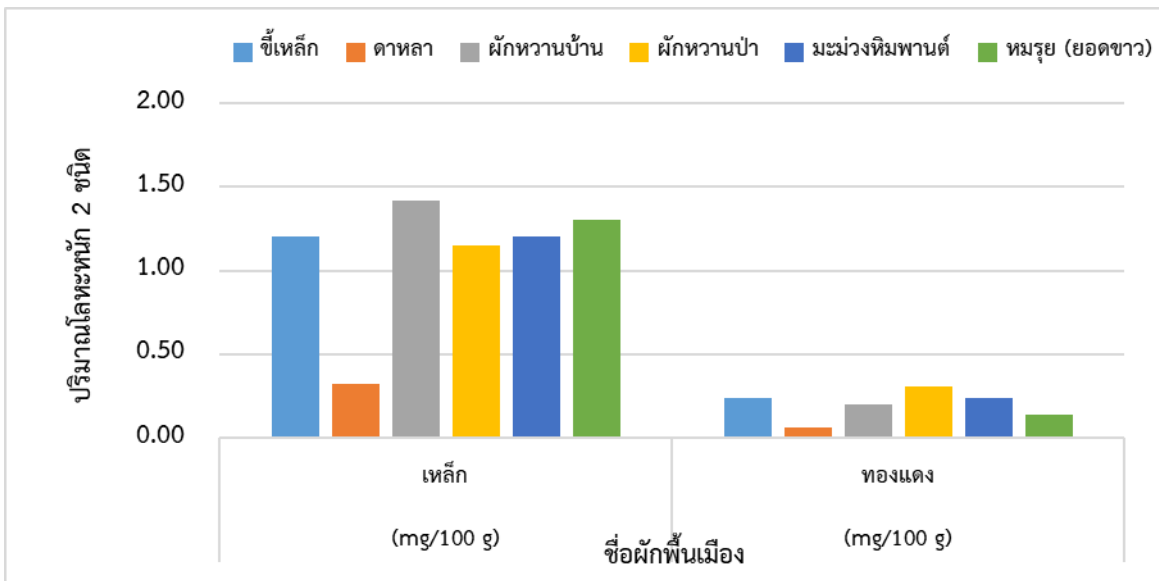

ภาพที่ 6 ปริมาณแร่ธาตุ (แคลเซียม โซเดียม โพแทสเซียม ฟอสฟอรัส แมกนีเซียม และสังกะสี) ของผักพื้นเมืองที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนด

ภาพที่ 7 ปริมาณวิตามิน (แคลเซียม โซเดียม โพแทสเซียม ฟอสฟอรัส แมกนีเซียม และสังกะสี) ของผักพื้นเมืองที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนด

ภาพที่ 8 ปริมาณโลหะหนัก (เหล็ก และทองแดง) ของผักพื้นเมืองที่ผ่านค่ามาตรฐานของเหล็กที่ยอมรับได้ ต้องมีการสะสมในผักพื้นเมืองไม่เกิน 2 มิลลิกรัม/100 กรัม และผ่านเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนด

ก

ข

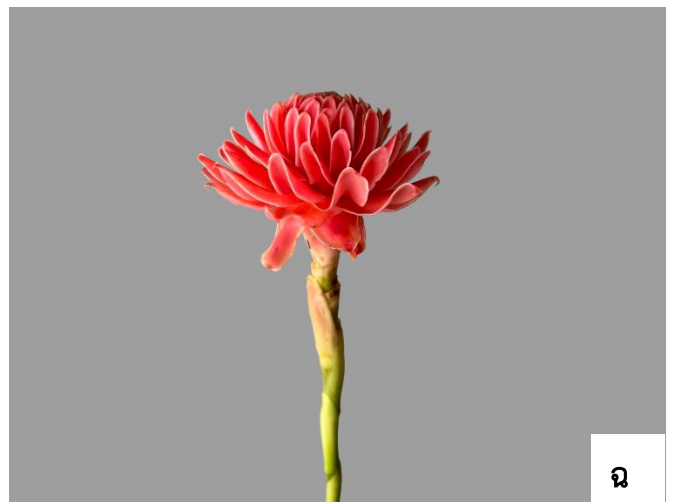
ค

ง

จ

ฉ

ภาพที่ 9 ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ ซึ่งเป็นผักพื้นเมืองที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกที่กำหนด จำนวน 6 ชนิด ได้แก่ (ก) ขี้เหล็ก (ข) ผักหวานบ้าน (ค) ผักหวานป่า (ง) มะม่วงหิมพานต์ (จ) หมรุย (ยอดขาว) และ (ฉ) ดอกดาหลา

4. การขยายพันธุ์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ

4.1 ขยายพันธุ์ผักพื้นเมือง จำนวน 6 ชนิด คือ หมรุย ผักเหลียง มันปู ยายถีบหลาน มะเเม่า และดาหลา โดยการนำเทคโนโลยีการขยายพันธุ์ คือ การขยายพันธุ์ด้วยการตอนกิ่ง เป็นวิธีการที่รักษาพันธุกรรมเดิมที่มีองค์ประกอบและคุณค่าทางโภชนาการสูง สำหรับการเพิ่มปริมาณให้มีจำนวนมากในผักพื้นเมือง จำนวน 5 ชนิด คือ หมรุย ผักเหลียง มันปู ยายถีบหลาน และมะเเม่า (ภาพที่ 10) การขยายพันธุ์ด้วยการเพาะเมล็ดในดาหลา โดยมีการดำเนินการในปี พ.ศ. 2564 ขยายพันธุ์ดาหลาด้วยการเพาะเมล็ด จำนวน 100 ต้น ในปี พ.ศ. 2565 ขยายพันธุ์หมรุย ผักเหลียง มันปู ยายถีบหลาน และมะเเม่า ด้วยการตอนกิ่ง จำนวน 90 ต้น ในปี พ.ศ. 2566 ขยายพันธุ์หมรุย ผักเหลียง มันปู ยายถีบหลาน และมะเเม่า ด้วยการตอนกิ่ง จำนวน 100 ต้น และในปี พ.ศ. 2567 ขยายพันธุ์ดาหลา หมรุย ผักเหลียง มันปู ยายถีบหลาน และมะเเม่า จำนวน 180 ต้น เพื่อกระจายพันธุ์ให้แก่เกษตรกร และหน่วยงานราชการในพื้นที่จังหวัดตรัง ดังนี้

ภาพที่ 10 การขยายพันธุ์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพด้วยวิธีการตอนกิ่ง สำหรับแจกจ่ายให้กับแปลงเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมขยายผล

- ปี พ.ศ. 2566 หน่วยงานราชการในพื้นที่จังหวัดตรัง ได้ขออนุเคราะห์ต้นพันธุ์ผักพื้นเมืองภาคใต้สำหรับสร้างแปลงต้นแบบ โดยได้รับการประสานงานจากสำนักงานเกษตรจังหวัดตรัง มีความต้องการผักพื้นเมืองภาคใต้ที่มีศักยภาพ เพื่อจัดทำศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ในพื้นที่ใช้ประโยชน์บริเวณฝายคลองลิพัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลลิพัง อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง ศูนย์วิจัยพืชสวนตรังอนุเคราะห์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ จำนวน 5 ชนิดๆ ละ 20 ต้น รวมทั้งสิ้น 100 ต้น ประกอบด้วย หมรุย ผักเหลียง มันปู ยายถีบหลาน และมะเเม่า สำหรับขยายผลสู่หน่วยงานราชการในการปลูกเพื่ออนุรักษ์และใช้ประโยชน์ ขณะนี้อยู่ระหว่างการอนุบาลต้นกล้าหลังขยายพันธุ์ด้วยวิธีการตอน และพร้อมส่งมอบในเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน (ภาพที่ 11)

ภาพที่ 11 ดูแลรักษาต้นพันธุ์ผักพื้นเมืองภาคใต้ หลังจากขยายพันธุ์ด้วยวิธีการตอน ก่อนส่งให้สำนักงานเกษตรจังหวัดตรัง เพื่อจัดทำศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง บริเวณฝายคลองลิพังอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลลิพัง อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

- ปี พ.ศ. 2567 มีการสนับสนุนต้นพันธุ์ผักพื้นเมืองภาคใต้ จำนวน 2 แหล่ง ดังนี้

1) สนับสนุนต้นพันธุ์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ จำนวน 6 ชนิดๆ ละ 10 ต้น รวมทั้งสิ้น 60 ต้น ประกอบด้วย หมวย ผักเหลียง มันปู ยายถืบลาน มะเฒ่า และดาหลา รวมทั้งปัจจัยการผลิต คือ ปุ๋ยคอก จำนวน 3 กระสอบ ให้แก่โรงเรียนบ้านควนสระแก้ว ตำบลนาโต๊ะหมิง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง สำหรับปลูกเพื่อการอนุรักษ์พันธุกรรมผักพื้นเมือง และใช้เป็นอาหารกลางวันให้กับนักเรียน โดยโรงเรียนบ้านควนสระแก้วเป็นโรงเรียนที่อยู่ภายใต้กิจกรรม อพ.สธ. ในจังหวัดตรัง (ภาพที่ 12)

ภาพที่ 12 สนับสนุนต้นพันธุ์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ และปัจจัยการผลิต คือ ปุ๋ยคอก จำนวน 3 กระสอบ ให้แก่โรงเรียนบ้านควนสระแก้ว ตำบลนาโต๊ะหมิง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง

2) สนับสนุนต้นพันธุ์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ จำนวน 6 ชนิดๆ ละ 20 ต้น รวมทั้งสิ้น 120 ต้น ประกอบด้วย หมรุ่ย ผักเหลียง มันปู ยายถืบลาน และมะเเฒ่า ให้แก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ และผู้ที่เข้าร่วมงาน โครงการ “หน่วยบำบัดทุกข์ บำรุงสุข สร้างรอยยิ้มให้ประชาชน” จังหวัดตรัง ประจำปีงบประมาณ 2567 วันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2567 ณ โรงเรียนบ้านสายควน หมู่ที่ 2 ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง (ภาพที่ 13)

ภาพที่ 13 บรรยากาศการมอบต้นพันธุ์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพให้แก่เกษตรกร เจ้าหน้าที่ และผู้ที่เข้าร่วมงาน โครงการ “หน่วยบำบัดทุกข์ บำรุงสุข สร้างรอยยิ้มให้ประชาชน” จังหวัดตรัง ประจำปีงบประมาณ 2567 วันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2567 ณ โรงเรียนบ้านสายควน หมู่ที่ 2 ตำบลเขาไม้แก้ว อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง

นอกจากนี้ นำต้นพันธุ์ผักพื้นเมืองที่ขยายพันธุ์มาสนับสนุนแก่แปลงเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมขยายผล และถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร ดังนี้

4.2) การขยายผล โดยสนับสนุนต้นพันธุ์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ ปัจจัยการผลิต และถ่ายทอดเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร ได้แก่ การผลิตพืช (พืชผัก) และการจัดการป้องกันและกำจัดโรค/แมลง เพื่อสร้างแปลงผลิตผักให้แก่เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดตรัง จำนวน 7 ราย เพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของเกษตรกรผู้ผลิตผักพื้นเมืองเพื่อการจำหน่าย และบริโภคภายในครัวเรือนให้ดีขึ้น ด้วยการสนับสนุนต้นพันธุ์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ

และปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกรในพื้นที่จังหวัดตรัง รวมทั้งมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร ให้แก่เกษตรกรสามารถผลิตผักพื้นเมืองภาคใต้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ดังนี้

1) วิชาหกิจชุมชนบ้านธรรมชาติ ดำเนินงานโดย นางสาวพันธุ์จิรา มุลเมฆ ในพื้นที่ตำบลย่านตาขาว อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง อาชีพค้าขาย สินค้าที่จำหน่าย ได้แก่ ข้าวยาสมุนไพร น้ำสมุนไพร เกษตรกรมีปัญหา เรื่องวัตถุดิบ (ดาหลา) ในการผลิตสินค้ามีไม่เพียงพอทำให้ผลิตสินค้าได้น้อยและไม่หลากหลาย เนื่องจากขาดพันธุ์ และความรู้เรื่องเทคโนโลยีการผลิตที่เหมาะสม โดยในปี 2564 ศูนย์วิจัยพืชสวนตรังสนับสนุนต้นพันธุ์ดาหลา จำนวน 20 ต้น สำหรับปลูกในพื้นที่ 1 งาน ร่วมกับสนับสนุนปัจจัยการผลิต คือ ปุ๋ยคอก จำนวน 5 กระสอบ ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 จำนวน 2 กระสอบ รวมทั้งถ่ายทอดเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร เรื่องการผลิตดาหลาที่เหมาะสม และเทคโนโลยีการแปรรูปดาหลา (น้ำดาหลา และชาดาหลา) เกษตรกรได้นำไปปรับใช้ในการผลิตดาหลาตามหลักวิชาการ จนสามารถได้ผลผลิตที่เพียงพอต่อความต้องการ และพัฒนาผลิตภัณฑ์จากดาหลาเพิ่มเติม ปัจจุบันจำหน่ายดาหลา ในลักษณะดอกสด ดอกละ 15-20 บาท พัฒนาผลิตภัณฑ์จากดาหลาเป็นสินค้าจำหน่ายได้ 5 ชนิด ได้แก่ ข้าวยาสมุนไพร น้ำดาหลา ชาดาหลา กัมมีดาหลา และขนมโตฟูก สามารถสร้างรายได้ 80,000 - 125,000 บาท/ปี (ภาพที่ 14)

ภาพที่ 14 แพลงเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมขยายผล ในพื้นที่ตำบลย่านตาขาว อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง

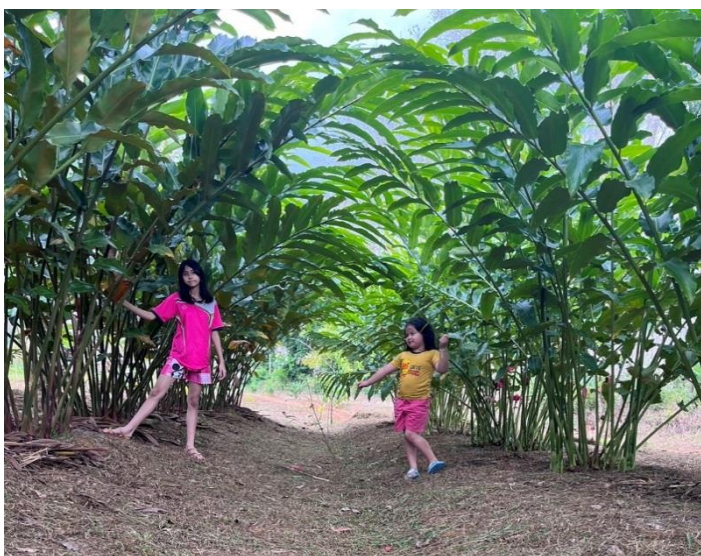

2) สวนปิ่นสุข ดำเนินงานโดย นางจากรุณี คงรอด ในพื้นที่ตำบลน้ำผุด อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง อาชีพเกษตรกร เป็นสวนเกษตรพอเพียง มีการปลูกไม้ผล นาข้าว และเลี้ยงปลา ในพื้นที่ 5 ไร่ โดยเปิดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งเกษตรกรมีความต้องการพันธุ์ผักเพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพิ่มรายได้ โดยในปี 2564 ศูนย์วิจัยพืชสวนตรังสนับสนุนต้นพันธุ์ดาหลา จำนวน 20 ต้น สำหรับปลูกในพื้นที่ 1 งาน ร่วมกับสนับสนุนปัจจัยการผลิต คือ ปุ๋ยคอก จำนวน 5 กระสอบ ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 จำนวน 2 กระสอบ รวมทั้งถ่ายทอดเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร เรื่องการผลิตดาหลาที่เหมาะสม และเทคโนโลยีการแปรรูปดาหลา (น้ำดาหลา และชาดาหลา) เกษตรกรได้นำไปปรับใช้ในการผลิตดาหลาตามหลักวิชาการ ปัจจุบันเกษตรกรได้ใช้ประโยชน์จากดาหลาสำหรับเป็นแปลงเรียนรู้เรื่องพันธุ์แก่เยาวชน จำหน่ายดาหลาในลักษณะดอกสด ดอกละ 15-20 บาท พัฒนาผลิตภัณฑ์จากดาหลาเป็นสินค้าจำหน่ายได้ 2 ชนิด ได้แก่ น้ำพริกดาหลา และแกงส้มดาหลา สามารถสร้างรายได้ 25,000 บาท/ปี (ภาพที่ 15)

ภาพที่ 15 แปลงเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมขยายผล ในพื้นที่ตำบลน้ำผุด อำเภอเมือง จังหวัดตรัง

3) สวนก่อนดิน ดำเนินงานโดย นางวินัส มณีกาญจน์ ในพื้นที่ตำบลนาชุมเห็ด อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง อาชีพเกษตรกร เป็นสวนผสมผสาน มีการปลูกกล้วย ทุเรียน มะพร้าว ในพื้นที่ 5 ไร่ และมีการปลูกผักสลัด ในบริเวณบ้าน ซึ่งเกษตรกรมีความต้องการพันธุ์ผักเพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพิ่มรายได้ โดยในปี 2564 ศูนย์วิจัยพืชสวนตรังสนับสนุนต้นพันธุ์ดาหลา จำนวน 20 ต้น สำหรับปลูกในพื้นที่ 1 งาน ร่วมกับสนับสนุนปัจจัยการผลิต คือ ปุ๋ยคอก จำนวน 5 กระสอบ ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 จำนวน 2 กระสอบ รวมทั้งถ่ายทอดเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร เรื่องการผลิตดาหลาที่เหมาะสม และเทคโนโลยีการแปรรูปดาหลา (น้ำดาหลา และชาดาหลา) เกษตรกรได้นำไปปรับใช้ในการผลิตดาหลาตามหลักวิชาการ ปัจจุบันเกษตรกรได้ใช้ประโยชน์จากดาหลาในการจำหน่ายดาหลาในลักษณะดอกสด ดอกละ 15-20 บาท พัฒนาผลิตภัณฑ์จากดาหลาเป็นสินค้าจำหน่าย ได้ 2 ชนิด ได้แก่ พุดดิ่งดาหลา และสลัดโรลดาหลา สามารถสร้างรายได้ 5,000 บาท/ปี (ภาพที่ 16)

ภาพที่ 16 แปลงเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมขยายผล ในพื้นที่ตำบลนาชุมเห็ด อำเภอย่านตาขาว จังหวัดตรัง

4) สวนควนนายกล้า ดำเนินงานโดย นางสาวกรรณ ล้วนแก้วมณ ในพื้นที่ตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง อาชีพเกษตรกร ซึ่งมีความต้องการพันธุ์ผักเพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพิ่มรายได้ โดยในปี 2564 ศูนย์วิจัยพืชสวนตรังสนับสนุนต้นพันธุ์ดาหลา จำนวน 20 ต้น สำหรับปลูกในพื้นที่ 1 งาน ร่วมกับสนับสนุนปัจจัยการผลิต คือ ปุ๋ยคอก จำนวน 5 กระสอบ ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 จำนวน 2 กระสอบ รวมทั้งถ่ายทอดเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร เรื่องการผลิตดาหลาที่เหมาะสม เกษตรกรได้นำไปปรับใช้ในการผลิตดาหลาตามหลักวิชาการ ปัจจุบันเกษตรกรได้ใช้ประโยชน์จากดาหลาในการจำหน่ายดาหลาในลักษณะดอกสด ดอกละ 15-20 บาท สามารถสร้างรายได้ 7,000 บาท/ปี (ภาพที่ 17)

ภาพที่ 17 แปลงเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมขยายผล ในพื้นที่ตำบลปากแจ่ม อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง

5) สวนธรรมชาติ ดำเนินงานโดย นางสาวภัทราภรณ์ ศรีปรางค์ ในพื้นที่ตำบลคลองชีล้อม อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง อาชีพเกษตรกร มีพื้นที่ปลูกผักพื้นเมือง จำนวน 3 ไร่ เช่น ผักหวานบ้าน ผักกูด หมรุ่ย มันปู เป็นต้น ซึ่งเกษตรกรมีความต้องการพันธุ์ผักเพื่อแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์เพิ่มรายได้ โดยในปี 2564 ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง สนับสนุนต้นพันธุ์ดาหลา จำนวน 20 ต้น สำหรับปลูกในพื้นที่ 1 งาน ร่วมกับสนับสนุนปัจจัยการผลิต คือ ปุ๋ยคอก จำนวน 5 กระสอบ ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 จำนวน 2 กระสอบ รวมทั้งถ่ายทอดเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร เรื่องการผลิตดาหลาที่เหมาะสม และเทคโนโลยีการแปรรูปดาหลา (น้ำดาหลา และชาดาหลา) เกษตรกรได้นำไปปรับใช้ในการผลิตดาหลาตามหลักวิชาการ ปัจจุบันเกษตรกรได้ใช้ประโยชน์จากดาหลาในการจำหน่ายดาหลาในลักษณะดอกสด ดอกละ 15-20 บาท พัฒนาผลิตภัณฑ์จากดาหลาเป็นสินค้าจำหน่าย ได้ 2 ชนิด ได้แก่ น้ำพริกหน่อดาหลา ญู แยม และยำดอกดาหลาทอดกรอบ สามารถสร้างรายได้ 3,500 บาท/ปี (ภาพที่ 18)

ภาพที่ 18 แปลงเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมขยายผล ในพื้นที่ตำบลคลองชีล้อม อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง

6) นายสมนึก ยงประเดิม เป็นเกษตรกรในพื้นที่ ตำบลกะลาเส อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง มีพื้นที่ปลูก ผักพื้นเมือง จำนวน 3 ไร่ มีอาชีพปลูกผักพื้นเมืองจำหน่ายเป็นอาชีพเสริมรายได้ ซึ่งก่อนศูนย์วิจัยพืชสวนตรังเข้ามา ดำเนินการขยายผล พบว่า แปลงเกษตรกรมีชนิดผักพื้นเมืองสำหรับจำหน่าย จำนวน 5 ชนิด คือ มะกอก มันปู มะม่วงหิมพานต์ จิก และมะเเฒ่า ซึ่งเป็นผักที่มีจำหน่ายโดยทั่วไป ทำให้เกิดการแข่งขันในท้องตลาดมาก มีปริมาณ ผลผลิตน้อย เนื่องจากไม่มีการจัดการด้านปุ๋ย และการจัดการแปลง

ในปี 2565 ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง จึงได้ขยายพันธุ์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ ด้วยวิธีการตอนกิ่ง สำหรับสนับสนุนต้นพันธุ์ผักพื้นเมืองให้แก่เกษตรกร จำนวน 5 ชนิด ชนิดละ 10 ต้น คือ หมรุย ผักเหลียง มันปู ยายถีบหลาน และมะเเฒ่า ร่วมกับสนับสนุนปัจจัยการผลิต คือ ปุ๋ยคอก จำนวน 3 กระสอบ และปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 จำนวน 1 กระสอบ รวมทั้ง นำเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตรมาถ่ายทอด ให้เกษตรกรได้ปรับใช้ในการพัฒนาการผลิตผักพื้นเมืองตามหลักวิชาการให้ได้ผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ โดยนำระบบการให้น้ำเข้ามาปรับใช้ มีการปฏิบัติหลังจากเก็บเกี่ยวผลผลิต คือ การตัดแต่งกิ่ง ทรงพุ่ม การใส่ปุ๋ยสำหรับบำรุงต้นและการกระตุ้นการแตก ยอดใหม่ โดยแนะนำให้เกษตรกรใช้แผนผังพันธุ์ของกรมวิชาการเกษตร ซึ่งมีไนโตรเจนเป็นองค์ประกอบที่มากกว่าพืช ตระกูลถั่ว เท่ากับ 4.6 เปอร์เซ็นต์ เพื่อทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมีที่มีราคาสูง การขยายพันธุ์ผักพื้นเมือง รวมถึงการจัดการ ด้านโรคและแมลงศัตรูพืช โดยแนะนำการใช้สารชีวภัณฑ์ของกรมวิชาการเกษตร ได้แก่ เชื้อแบคทีเรียบาซิลลัส- ทูริงเยนซิส (บี ที) มวนพิฆาต หรือแมลงช้างปีกใส เพื่อการควบคุมแมลงศัตรูพืช ได้แก่ หนอนคืบ หนอนม้วนใบ ตัวงหมัด ผัก ไรแดง และเพลี้ยหอย เป็นต้น ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้เกษตรกรผลิตผักพื้นเมืองอย่างปลอดภัยทั้งเกษตรกร และ ผู้บริโภคที่สามารถบริโภคผักอย่างปลอดภัยไร้สารตกค้าง ยังช่วยลดค่าใช้จ่ายในการผลิตผักพื้นเมืองของเกษตรกรอีก ทางหนึ่ง มีการขยายพันธุ์ผักพื้นเมือง และสนับสนุนปัจจัยการผลิต สำหรับส่งเสริมให้เกษตรกรได้มีการผลิตผักพื้นเมือง เพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน หรือเสริมรายได้ในครัวเรือน (ภาพที่ 19)

ภาพที่ 19 สนับสนุนต้นพันธุ์ผักพื้นเมือง และปัจจัยการผลิตให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ ตำบลกะลาเส อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง

ผลการดำเนินการขยายผลสู่แปลงเกษตรกร เมื่อเปรียบเทียบผลตอบแทนจากการผลผลิตผักพื้นเมืองเพื่อการจำหน่าย ระหว่างวิธีการเดิมของเกษตรกรที่ดำเนินการก่อนเข้าร่วมกิจกรรมแปลงขยายผล และหลังจากเข้าร่วมกิจกรรมขยายผล พบว่า หลังจากที่ได้มีการเข้าร่วมกิจกรรมขยายผล มีผลตอบเพิ่มขึ้น ซึ่งมากกว่าก่อนเข้าร่วมกิจกรรมแปลงขยายผล เท่ากับ 2,890 บาท/ไร่/ปี โดยก่อนเข้าร่วมกิจกรรมแปลงขยายผล มีต้นทุนจากการผลิตจำนวน 800 บาท/ไร่/ปี โดยให้ผลผลิต จำนวน 48 กิโลกรัม/ไร่/ปี มีมูลค่ากิโลกรัมละ 150 บาท เป็นรายได้จำนวน 7,200 บาท/ไร่/ปี คิดเป็นผลตอบแทนที่ได้ เท่ากับ 6,400 บาท/ไร่/ปี และหลังจากที่ได้มีการเข้าร่วมกิจกรรมขยายผล เกษตรกรมีต้นทุนที่เพิ่มขึ้นจากการให้ปุ๋ยเพื่อเพิ่มปริมาณและคุณภาพผลผลิต โดยมีต้นทุนการผลิต 1,510 บาท/ไร่/ปี มีการให้ผลผลิตที่เพิ่มขึ้น จำนวน 72 กิโลกรัม/ไร่/ปี มีมูลค่ากิโลกรัมละ 150 บาท เป็นรายได้จำนวน 10,800 บาท/ไร่/ปี คิดเป็นผลตอบแทนที่ได้ เท่ากับ 9,290 บาท/ไร่/ปี (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 การประเมินผลตอบแทนที่ได้จากการผลิตผักพื้นเมืองในพื้นที่ ตำบลกะลาเส อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง

การปฏิบัติ	ต้นทุน (1) (บาท/ไร่/ปี)	ผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่/ปี)	รายได้ (2) (บาท/ไร่/ปี)	ผลตอบแทน (2)-(1) (บาท/ไร่/ปี)
กิจกรรมขยายผล (Before)	800	48	7,200	6,400
กิจกรรมขยายผล (After)	1,510	72	10,800	9,290

หมายเหตุ : ผลตอบแทน (After)- (Before) ; 9,290 - 6,400 = 2,890 บาท

สำหรับในปี 2567 ศูนย์วิจัยพืชสวนตรังได้ขออนุเคราะห์สารชีวภัณฑ์ของกรมวิชาการเกษตร จากศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรสงขลา สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 8 คือ เชื้อแบคทีเรียบาซิลัส ทูริงเยนซิส (บี ที) เพื่อป้องกันและกำจัดแมลงที่เข้าทำลายยอดและใบผัก นอกจากนี้ ได้มีเชิญนักวิชาการเกษตร ที่มีความเชี่ยวชาญการจัดการศัตรูพืช และการผลิตชีวภัณฑ์ป้องกันกำจัดด้านโรคพืช จากศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรสงขลา ในการตรวจแปลงเกษตรกรที่ประสบปัญหาไรแดงระบาด ช่วงฤดูแล้ง เพื่อแนะนำแนวทางการจัดการป้องกันและกำจัดไรแดง ซึ่งเบื้องต้นได้แนะนำให้เกษตรกรมีการตัดแต่งทรงพุ่ม โดยนำส่วนที่ตัดทิ้งไปเผาทิ้ง ตัดวงจรของไรแดง (ภาพที่ 20)

ภาพที่ 20 ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง และศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรสงขลา ร่วมกันตรวจแปลงเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมขยายผล ในพื้นที่ ตำบลกะลาเส อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง ซึ่งประสบปัญหาไรแดงระบาด ในแปลงผักพื้นเมือง

7) นางสมทิพย์ พรเดชอนันต์ เป็นเกษตรกรในพื้นที่ ตำบลไม้ฝาด อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง พื้นที่ 1 ไร่ มีความสนใจปลูกผักพื้นเมืองเพื่อการบริโภคและอนุรักษ์พันธุกรรม มีความรักด้านการเกษตร รักสุขภาพ และบริเวณบ้านมีพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการปลูกผัก ซึ่งมีระบบน้ำใช้ตลอดทั้งปี ก่อนศูนย์วิจัยพืชสวนตรังเข้ามาดำเนินการขยายผลพบว่า แปลงเกษตรกรมีชนิดผักพื้นเมืองสำหรับบริโภค จำนวน 3 ชนิด คือ มันปู ชะอม และผักเหลียง มีปริมาณผลผลิตน้อย ไม่เพียงพอต่อการบริโภคในแต่ละครั้ง ในปี 2565 ศูนย์วิจัยพืชสวนตรังจึงได้ขยายพันธุ์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ ด้วยวิธีการตอนกิ่ง สำหรับส่งมอบต้นพันธุ์ผักพื้นเมืองให้กับเกษตรกร จำนวน 4 ชนิด ชนิดละ 10 ต้น คือ หมรุ่ย ผักเหลียง มันปู และมะเเมา ร่วมกับสนับสนุนปัจจัยการผลิต คือ ปุ๋ยคอก จำนวน 3 กระสอบ และปุ๋ยเคมี สูตร 15-15-15 จำนวน 1 กระสอบ รวมทั้งให้ความรู้ด้านการให้ปุ๋ย และการตัดแต่งทรงพุ่ม เพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิต (ภาพที่ 21)

ภาพที่ 21 สนับสนุนพันธุ์ผักพื้นเมือง และสนับสนุนปัจจัยการผลิต สำหรับส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่ ตำบลไม้ฝาด อำเภอเสีเกา จังหวัดตรัง

ผลการดำเนินการขยายผลสู่แปลงเกษตรกร เมื่อเปรียบเทียบผลตอบแทนจากการผลผลิตผักพื้นเมืองเพื่อการค้า ระหว่างวิธีการเดิมของเกษตรกรที่ดำเนินการก่อนเข้าร่วมกิจกรรมแปลงขยายผล และหลังจากที่ได้มีการเข้าร่วมกิจกรรมขยายผล พบว่า ก่อนเข้าร่วมกิจกรรมแปลงขยายผล ไม่มีการต้นทุนจากการผลิต และรายได้เสริมจากการผลิตผักพื้นเมือง และหลังจากที่ได้มีการเข้าร่วมกิจกรรมขยายผล เกษตรกรมีต้นทุนผลผลิต 1,940 บาท/ไร่/ปี มีผลผลิต จำนวน 24 กิโลกรัม/ไร่/ปี มีมูลค่ากิโลกรัมละ 150 บาท เป็นรายได้ จำนวน 3,600 บาท/ไร่/ปี คิดเป็นผลตอบแทนที่ได้ เท่ากับ 1,660 บาท/ไร่/ปี (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 การประเมินผลตอบแทนที่ได้จากการผลิตผักพื้นเมืองในพื้นที่ ตำบลไม้ฝาด อำเภอเสีเกา จังหวัดตรัง

การปฏิบัติ	ต้นทุน (1) (บาท/ไร่/ปี)	ผลผลิต (กิโลกรัม/ไร่/ปี)	รายได้ (2) (บาท/ไร่/ปี)	ผลตอบแทน (2)-(1) (บาท/ไร่/ปี)
กิจกรรมขยายผล (Before)	0	0	0	0
กิจกรรมขยายผล (After)	1,940	24	3,600	1,660

หมายเหตุ : ผลตอบแทน (After)- (Before) ; 1,660- 0 = 1,660 บาท

5. การพัฒนาผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ สู่อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น

นำผลผลิตผักพื้นเมืองมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เพิ่มมูลค่า เพื่อเสริมรายได้ในท้องถิ่น ด้วยการสนับสนุนเทคโนโลยีการแปรรูปตาหลาให้แก่เกษตรกรในเครือข่ายที่เข้าร่วมกิจกรรมขยายผล โดยศูนย์วิจัยพืชสวนตรังได้สาธิตการแปรรูปตาหลาเป็นผลิตภัณฑ์เพิ่มรายได้ ได้แก่ น้ำตาหลา และซาตาหลา ซึ่งเกษตรกรที่เข้ารับการถ่ายทอดเทคโนโลยีมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์เป็นของตนเองและสามารถจำหน่ายสร้างรายได้ ได้แก่ ข้าวยาสมุนไพร แกงส้มตาหลา น้ำพริกตาหลา สลัดโรลตาหลา ยำดอกตาหลาทอดกรอบ น้ำตาหลา ซาตาหลา กัมมีตาหลา พุดดิ่งตาหลา และขนมโตฟูกุ. (ภาพที่ 22-23) ปัจจุบันผลิตภัณฑ์ต่างๆ มีการจำหน่ายอย่างแพร่หลาย ในร้านของเกษตรกร ตลาดชุมชน และห้างสรรพสินค้าในจังหวัดตรัง ได้แก่ ห้างแม็คโคร ห้างสิริบรรณ และห้างโรบินสัน จนทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น จนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นด้วย (ภาพที่ 24)

ภาพที่ 22 ผลิตภัณฑ์จากผักพื้นเมือง ได้แก่ แกงส้มปลากับดอกตาหลา ข้าวยาสมุนไพร ยำดอกตาหลาทอดกรอบ น้ำพริกดอกตาหลา และสลัดโรลตาหลา เป็นต้น

ภาพที่ 23 ผลิตภัณฑ์จากผักพื้นเมือง ได้แก่ ชาดาหลา น้ำดาหลา พุดดิ่งดาหลา กัมมีดาหลา และขนมโดฟูกุ เป็นต้น

ภาพที่ 24 ผลิตภัณฑ์จากผักพื้นเมือง (ดาหลา) ที่มีการจำหน่ายในห้างสรรพสินค้าในจังหวัดตรัง

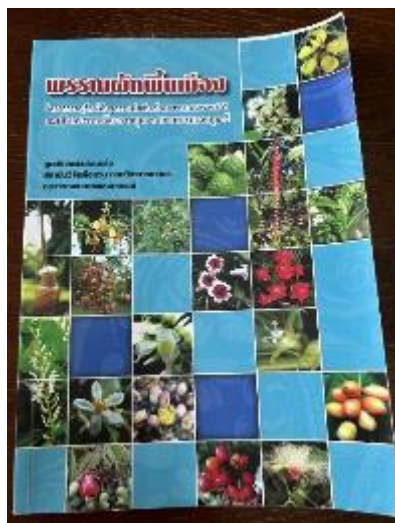
6. การพัฒนาผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ สู่งานวิจัย

มีการดำเนินงานเพื่อต่อยอดผลงานผักพื้นเมือง ซึ่งเป็นผู้ร่วมวิจัยในโครงการวิจัยและพัฒนาศูนย์รวบรวมความหลากหลายทางชีวภาพของผักพื้นเมืองเพื่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน ซึ่งได้เสนองานในปี 2568 จากแหล่งทุนสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) นอกจากนี้ มีการวางแผนเขียนโครงการวิจัยผักพื้นเมืองภาคใต้ สำหรับพัฒนาและยกระดับผักพื้นเมืองภาคใต้สู่งานวิจัย ที่ทำให้เกษตรกรในพื้นที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จากการปลูกผักพื้นเมืองสร้างรายได้ ร่วมกับการนำเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตรมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในภาคใต้

กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมศูนย์ข้อมูลทรัพยากร

ศูนย์วิจัยพืชสวนตรังได้มีการจัดทำหนังสือ “พรรณผักพื้นเมือง” ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งมีการรวบรวมข้อมูลลักษณะประจำพันธุ์ ได้แก่ ชื่อสามัญ ชื่อวิทยาศาสตร์ แหล่งกระจายพันธุ์ ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ และการใช้ประโยชน์ของผักพื้นเมืองภาคใต้แต่ละชนิด จำนวน 1 เล่ม (ภาพที่ 25)

นอกจากนี้ มีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในส่วนของผลการวิเคราะห์องค์ประกอบและคุณค่าทางโภชนาการของผักพื้นเมืองแต่ละชนิดมารวบรวมสำหรับจัดทำเอกสารเกี่ยวกับ “พรรณผักพื้นเมืองและคุณค่าทางโภชนาการ” ต่อไป (ภาพที่ 26)

ภาพที่ 25 ลักษณะของหนังสือ “พรรณผักพื้นเมือง” ที่ทางศูนย์วิจัยพืชสวนตรังได้จัดทำ ภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

ลูกฉิ่ง

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Ficus fistulosa* var. *tengerensis* (Miq.) Kuntze

วงศ์ : Moraceae-Ficeae

ชื่ออื่นๆ : ลูกฉิ่ง ชั่งขาว จิ้งขาว ชั่ง มะเดื่อชั่ง เตื่อฉิ่ง

แหล่งกระจายพันธุ์ : ป่าดิบชื้น ป่าร่วนสอง และสวนหลังบ้านทางภาคใต้

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ :

ต้น : เป็นไม้ยืนต้นขนาดกลาง สูง 3-4 เมตร เปลือกเรียบ สีน้ำตาลปนเทา

ใบ : เป็นใบเดี่ยว เรียงเวียน รูปหอกแกมขอบขนาน ปลายใบแหลมหรือคอดเป็นติ่ง โคนใบมน-แหลม และเฉียง แผ่นใบไม่เรียบ สีเขียว มีรูอากาศกระจายทั่วไป ขอบใบเป็นคลื่น ยอดอ่อนสีแดงหรือสีเขียว

ดอก : ดอกตัวผู้และดอกตัวเมียแยกต้น หน่วยดอกตัวเมียเป็นช่อกระจุก ออกตามกิ่ง และลำต้น

ผล : ออกเป็นกลุ่ม มี 3-14 หน่วยผลต่อกลุ่ม เป็นผลกลุ่ม ผลสดแบบผลมะเดื่อ รูปทรงกลม ผลอ่อนสีเขียว ลูกสีเขียว ภายในมีผลย่อยแบบแห้งเมล็ดล่อน สีแดงอมชมพู

เมล็ด : มีขนาดเล็ก

การใช้ประโยชน์ :

อาหาร ผลอ่อน : เป็นผักสดรับประทานกับน้ำพริก แกงคั่ว แกงไตปลา ชนเผ่าจีน

ยา เปลือกลำต้น และราก : แก้ท้องเสีย แก้ประดง และแก้ผดผื่นคันตามผิวหนัง

องค์ประกอบและคุณค่าทางโภชนาการ

คุณค่าทางโภชนาการ

คาร์โบไฮเดรต	7.94 กรัม/100 กรัม
พลังงานทั้งหมด	54.90 กิโลแคลอรี/100 กรัม
ความชื้น	85.90 กรัม/100 กรัม
ไขมันทั้งหมด	0.58 กรัม/100 กรัม
โปรตีน	1.02 กรัม/100 กรัม
กาก	3.46 กรัม/100 กรัม
เถ้า	1.10 กรัม/100 กรัม

แร่ธาตุ :

แคลเซียม	92.05 มิลลิกรัม/100 กรัม
โซเดียม	3.48 มิลลิกรัม/100 กรัม
โพแทสเซียม	385.75 มิลลิกรัม/100 กรัม
ฟอสฟอรัส	28.35 มิลลิกรัม/100 กรัม
แมกนีเซียม	55.85 มิลลิกรัม/100 กรัม
สังกะสี	0.41 มิลลิกรัม/100 กรัม

วิตามิน :

เบตา-คาโรทีน	129.8 ไมโครกรัม/ 100กรัม
วิตามินบี 1	68.3 ไมโครกรัม/ 100กรัม
วิตามินบี 2	8.53 ไมโครกรัม/ 100กรัม
วิตามินซี	5.27 มิลลิกรัม/100 กรัม

โลหะหนัก :

เหล็ก	0.30 มิลลิกรัม/100 กรัม
ทองแดง	0.13 มิลลิกรัม/100 กรัม

“พรรณผักพื้นเมืองและคุณค่าทางโภชนาการ”

ภาพที่ 26 รายละเอียดของเอกสาร “พรรณผักพื้นเมือง” (ฉบับร่าง) ที่ทางศูนย์วิจัยพืชสวนตรังจัดทำขึ้นภายใต้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

3. กรอบการสร้างจิตสำนึกในการรักทรัพยากร

กิจกรรมที่ 7 กิจกรรมสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร

1) จัดฝึกอบรมประกอบด้วยบรรยายภาคทฤษฎีโดยใช้เอกสารประกอบการฝึกอบรม และฝึกปฏิบัติหลักสูตร “การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร” ในวันที่ 29 มีนาคม 2564 ณ ห้องประชุมศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง และแปลงรวบรวมและอนุรักษ์ผักพื้นเมือง ให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 3 โรงเรียนบ้านกึ่งกลาง ตำบลนาเมืองเพชร อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง จำนวน 20 คน ผลจากการฝึกอบรมโดยมีการประเมินผลก่อนและหลังสิ้นสุดการฝึกอบรม โดยใช้แบบทดสอบและทดสอบปฏิบัติ พบว่า ก่อนฝึกอบรม นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรพืชท้องถิ่นที่สำคัญและใกล้สูญพันธุ์ เท่ากับ 47.65 เปอร์เซ็นต์ และหลังจากฝึกอบรม เท่ากับ 69.41 เปอร์เซ็นต์ มีความรู้เพิ่มขึ้น เท่ากับ 21.76 เปอร์เซ็นต์ และสามารถทำป้ายแสดงชื่อพันธุ์พืชอนุรักษ์ของโรงเรียนและบันทึกข้อมูลตามหลักพฤกษศาสตร์เบื้องต้นได้ (ภาพที่ 27)

ภาพที่ 27 บรรยายภาคการฝึกอบรม หลักสูตร “การสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร” วันที่ 29 มีนาคม พ.ศ.2564 ณ ห้องประชุมศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง และแปลงรวบรวมและอนุรักษ์ผักพื้นเมือง ให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 3 โรงเรียนบ้านกึ่งกลาง ตำบลนาเมืองเพชร อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง

2) ให้ความรู้แก่นักเรียนในเรื่อง พันธุ์พืชผักและสมุนไพร ให้ความรู้แก่นักเรียน ในเรื่องพันธุ์พืชผักและสมุนไพร ให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 1-3 โรงเรียนพรศิริกุล ตำบลโคกหล่อ อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง จำนวน 50 คน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับชื่อชนิดของพืชผักพื้นเมืองและพืชสมุนไพรเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ นักเรียนสามารถเป็นสื่อกลางในการสนับสนุนให้ผู้ปกครองหันมาปลูกผักบริเวณบ้านเพื่อการบริโภค ณ ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง ในวันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2567 (ภาพที่ 28)

ภาพที่ 28 บรรยากาศการฝึกอบรม หลักสูตร “พันธุ์พืชผักและสมุนไพร” วันที่ 10 มกราคม พ.ศ. 2567 ณ ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง ให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 1 - 3 โรงเรียนพรศิริกุล ตำบลโคกหล่อ อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง จำนวน 50 คน

3) ให้ความรู้ “พันธุ์พืชผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ ขยายพันธุ์พืช การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และการแปรรูปน้ำดาหลา” วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 ณ โรงเรียนบ้านควนสระแก้ว ให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนบ้านควนสระแก้ว ตำบลนาโต๊ะหมิง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง จำนวน 30 คน โดยมีการให้ความรู้ด้านพันธุ์พืชผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ ทั้งชื่อพันธุ์ การใช้ประโยชน์ และการดูแลผักพื้นเมือง ส่วนด้านการขยายพันธุ์พืช มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการเพาะเมล็ด การปักชำ และการติดตา สำหรับการสาธิตการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ สนับสนุนให้นักเรียนนำเศษใบไม้เหลือใช้ที่ทางโรงเรียนมีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การทำปุ๋ยหมักสามารถทำได้เป็นกองใหญ่ๆ ซ้อนกันหลายๆ ชั้น โดยการใช้วัตถุดิบในแต่ละชั้น ต้องประกอบด้วย เศษใบไม้แห้งเหลือใช้ ร่วมกับ มูลวัว อัตราส่วน 3:1 และใส่ปุ๋ยเคมี สูตร 46-0-0 ประมาณ 10 กรัม ลงในบัวรดน้ำ แล้วรดน้ำให้ชุ่มกองปุ๋ยหมักในแต่ละชั้น นอกจากนี้ ได้บอกวิธีการดูแลรักษาจนสามารถใช้ปุ๋ยหมักชีวภาพได้ และการสาธิตการแปรรูปทำน้ำดาหลา ซึ่งดอกดาหลาที่มีความสวยงามแล้วยังสามารถนำมาแปรรูปได้หลากหลาย จากการให้ความรู้ในครั้งนี้ นักเรียนและคณะคุณครู ได้ให้ความร่วมมือ และสนใจเป็นอย่างมาก (ภาพที่ 29)

ภาพที่ 29 บรรยายการให้ความรู้ “พันธุ์พืชผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ ขยายพันธุ์พืช การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และการแปรรูปน้ำตาหาลา ” วันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2567 ณ โรงเรียนบ้านควนสระแก้ว ให้แก่นักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนบ้านควนสระแก้ว ตำบลนาโตะหมิง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง จำนวน 30 คน

4) ให้ความรู้ และคำแนะนำด้านการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืชแก่นักเรียนโรงเรียนบ้านกึ่งกลาง และกลุ่มเครือข่ายที่เข้าร่วมโครงการ อพ.สธ. ในพื้นที่จังหวัดตรัง จำนวน 100 คน ในกิจกรรมบวชป่าเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล วันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2565 ณ โรงเรียนบ้านกึ่งกลาง ตำบลนาเมืองเพชร อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง (ภาพที่ 30)

ภาพที่ 30 การเข้าร่วมกิจกรรมบวชป่าเพื่อถวายเป็นพระราชกุศล ณ โรงเรียนบ้านกึ่งกลาง ตำบลนาเมืองเพชร อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง

5) การศึกษาดูงาน และเยี่ยมชมแปลง

ได้รวบรวมข้อมูลจำนวนผู้เข้าร่วมศึกษาดูงาน และเยี่ยมชมแปลงปลูกรวบรวมผักพื้นเมืองต่างๆ ของภาคใต้ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2558 – 2567 มีหน่วยงานราชการ โรงเรียน สถาบันการศึกษา กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์ การเกษตร และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เข้าร่วมการศึกษาดูงาน และเข้าเยี่ยมชมแปลง รวมทั้งสิ้น จำนวน 1,169 ราย (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 การเยี่ยมชม และศึกษาดูงาน แปลงปลูกรวบรวมผักพื้นเมืองต่างๆ ของภาคใต้

ลำดับที่	หน่วยงาน	วันที่เยี่ยมชม/ศึกษาดูงาน	จำนวน (ราย)
1	สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 3	23 ธ.ค. 2558	20
2	สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรที่ 5	23 ม.ค. 2560	12
3	กลุ่มเกษตรกร อำเภอสีเกา จังหวัดตรัง	23 ส.ค. 2560	25
4	คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	7 ก.พ. 2561	20
5	กลุ่มเกษตรกร อำเภอนาโยง จังหวัดตรัง	25 มิ.ย. 2561	5
6	กลุ่มเกษตรกร อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง	1 ส.ค. 2561	40
7	ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 4 จังหวัดนครศรีธรรมราช	19 ก.ย. 2561	15
8	ศูนย์ขยายพันธุ์พืชที่ 2 จังหวัดตรัง	9 ต.ค. 2561	10
9	สถานีพัฒนาที่ดินกระบี่ และเกษตรกร	18 ม.ค. 2562	28

ลำดับที่	หน่วยงาน	วันที่เยี่ยมชม/ศึกษาดูงาน	จำนวน (ราย)
10	สำนักงานเกษตรอำเภอควนโดน จังหวัดสตูล	18 ก.พ. 2562	10
11	สำนักงานเกษตรอำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล	20 ก.พ. 2562	10
12	สำนักงานเกษตรอำเภอละงู จังหวัดสตูล	21 ก.พ. 2562	10
13	เจ้าหน้าที่และเกษตรกรควนกาหลง จังหวัดสตูล	4 มี.ค. 2562	60
14	เจ้าหน้าที่การยางแห่งประเทศไทย และเกษตรกร จังหวัดตรัง	30 เม.ย. 2562	30
15	สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 5	13 พ.ค. 2562	45
16	เกษตรกรอำเภอสิเกา จังหวัดตรัง	5 ก.ค. 2562	40
17	คณะผู้บริหารกรมวิชาการเกษตร	28 ส.ค. 2562	10
18	เกษตรกรกลุ่ม young Smart Famer จังหวัดตรัง	17 ม.ค. 2563	10
19	สำนักงานเกษตรจังหวัดสตูล	23 ธ.ค. 2563	10
20	คณะผู้บริหารสหกรณ์การเกษตรย่านตาขาว จังหวัดตรัง	20 ม.ค. 2564	10
21	สำนักงานเกษตรจังหวัดสตูล	18 ม.ค. 2564	10
22	สำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดนครศรีธรรมราช	27 ม.ค. 2564	10
23	โรงเรียนบ้านห้วยต่อ อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง	29 มี.ค. 2564	20
24	กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกผักและสมุนไพรแปรรูป จังหวัดตรัง	4 ต.ค. 2564	40
25	มูลนิธิชัยพัฒนา	18 พ.ย. 2564	8
26	เกษตรกรอำเภอละงู และเกษตรกรอำเภอท่าแพ จังหวัดสตูล	8 ก.พ. 2565	80
27	ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลหนองหงส์ อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช	10 มิ.ย. 2565	20
28	การยางแห่งประเทศไทยคลองหอยโข่ง จังหวัดสงขลา	23 มิ.ย. 2565	10
29	มหาลัยราชภัฏยะลา	2 ก.พ. 2566	30
30	วิทยาลัยบรมราชชนนี จังหวัดตรัง	3 มี.ค. 2566	14
31	เจ้าหน้าที่สำนักงานเกษตรจังหวัดสตูล และเกษตรกร จังหวัดสตูล	14 มี.ค. 2566	40
32	สหกรณ์กองทุนสวนยางหน้าเหมน และสหกรณ์ กองทุนสวนยางบ้านนาวา จังหวัดนครศรีธรรมราช	20 เม.ย. 2566	40
33	สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 7	24-25 พ.ค. 2566	20
34	วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีพัทลุง	18 มิ.ย. 2566	40
35	ศูนย์วิจัยและพัฒนาการเกษตรลำปาง	21 มิ.ย. 2566	4

ลำดับที่	หน่วยงาน	วันที่เยี่ยมชม/ศึกษาดูงาน	จำนวน (ราย)
36	สำนักงานเกษตรจังหวัดสตูล	19 ก.ย. 2566	10
37	เกษตรกรตำบลบ้านนา อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง	17 ต.ค. 2566	10
38	สำนักงานเกษตรอำเภอสีเกา จังหวัดตรัง	19 ธ.ค. 2566	20
39	โรงเรียนพรศิริกุล อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง	10 ม.ค. 2567	120
40	คณะผู้บริหารกรมวิชาการเกษตร	30 ม.ค. 2567	25
41	กลุ่มเกษตรกรอำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง	27 ก.พ. 2567	25
42	โรงเรียนบ้านควนสระแก้ว อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง	28 ก.พ. 2567	20
43	สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 3	3 พ.ค. 2567	10
44	สำนักงานเกษตรจังหวัดสตูล	20 มิ.ย. 2567	43
45	เทศบาลตำบลบ้านนา อำเภอศรีนครินทร์ จังหวัดพัทลุง	มี.ค.-พ.ค. 2567	30
46	สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 7	24 มิ.ย. 2567	50
รวมทั้งสิ้น			1,169

สรุปผลการดำเนินงานและคำแนะนำ

ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง ดำเนินงานโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมผักพื้นเมืองของภาคใต้ตามแผนแม่บท อพ.สธ. และได้บรรลุวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) บรรลุวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อรวบรวม และอนุรักษ์ความหลากหลายทางพันธุกรรมพืชผักพื้นเมืองของภาคใต้ โดยมีการสำรวจ และรวบรวมพันธุ์ผักพื้นเมืองที่นิยมบริโภค หายาก และใกล้สูญพันธุ์ จำนวน 65 ชนิด และจำแนกความหลากหลายของชนิดผักพื้นเมืองภาคใต้ได้จำนวนทั้งสิ้น 27 วงศ์ นำผักพื้นเมืองจากการรวบรวมพันธุ์มาปลูกอนุรักษ์ไว้ในแปลง ณ ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง พื้นที่ 5 ไร่

2) บรรลุวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อการคัดเลือกพันธุ์ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ และมีการใช้ประโยชน์ โดยจัดกลุ่มผักพื้นเมือง จำนวน 65 ชนิด ตามลักษณะส่วนที่นิยมนำมาใช้ประโยชน์ได้ จำนวน 5 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ลำต้น กลุ่มที่ 2 ใบและยอด กลุ่มที่ 3 ดอก กลุ่มที่ 4 ผล และกลุ่มที่ 5 เมล็ด พบว่า กลุ่มที่ 2 ใบและยอด มีชนิดผักพื้นเมืองมากที่สุด เท่ากับ 37 ชนิด เช่น มะม่วงหิมพานต์ ผักเหลียง และกริม เป็นต้น แล้วนำมาวิเคราะห์องค์ประกอบและคุณค่าทางโภชนาการ จำนวน 47 ชนิด สำหรับคัดเลือกผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ สามารถคัดเลือกได้ จำนวน 6 ชนิด คือ ชีเหลียง ผักหวานบ้าน ผักหวานป่า มะม่วงหิมพานต์ หมรุย (ยอดขาว) และดาหลา แล้วขยายพันธุ์ผักพื้นเมืองเพื่อการสนับสนุนต้นพันธุ์ผักพื้นเมืองแก่เกษตรกร หน่วยงานราชการ และผู้สนใจทั่วไป เพื่อการอนุรักษ์และบริโภคในครัวเรือน จำนวนทั้งสิ้น 280 ต้น และขยายพันธุ์ผักพื้นเมืองเพื่อการสนับสนุนต้นพันธุ์ผักพื้นเมือง จำนวน 190 ต้น แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมขยายผล เป็นแปลงต้นแบบของศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง จำนวน 7 ราย ร่วมกับสนับสนุนปัจจัยการผลิต และถ่ายทอดเทคโนโลยีของกรมวิชาการเกษตร จนสามารถผลิตผักได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเกษตรกรมีรายได้จากการจำหน่ายผักสด และแปรรูปเพิ่มมูลค่า ระหว่าง 1,600-125,000 บาท/ปี นอกจากนี้ มีการสนับสนุนให้เกิด

ผลิตภัณฑ์ใหม่ในท้องถิ่น โดยการถ่ายทอดเทคโนโลยีการแปรรูปตาหลาให้แก่เกษตรกรในเครือข่ายที่เข้าร่วมกิจกรรม ขยายผล จนเกษตรกรสามารถทำผลิตภัณฑ์ได้เองและต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ เพิ่มขึ้น และจำหน่ายทั้งตลาดชุมชน และห้างสรรพสินค้าในจังหวัดตรัง ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นด้วย

3) บรรลุวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์พันธุกรรมผักพื้นเมืองภาคใต้ให้แก่เยาวชนในพื้นที่ กรอบการสร้างจิตสำนึกในการรักทรัพยากร โดยสามารถให้ความรู้ในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากร ให้แก่เยาวชนในพื้นที่จังหวัดตรัง จำนวน 4 ครั้ง รวมทั้งสิ้น 200 คน โดยครั้งที่ 1 จัดฝึกอบรม “การสร้างจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ทรัพยากร” ให้แก่นักเรียนโรงเรียนบ้านกึ่งกลอง ตำบลนาเมืองเพชร อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง ในปี พ.ศ. 2564 จำนวน 20 คน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม อพ.สธ ครั้งที่ 2 ให้ความรู้แก่นักเรียนในเรื่อง พันธุ์ พืชผักและสมุนไพร แก่นักเรียนระดับประถมศึกษาชั้นปีที่ 1-3 โรงเรียนพรศิริกุล ตำบลโคกหล่อ อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง ในปี พ.ศ. 2567 จำนวน 50 คน ครั้งที่ 3 ให้ความรู้ “พันธุ์พืชผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ ขยายพันธุ์พืช การทำปุ๋ยหมักชีวภาพ และการแปรรูปน้ำตาหลา ” แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนบ้านควนสระแก้ว ตำบลนาโต๊ะหมิง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง ในปี พ.ศ. 2567 จำนวน 30 คน ซึ่งเป็นโรงเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรม อพ.สธ และครั้งที่ 4 ให้ความรู้ด้านการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช แก่นักเรียนโรงเรียนบ้านกึ่งกลอง และกลุ่มเครือข่ายที่ เข้าร่วมโครงการ อพ.สธ. ในปี พ.ศ. 2565 จำนวน 100 คน นอกจากนี้ มีหน่วยงานราชการ โรงเรียน สถาบันการศึกษา กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์การเกษตร และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เข้าร่วมศึกษาดูงาน และเยี่ยมชมแปลงปลูก รวบรวมผักพื้นเมืองต่างๆ ของภาคใต้ รวมทั้งสิ้น 1,169 ราย

การนำไปใช้ประโยชน์/ขยายผล

1) นำชนิดผักพื้นเมืองภาคใต้ ประกอบด้วย ผักเหลียง หมรุ่ย ผักหวานป่า ยายถีบหลาน และมันปู จำนวน 10 ต้น/ชนิด มาจัดทำ “แปลงสาธิตผักพื้นเมืองภาคใต้” ในงานวันถ่ายทอดเทคโนโลยี (Field day) เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองครบรอบ 50 ปี สวพ.7 และ สวพ.8 ระหว่างวันที่ 26-27 เมษายน พ.ศ. 2566 (ภาพที่ 31)

ภาพที่ 31 บรรยากาศการจัดนิทรรศการที่ได้้นำชนิดผักพื้นเมืองภาคใต้ มาจัดทำ “แปลงสาธิตผักพื้นเมืองภาคใต้” ในงานวันถ่ายทอดเทคโนโลยี (Field day) เนื่องในโอกาสเฉลิมฉลองครบรอบ 50 ปี สวพ.7 และ สวพ.8 ระหว่างวันที่ 26-27 เมษายน พ.ศ. 2566

2) นำชนิดผักพื้นเมืองภาคใต้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ประกอบด้วย หมรุย มะม่วงหิมพานต์ อัญชัน มันปู และดาหลา มาประกอบเป็นอาหารปักษ์ใต้ คือ แกงส้มปลากับดอกดาหลา ข้าวย่ำสมุนไพร จัดวางพร้อมกับเครื่องเคียง ที่มียอดหมรุย มะม่วงหิมพานต์ อัญชัน และมันปู ร่วมกับน้ำพริกดอกดาหลา มีการนำผักพื้นเมืองมาชุบแป้งทอด เป็นสลัดโรลใช้เป็นอาหารว่าง นอกจากนี้ มีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ คือ ซาดาหลาที่นำส่วนกลีบประดับของดอกดาหลามาแปรรูปเป็นชาสุขภาพ มีการสกัดน้ำดอกดาหลามาใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการแปรรูปเป็นขนมกัมมี ขนมโตฟูกุ พุดดิ่ง และน้ำดาหลา ที่มีการแสดงข้อมูลองค์ประกอบและคุณค่าทางโภชนาการของผักพื้นเมืองแต่ละชนิด ที่นำมาใช้ประโยชน์ สำหรับจัดนิทรรศการ เนื่องในโอกาส รมว. เกษตรฯ ลงพื้นที่พบปะเกษตรกร อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง เพื่อรับฟังประเด็นปัญหาด้านเกษตร และความต้องการพัฒนาในพื้นที่ ณ สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านหนองครก จำกัด ตำบลหนองปรือ อำเภอรัชฎา จังหวัดตรัง วันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2567 ซึ่งการจัดนิทรรศการในครั้งนี้ ดำเนินการร่วมกับกลุ่มเกษตรกร Yong Smart Farmer จังหวัดตรัง ที่มีการขายผัก ข้าวย่ำสมุนไพร และทำขนมเป็นอาชีพ ซึ่งทางศูนย์วิจัยพืชสวนตรังได้ขยายผลงานวิจัยดาหลาสู่แปลงเกษตรกร (ภาพที่ 32)

ภาพที่ 32 บรรยากาศการจัดนิทรรศการที่ได้นำชนิดผักพื้นเมืองภาคใต้มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการประกอบอาหารปักษ์ใต้ คือ แกงส้มปลากับดอกดาหลา ข้าวย่ำสมุนไพรมะขาม และชุดน้ำพริกดาหลาร่วมกับเครื่องเคียงผักพื้นเมือง สลัดโรล ซาดาหลา ขนมกัมมี ขนมไตพุก พุดดิ้ง และน้ำดาหลามาจัดนิทรรศการ เนื่องในโอกาส รมว. เกษตรฯ ลงพื้นที่พบปะเกษตรกร อำเภอห้วยยอด จังหวัดตรัง เพื่อรับฟังประเด็นปัญหาด้านเกษตร และความต้องการพัฒนาในพื้นที่ ณ สหกรณ์กองทุนสวนยางบ้านหนองครก จำกัด ตำบลหนองปรือ อำเภอรษฎา จังหวัดตรัง วันที่ 27 มกราคม พ.ศ. 2567

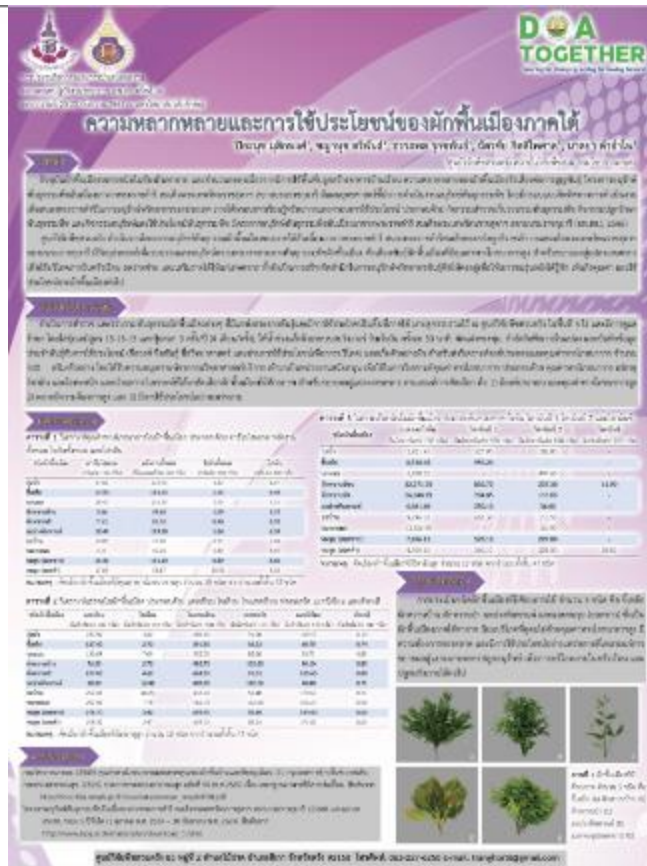
3) นำชนิดผักพื้นเมืองภาคใต้ ประกอบด้วย หมรุย มะม่วงหิมพานต์ อัญชัน มันปู และดาหลา มาประกอบเป็นอาหารปักษ์ใต้ คือ ข้าวยาสมุนไพร น้ำพริกดาหลาร่วมกับเครื่องเคียงที่มียอดหมรุย มะม่วงหิมพานต์ อัญชัน และมันปู นอกจากนี้ มีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ คือ ชาดาหลาเพื่อสุขภาพ ขนมกัมมี ขนมไตฟูๆ และน้ำดาหลาที่มีการแสดงข้อมูลองค์ประกอบและคุณค่าทางโภชนาการของผักพื้นเมืองแต่ละชนิดที่นำมาใช้ประโยชน์ สำหรับจัดนิทรรศการ เนื่องในโอกาส ท่านรองอธิบดีกรมวิชาการเกษตรและคณะ เข้าเยี่ยมศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง เพื่อติดตามผลงานวิจัยของศูนย์ฯ พร้อมให้คำแนะนำ ณ ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง วันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2567 (ภาพที่ 33)

ภาพที่ 33 บรรยากาศการจัดนิทรรศการที่ได้นำชนิดผักพื้นเมืองภาคใต้มาประกอบอาหารปักษ์ใต้ คือ ข้าวยาสมุนไพร และชุดน้ำพริกดาหลาร่วมกับเครื่องเคียงผักพื้นเมือง ชาดาหลา ขนมกัมมี ขนมไตฟูๆ และน้ำดาหลา มาจัดนิทรรศการ เนื่องในโอกาส ท่านรองอธิบดีกรมวิชาการเกษตรและคณะ เข้าเยี่ยมศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง เพื่อติดตามผลงานวิจัยของศูนย์ฯ พร้อมให้คำแนะนำ ณ ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง ตำบลไม้ฝาด อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง วันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2567

4) นำผลงานเสนอบทความวิชาการ เรื่อง ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์ของผักพื้นเมืองภาคใต้ ในการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานชมรมคณะปฏิบัติการ อพ.สธ. ครั้งที่ 10 ระหว่างวันที่ 20-22 กันยายน พ.ศ. 2565 ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช (ภาพที่ 34)

ภาพที่ 34 ผลงานที่ผ่านการตีพิมพ์บทความวิชาการ และโปสเตอร์ เรื่อง ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์ของผักพื้นเมืองภาคใต้ ในการประชุมวิชาการและนำเสนอผลงานชมรมคณะปฏิบัติการ อพ.สธ. ครั้งที่ 10 ระหว่างวันที่ 20-22 กันยายน พ.ศ. 2565 ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ จังหวัดนครศรีธรรมราช

5) เผยแพร่ผลงานในสารคดีกรมกล้าชาวไทย ออกอากาศผ่านทางวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดตรัง เมื่อวันที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2565

ผลสัมฤทธิ์

1. ได้ผักพื้นเมืองที่มีศักยภาพ จำนวน 6 ชนิด คือ หมรุ่ย ผักเหลียง มันปู ยายถีบหลาน มะเฒ่า และดาหลา
2. ได้แปลงขยายผลต้นแบบ จำนวน 7 แปลง แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ
  - 2.1) เกษตรกรแปลงขยายผล ในปี 2564 จำนวน 5 แปลง สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ และจำหน่ายสู่ห้างสรรพสินค้าในจังหวัดตรัง
  - 2.2) เกษตรกรแปลงขยายผล ในปี 2565 จำนวน 2 แปลง สามารถผลิตผักพื้นเมืองเพื่อการบริโภค และจำหน่ายเพิ่มรายได้
3. ได้แปลงอนุรักษ์ผักพื้นเมือง จำนวน 2 แปลง คือ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง บริเวณฝายคลองลิพัง อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตำบลลิพัง อำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง และสวนผักพื้นเมืองเพื่อพัฒนาเป็นสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนบ้านควนสระแก้ว ตำบลนาโต๊ะหมิง อำเภอเมืองตรัง จังหวัดตรัง

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. 2529. ประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 98 (พ.ศ.2529) เรื่อง มาตรฐานอาหารที่มีสารปนเปื้อน. แหล่งข้อมูล: http://food.fda.moph.go.th/law/data/announ_moph/P98.pdf สืบค้นเมื่อ : 8 กันยายน 2565.
- กระทรวงสาธารณสุข. ม.ป.ป.. ซีเหล็ก. กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข. แหล่งข้อมูล: <https://ittm.dtam.moph.go.th/images/knowledge/> สืบค้นเมื่อ : 10 เมษายน 2566.
- โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.). 2564. แผนแม่บทโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี (อพ.สธ.) ระยะ 5 ปี ที่เจ็ด (1 ตุลาคม พ.ศ. 2564 –30 กันยายน พ.ศ. 2569) แหล่งข้อมูล: http://www.rspg.or.th/masterplan/download_1.html สืบค้นเมื่อ : 10 เมษายน 2566.
- ฐานข้อมูลพืชสมุนไพรไทย. 2563. มะม่วงหิมพานต์. ฐานข้อมูลพืชสมุนไพรไทย อำเภอพนม จังหวัดสุราษฎร์ธานี. แหล่งข้อมูล: <http://rspg.svc.ac.th/herb/index.php/> สืบค้นเมื่อ: 28 เมษายน 2566.
- ปิยะนุช มุสิกพงศ์, ชญานุช ตรีพันธ์, อรรถพล รุกขพันธ์, ฉัตรชัย กิตติไพศาล และนาตยา คำอำไพ. 2565. ความหลากหลายและการใช้ประโยชน์ของผักพื้นเมืองภาคใต้. การประชุมวิชาการและการนำเสนอผลงานชมรมปฏิบัติงานวิทยาการ อพ.สธ. ครั้งที่ 10 ณ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.
- มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. 2553. ผักหวานบ้าน. ฐานข้อมูลสมุนไพร คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี. แหล่งข้อมูล: <https://apps.phar.ubu.ac.th/phargarden/main.php?action=viewpage&pid=77> สืบค้นเมื่อ: 18 เมษายน 2566.
- รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล. 2555. แกงซีเหล็ก อาหารที่ถูกลิ้ม. บทความเผยแพร่ความรู้สู่ประชาชน ภาควิชาเภสัชพฤกษศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. แหล่งข้อมูล: <https://pharmacy.mahidol.ac.th/th/knowledge/article/> สืบค้นเมื่อ: 20 เมษายน 2566.

รุ่งระวี เต็มศิริฤกษ์กุล. 2555. ผักหวานกินได้ทุกชนิด จริงหรือ?. บทความเผยแพร่ความรู้สู่ประชาชน ภาควิชาเภสัช
พฤกษศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล. แหล่งข้อมูล:

<https://pharmacy.mahidol.ac.th/th/knowledge/article/> สืบค้นเมื่อ: 15 เมษายน 2566.

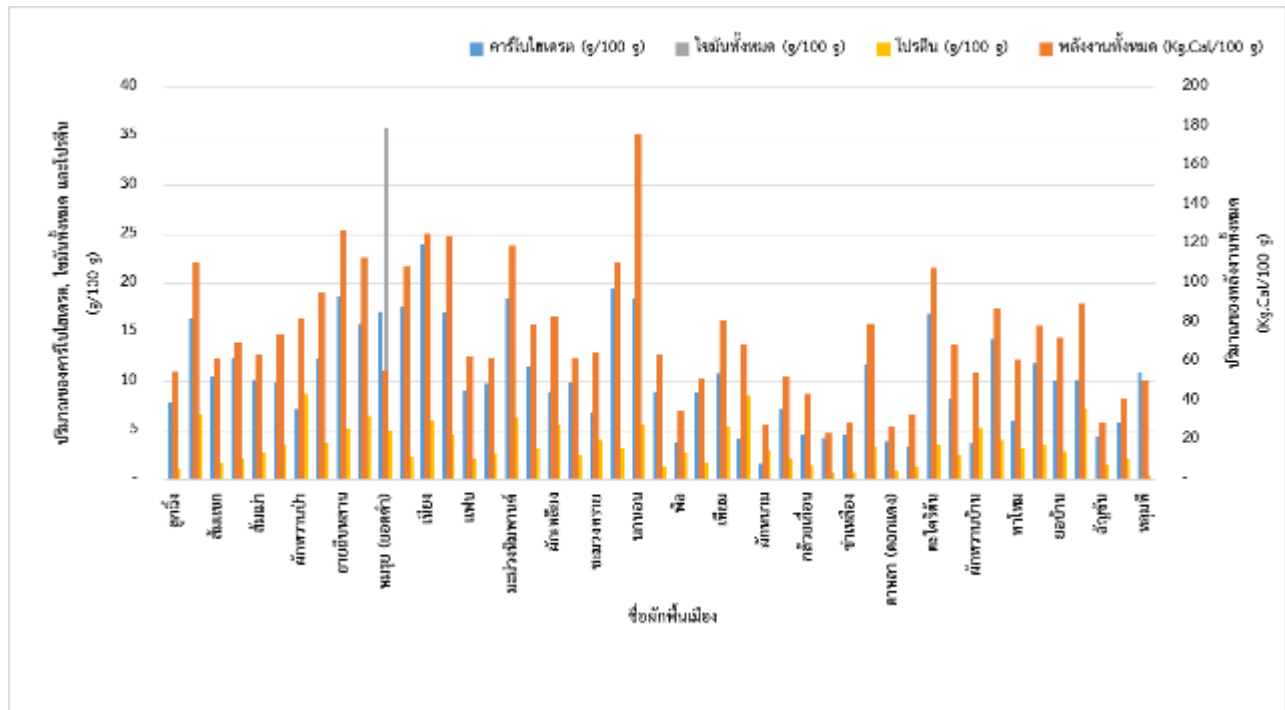
โรงพยาบาลอนันตมหิดล. ม.ป.ป.. หัสคุณ. สมุนไพรตามกลุ่มโรค. แหล่งข้อมูล: <http://www.ananhosp.go.th/>
สืบค้นเมื่อ: 18 มีนาคม 2567.

ศิริวรรณ จินดา และปิยะดา วชิระวงศกร. 2564. การประเมินปริมาณโลหะหนักที่ปนเปื้อนในผักเศรษฐกิจ :
กรณีศึกษาในตำบลบึงพระ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. PSRU Journal of Science and Technology,
6(1), 28-38.

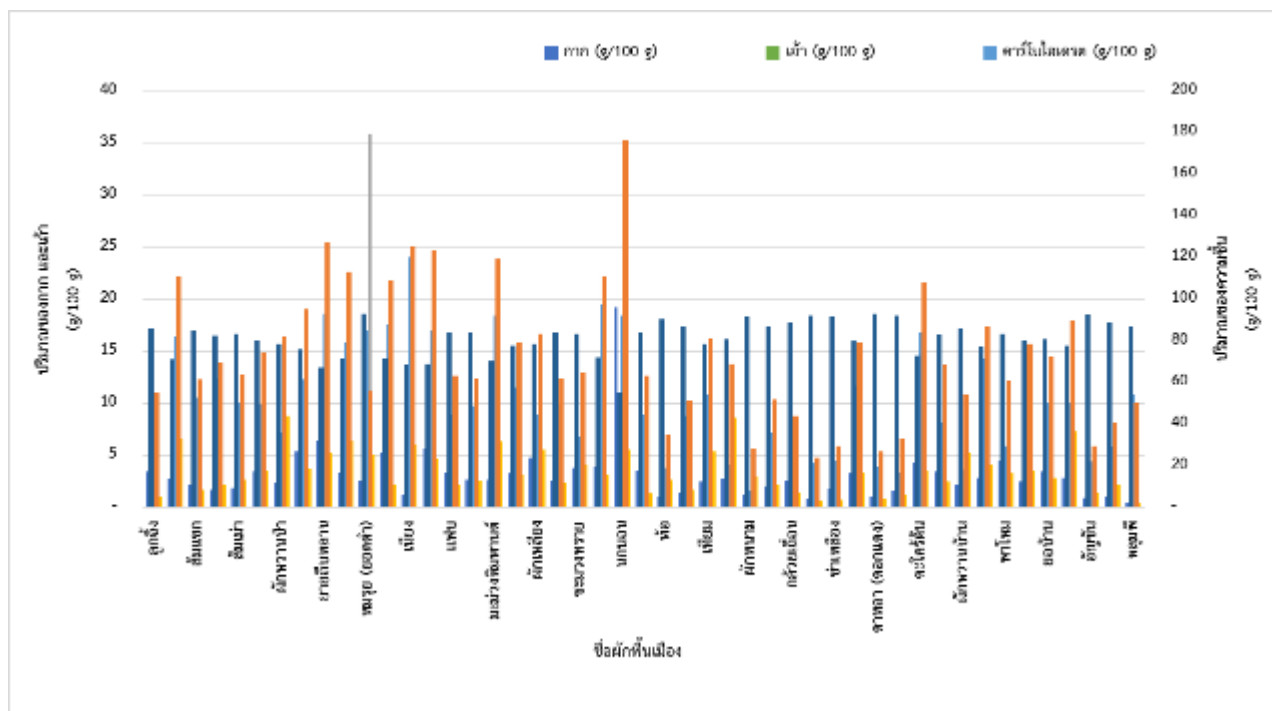
ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง. 2561. พรรณผักพืชเมือง โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช อันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ
สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร. 152 หน้า.

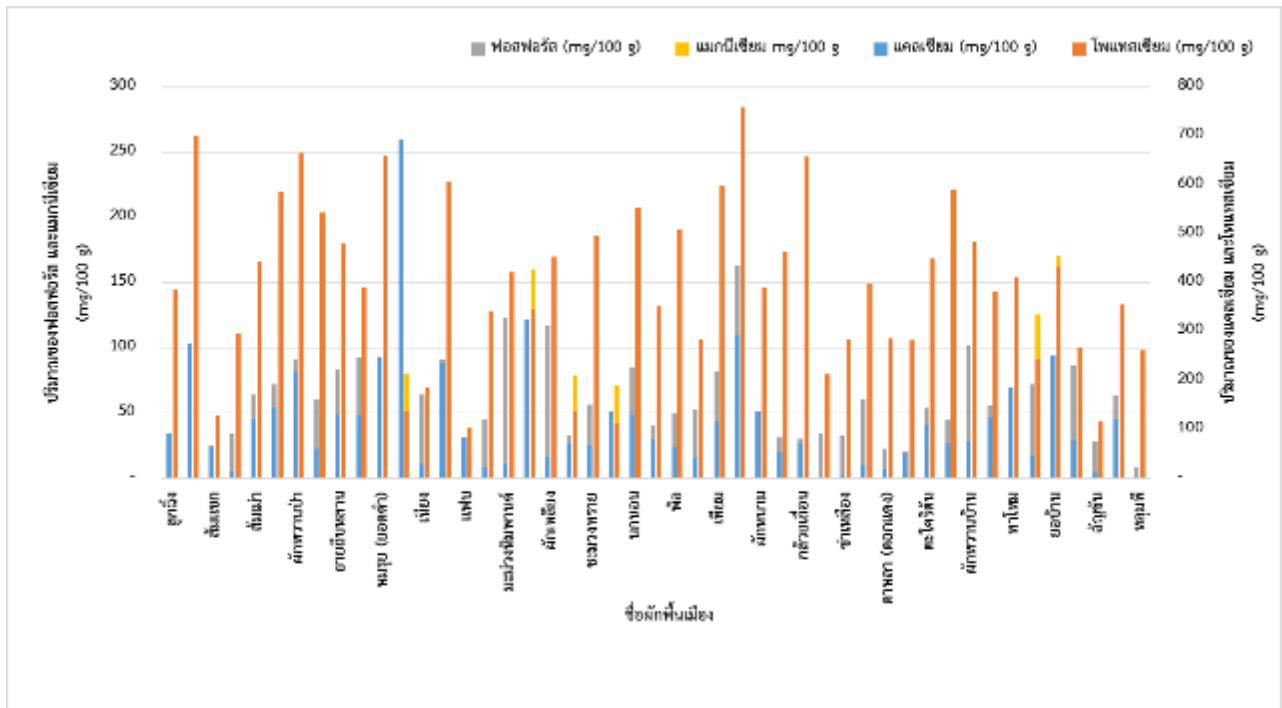
ภาคผนวก

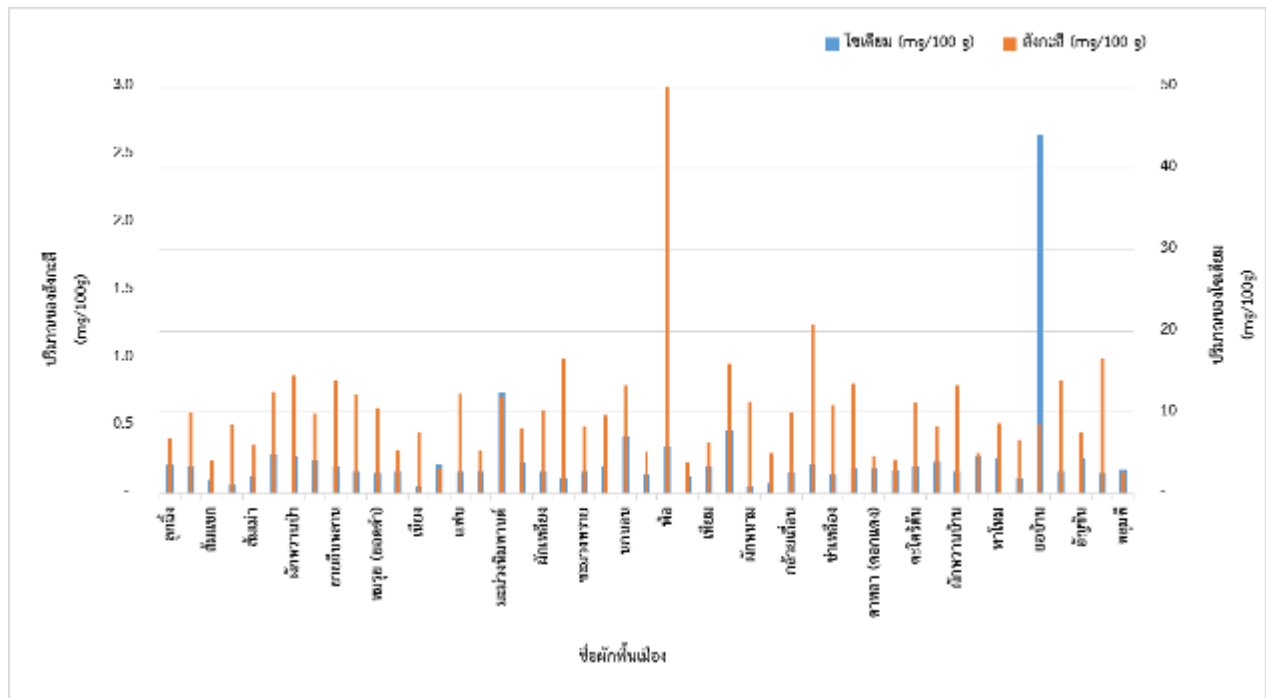
ภาพภาคผนวกที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ ประกอบด้วย ปริมาณของคาร์โบไฮเดรต ไขมันทั้งหมด โปรตีน และพลังงานทั้งหมดที่มีในผักพื้นเมือง จำนวน 47 ชนิด

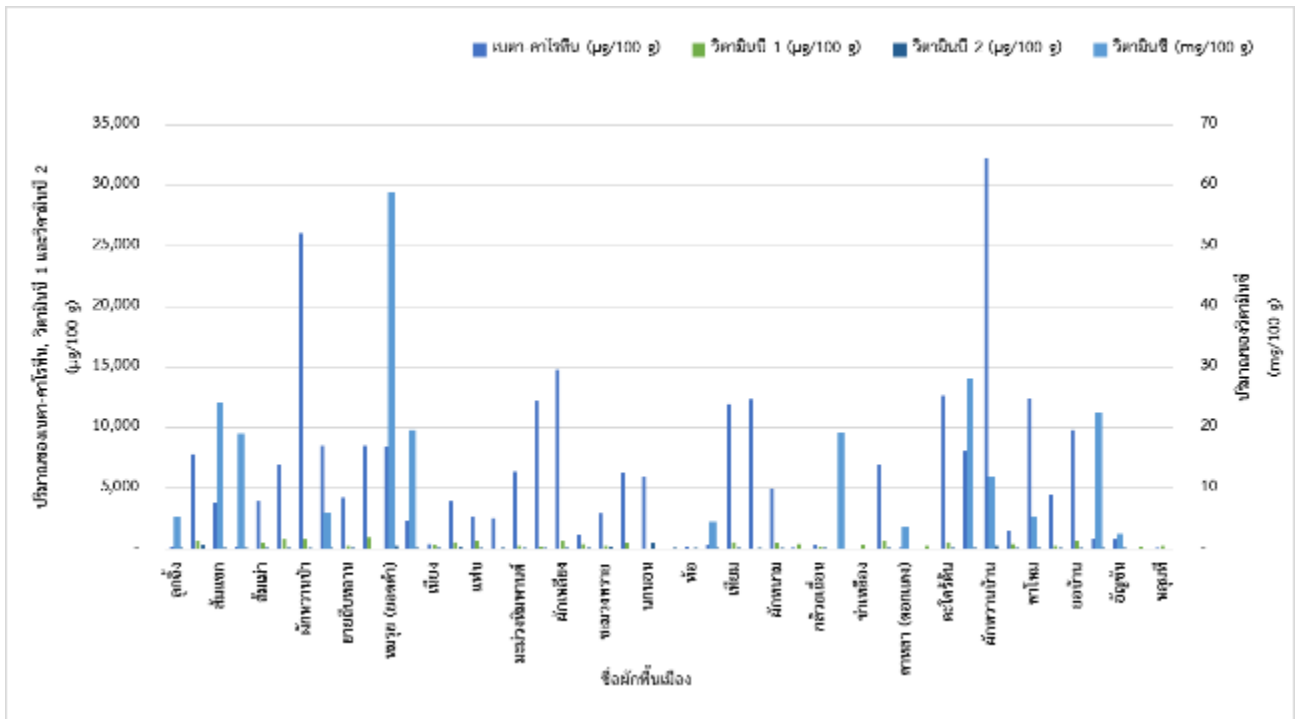
ภาพภาคผนวกที่ 2 ผลการวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ ประกอบด้วย ปริมาณของกาก และน้ำที่มีในผักพื้นเมือง จำนวน 47 ชนิด

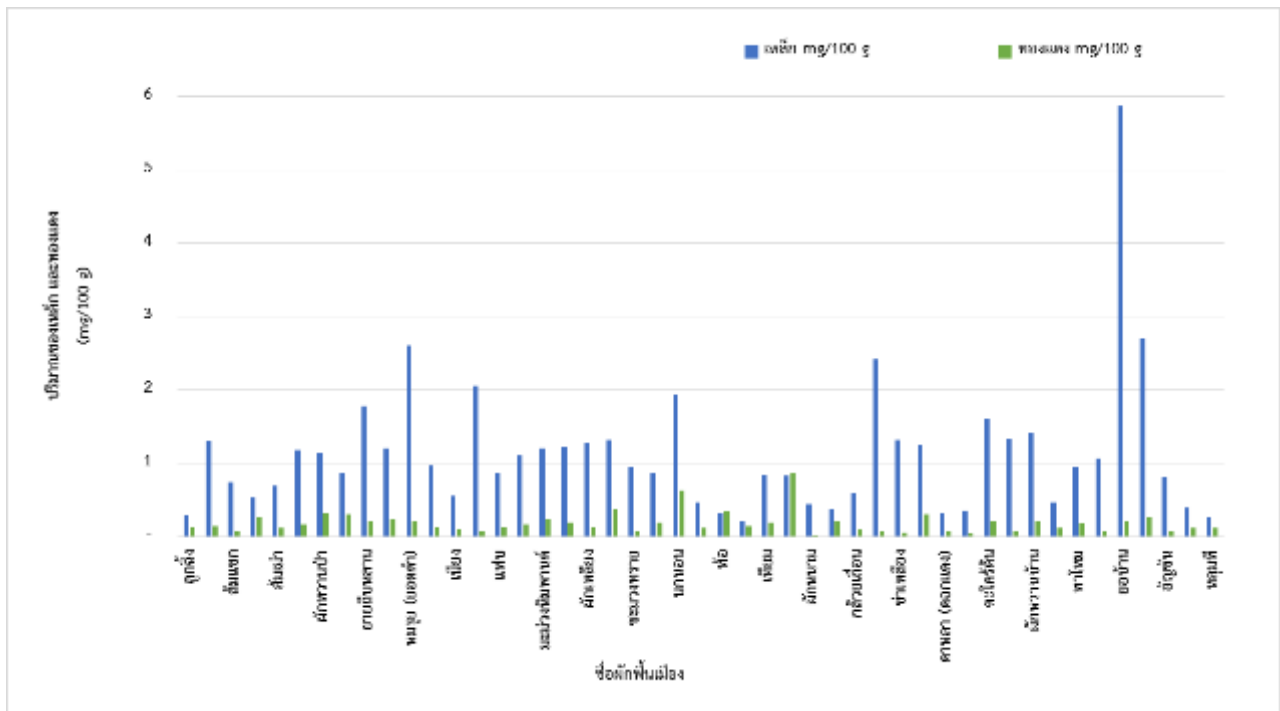
ภาพภาคผนวกที่ 3 ผลการวิเคราะห์ปริมาณแร่ธาตุ ประกอบด้วย ปริมาณของฟอสฟอรัส แมกนีเซียม แคลเซียม และโพแทสเซียมที่มีในผ้าพื้นเมือง จำนวน 47 ชนิด

ภาพภาคผนวกที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปริมาณแร่ธาตุ ประกอบด้วย ปริมาณของสังกะสี และโซเดียมที่มีในผ้าพื้นเมือง จำนวน 47 ชนิด

ภาพภาคผนวกที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปริมาณวิตามิน 4 ชนิด ประกอบด้วย ปริมาณของเบตา-แคโรทีน วิตามินบี 1 วิตามินบี 2 และวิตามินซีที่มีในผักพื้นเมือง จำนวน 47 ชนิด

ภาพภาคผนวกที่ 6 ผลการวิเคราะห์ปริมาณโลหะหนัก ประกอบด้วย ปริมาณของเหล็ก และทองแดงที่มีในผักพื้นเมือง จำนวน 47 ชนิด

ภาพภาคผนวกที่ 7 การประชุมปรึกษาหารือหรือการดำเนินการร่วมสนองพระราชดำริระหว่างศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง และกรมวิทยาศาสตร์บริการในการวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ รวมทั้งเข้าเยี่ยมชมแปลงผักพื้นเมือง พร้อมเก็บตัวอย่างผักพื้นเมือง ประจำปี พ.ศ. 2563

ภาพภาคผนวกที่ 8 การประชุมปรึกษาหารือหรือการดำเนินการร่วมสนองพระราชดำริระหว่างศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง และกรมวิทยาศาสตร์บริการในการวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ รวมทั้งเข้าเยี่ยมชมแปลงผักพื้นเมือง พร้อมเก็บตัวอย่างผักพื้นเมือง ประจำปี พ.ศ. 2564

ภาพภาคผนวกที่ 9 การประชุมปรึกษาหารือการดำเนินการร่วมสนองพระราชดำริระหว่างศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง และกรมวิทยาศาสตร์บริการในการวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ รวมทั้งเข้าเยี่ยมชมแปลงผักพื้นเมือง พร้อมเก็บตัวอย่างผักพื้นเมือง ประจำปี พ.ศ. 2565

ภาพภาคผนวกที่ 10 การประชุมปรึกษาหารือการดำเนินการร่วมสนองพระราชดำริระหว่างศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง และกรมวิทยาศาสตร์บริการในการวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ รวมทั้งเข้าเยี่ยมชมแปลงผักพื้นเมือง พร้อมเก็บตัวอย่างผักพื้นเมือง ประจำปี พ.ศ. 2566

ภาพภาคผนวกที่ 11 การประชุมปรึกษาหารือการดำเนินการร่วมสนองพระราชดำริระหว่างศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง และกรมวิทยาศาสตร์บริการในการวิเคราะห์คุณค่าทางโภชนาการ รวมทั้งเข้าเยี่ยมชมแปลงผักพื้นเมือง ณ แปลงรวบรวมพันธุ์กรรมผักพื้นเมืองภาคใต้ และเยี่ยมชมแปลงเกษตรกรที่เข้าร่วมกิจกรรมขยายผล พร้อมเก็บตัวอย่างผักพื้นเมือง ประจำปี พ.ศ. 2567

DOA TOGETHER

Hearing for Changing, Acting for Moving forward

ศูนย์วิจัยพืชสวนตรัง
สำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตร เขตที่ 8
กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์